

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Vytautas SIMELIS

Vadybos studijų programos studentas

RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS STRATEGINIO
VALDYMO TOBULINIMAS DARNAUS VYSTYMOSI ASPEKTU

Magistro darbas

Šiauliai, 2013

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Vytautas SIMELIS

**RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS STRATEGINIO
VALDYMO TOBULINIMAS DARNAUS VYSTYMOŠI ASPEKTU**

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Vadyba (N200)

Specializacija – Viešasis administravimas

Darbo vadovas:

doc. dr. Kęstutis ALIŠAUSKAS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu vadybos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Vytautas Simelis

Radviliškio rajono savivaldybės strateginio valdymo tobulinimas darnaus vystymosi aspektu.

Magistro darbas

Magistro darbu buvo siekta susisteminti teorinę medžiagą kaip savivaldybių strateginių planų rengimas ir jų įgyvendinimas įtakoja strateginį valdymą. Paaiškinti viešojo sektoriaus strateginio planavimo tikslai ir principai. Savivaldybių strateginio planavimo koncepcija ir metodologija. Taip pat pateikti darnaus vystymosi sričių pagrindiniai aspektai, kurie yra akcentuojami savivaldybių strateginiuose planuose.

Atliktas Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 metų strateginio plėtros plano tyrimas darnaus vystymosi aspektu, patvirtino autoriaus iškeltą hipotezę, jog strateginės nuostatos darnaus vystymosi aspektu nėra iš esmės įgyvendintos ir akcentuojamos strateginio plano prioritetuose. Analizuojant tyrimo dalyvių nuomonę išryškėjo, kad yra akcentuojamos visos trys darnaus vystymosi sritys, įgyvendinamos priemonės pagal numatytus III prioritetus, tačiau dar yra daug taisytinių veiksnių, į kuriuos tikslinga atkreipti dėmesį rengiant naują rajono savivaldybės strateginės plėtros planą 2014 – 2020 metams.

SUMMARY

Vytautas Simelis

Strategic Management Development in Radviliškis Distric Municipality from a Sustainable Development Viewpoint

A Master work.

The master work was seeking to systemize theoretical material on strategic management in fulfilment of strategic development plans in municipalities. The explanation of aims and principles of public strategic planning were made. The conception and methodology of municipalities' strategic planning were given. Also there were given the main aspects of strategic management development which were named in municipality strategic plans.

The investigation of municipality strategic management development plan was held out and the hypothesis of the author was confirmed that the main not all priorities of strategic planning are fulfilled. Analyzing the answers of recipients it became obvious all three spheres of development are mentioned, the all three measures are fulfilled but there some changeable subjects which are worth to be paid attention to while creating plan for strategic development for years 2014-2020.

TURINYS

SANTRAUKA

SUMMARY

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELIŲ SĄRAŠAS

ĮVADAS.....	8
1. VIETOS SAVIVALDOS STRATEGINIO VALDYMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	12
1.1. Savivaldybės, kaip viešojo administravimo institucijos, funkcijos.....	12
1.2. Viešojo sektoriaus strateginio valdymo principai ir tikslai.....	14
1.3. Savivaldybių strateginio planavimo koncepcija ir metodologija.....	17
2. SVARBIAUSI DARNAUS VYSTYMOŠI ASPEKTAI.....	21
2.1. Darnaus vystymosi apibrėžtis.....	21
2.2. Darnaus vystymosi sričių prioritetai.....	24
2.2.1. Aplinkosaugos politika.....	24
2.2.2. Ekonominė sritis.....	28
2.2.3. Socialinio gyvenimo veiksniai	32
3. RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS STRATEGINIO VALDYMO DARNAUS VYSTYMOŠI ASPEKTU TYRIMAS.....	40
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	40
3.2. Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 m. strateginio plano sandaros analizė..43	
3.2.1. Radviliškio rajono strateginio plėtros plano prioritetų priemonių įgyvendinimo analizė.....	46
3.2.2. ES lėšų, skirtų darniam vystymui, panaudojimas ir įgyvendinimas rajone.....	53
3.3. Tyrimo dalyvių imties charakteristika.....	55
3.4. Anketinės apklausos duomenų analizė.....	56
3.4.1. Darnaus vystymosi aspektas Radviliškio rajone.....	56
3.4.2. Darnaus vystymosi ekonominis aspektas Radviliškio rajone.....	60
3.4.3. Darnaus vystymosi socialinis aspektas Radviliškio rajone.....	64
3.4.4. Darnaus vystymosi aplinkosauginis aspektas Radviliškio rajone	69
3.4.5. Radviliškio rajono savivaldybės strateginio plano vertinimas darnaus vystymosi aspektu.....	71
3.5. Interviu duomenų analizė.....	74
IŠVADOS.....	84

REKOMENDACIJOS.....	86
LITERATŪRA.....	87
Priedai.....	92

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Strateginis planavimas pagal W. B. Barry.....	15
2 pav. Du strateginio planavimo elementai.....	16
3 pav. Darnaus vystymosi koncepcijos etapai.....	22
4 pav. Darnaus vystymosi atpažinimo modelis.....	23
5 pav. Požiūriai į darnųjų vystymąsi.....	23
6 pav. Aplinkos politikos principai.....	25
7 pav. BVP kitimas per pastaruosius 5 metus.....	29
8 pav. Vidutinio darbo užmokesčio pokytis šalies ūkyje.....	30
9 pav. Gyventojų skaičius Lietuvoje.....	35
10 pav. Emigravusių Lietuvos gyventojų skaičius.....	37
11 pav. Užimtų gyventojų skaičius.....	37
12 pav. Bedarbių skaičius (tūkst.).....	38
13 pav. Radviliškio rajono savivaldybės suskirstymas į seniūnijas.....	43
14 pav. Lėšų paskirstymas rajone strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m pagal prioritетines sritis.....	47
15 pav. I prioriteto priemonių įgyvendinimas	48
16 pav. II prioriteto priemonių įgyvendinimas	50
17 pav. III prioriteto priemonių įgyvendinimas.....	52
18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą.....	55
19 pav. Aktualiausia darnaus vystymosi sritis rajone.....	57
20 pav. Darnaus vystymosi aspektų įgyvendinimo būdai rajone.....	58
21 pav. Respondentų pritarimas teiginiui, kad darnus vystymasis – būdas išgyventi.....	59
22 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal susipažinimą su nacionaline darnaus vystymosi strategija.....	60
23 pav. Verslo plėtros sąlygų rajone vertinimas.....	61
24 pav. Savivaldybės veiklos vertinimas.....	62
25 pav. Nedarbo mažinimo priemonių efektyvumas ir veiksmingumas.....	63
26 pav. Aktualiausios socialinės problemos Radviliškio rajone.....	64
27 pav. Socialinių paslaugų pasiūlos vertinimas.....	66
28 pav. Socialinių paslaugų reikalingumas rajone.....	67

29 pav. Įstaigų pakankamumo rajone vertinimas.....	68
30 pav. Aplinkosauginės problemos savivaldybėje.....	69
31 pav. Gamtosauginė veikla, reikalaujanti išsamių tyrimų.....	70
32 pav. Susipažinimo su strateginiu savivaldybės planu galimybės savivaldybės darbuotojams....	71
33 pav. Strateginio plano rengimas.....	72
34 pav. Strateginio planavimo nauda savivaldybėje.....	73
35 pav. Darnaus vystymosi aspektai akcentuojami strateginiame plane.....	73

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Savivaldybės funkcijos.....	13
2 lentelė. Strateginio planavimo metodikos kaitos sąvadas.....	17-18
3 lentelė. Gyventojų skaičiaus pokyčiai ES (mln.).....	35-36
4 lentelė. Įgyvendinti projektai pagal sanglaudos veiksmų programos 3 prioritetą „Aplinka ir darnus vystymasis“.....	53
5 lentelė. Interviu dalyvių charakteristikos.....	56
6 lentelė. Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo savivaldybėje svarba.....	74
7 lentelė. Ekonominių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane.....	75
8 lentelė. Aplinkosauginių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane.....	76
9 lentelė. Socialinių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane.....	77
10 lentelė. Veiksnių, gerinančių rajono ekonominę situaciją įgyvendinimo vertinimas.....	79
11 lentelė. Veiksnių, gerinančių rajono aplinkosauginę situaciją įgyvendinimo vertinimas.....	80
12 lentelė. Veiksnių, gerinančių rajono socialinę situaciją įgyvendinimo vertinimas.....	81
13 lentelė. Būdai ir priemonės, skirti gyventojų supažindinimui su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimu rajone.....	82
14 lentelė. Darnaus vystymosi aspektai, akcentuoti naujajame rajono strateginiame plėtros plane 2014 – 2020 metams.....	82

IVADAS

Aktualumas. Pasaulyje didėja gyventojų skaičius, plečiasi gamybinės ir ūkinės veiklos, statybos mastai. Tačiau kuomet didėja technologinė pažanga, atsiranda nepalankus poveikis gamtai ir aplinkai, gausiai naudojami išteklių, kurie neatsinaujina. Siekiant išspręsti aplinkai palankius visuomenės plėtros kelius ir būdus, 1984 metais prie Jungtinių Tautų buvo sudaryta speciali Aplinkos ir plėtros komisija, kurios vadove buvo paskirta tuometinė Norvegijos aplinkos ministrė Gro Harlem Brundtland. Ši komisija per trejus metus atliko didžiulį darbą ir parengė ataskaitą „Mūsų bendra ateitis“, kuri 1987 metais buvo išspausdinta didžiuliu tiražu, o vėliau išversta į daugelį pasaulio kalbų. (Subalansuotos plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita, 2002, p. 12). Ataskaitoje buvo ypatingai akcentuota, kad darnus vystymasis turi būti pagrįstas ne tik ekonominių ir aplinkosauginių interesų derinimu, bet ir garantuoti valstybės vidaus bei tarpvalstybinių santykių socialinį teisingumą.

Pastaruoju metu vadovaujantis darnaus vystymosi ideologija, rengiami ir valstybiniai planavimo dokumentai. Todėl strateginis valdymas ir planavimas reikšmingas kiekvienoje savivaldybėje. Tinkamai ir sėkmingi įgyvendinti darnaus vystymosi principai sudaro galimybes pagerinti gyvenimo kokybę ir išsaugoti aplinką bei gamtos išteklius ateinančioms kartoms. Neįgyvendintus numatytų darnaus vystymosi principų, susidaro nepalankios prielaidos šalies, regionų įvairių ūkio šakų raidai.

Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje jau kelis kartus keitėsi savivaldos modelis ir savivaldybių galimybės įgyvendinant vienokius ar kitokius klausimus. Tačiau pastaruoju metu, kuomet savivaldybės pačios planuoja savo biudžetą, labai svarbus veiksnys yra strateginis valdymas, įgyvendinamas per strateginį planavimą, kuris Lietuvoje išgyvena jau kelintą pokyčių etapą, ieškoma tikslesnių formuluočių, akcentų. Vienas iš svarbesnių strateginių savivaldybės dokumentų rengimo aspektų yra darnus vystymasis, todėl daugelį veiklos sričių ir įgyvendinamų priemonių reikalinga įgyvendinti pagal darnaus vystymosi principus.

Naujumas. Magistro darbe analizuojama Radviliškio rajono strategija darnaus vystymosi aspektu leis atskleisti rajono savivaldybės problemines vietas, susidaryti galimų problemų sprendimų vizijas, pateikti pasiūlymus darnaus vystymosi sričių taikomų priemonių gerinimui. Todėl pasirinkta darbo tema aktuali ir reikšminga tuo požiūriu, kad bus analizuojama atskiros savivaldybės darnaus vystymosi situacija ir jos įgyvendinimo galimybės remiantis strateginiu plėtros planu. „Vertinant darnaus vystymosi procesus ir priimant strateginius sprendimus, svarbu naudoti tinkamas sprendimų paramos technologijas“ (A. Baležentis, T. Baležentis, 2011, p. 27). Todėl pasirinkta magistro darbo tema yra reikšminga dėl strateginių nuostatų analizės darnaus vystymosi aspektu.

Temos iširtumas. Mokslinėje literatūroje yra pakankamai iširta vietos savivaldos raida, strateginis planavimas ir darnaus vystymosi aspektai, kas yra reikalinga analizuojamai temai. Vietos savivaldos raidą nuo 1990 iki 2010 metų įvertino A. Astrauskas (2004, 2008, 2011), M. Arimavičiūtė (2005, 2009, 2012) ir kt. Strateginio planavimo metodikas aptarė ir įvertino R. Dukynaitė ir R. Ališauskas (2012). Lietuvoje darnaus vystymosi klausimus savo gausiuose darbuose tyrinėjo R. Čiegis (1997, 2002a, 2002b, 2003, 2004). Taip pat šiems klausimams nemažai dėmesio yra skiriama J. Staniškio (2004, 2005), D. Štreimikienės ir kt. (2004, 2009), Tamošiūno A. (2010) ir kt. mokslininkų darbuose. J. Staniškis savo darbuose tyrinėjo darnaus pramonės vystymosi problemas bei įvairius švarios gamybos bei taršos prevencijos aspektus pramonėje (2000, 2001, 2002). Darni pramonės plėtra J. Staniškio darbuose apibrėžiama keletu svarbių aplinkosauginių ir ekonominių rodiklių, apimančių ir aplinkosauginius kaštus (Staniškis ir kt., 2005). Štreimikienės ir kt. (2007) pateikta darnaus energetikos vystymosi rodiklių sistema, atspindinti šalies darnaus vystymosi rodiklių bei energetikos sektoriaus plėtros sąsajas. Darni ir atsakinga organizacija apžvelgta A. Smuith (2007), strateginio planavimo perspektyvos darnioje organizacijoje įvertintos G. Svensson (2006), S. Karapetrovic (2002). Tačiau pasigendama atskirų regionų darnaus vystymosi analizės.

Tyrimo objektas: Radviliškio rajono savivaldybės strategija darnaus vystymosi aspektu.

Tyrimo dalykas: Radviliškio rajono savivaldybės strateginio plano valdymas darnaus vystymosi aspektu.

Tyrimo hipotezė: Tikėtina, kad Radviliškio rajono strateginės nuostatos darnaus vystymosi aspektu nėra iš esmės įgyvendintos ir akcentuojamos strateginio plano prioritetuose.

Tyrimo tikslas: Iširti Radviliškio rajono savivaldybės strategijos nuostatas ir jų įgyvendinimą darnaus vystymosi aspektu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti viešojo sektoriaus institucijų strateginio planavimo principus, išskirti savivaldybių strateginio planavimo koncepcija ir metodologiją;
2. Išanalizuoti darnaus vystymosi sąvoką ir pagrindines sritis;
3. Įvertinti Radviliškio rajono savivaldybės strateginį plėtros planą;
4. Iširti savivaldybės darbuotojų nuomonę dėl darnaus vystymosi sričių įgyvendinimo Radviliškio savivaldybėje;
5. Iširti savivaldybės strateginio plano rengimo grupės narių nuomonę dėl darnaus vystymosi sričių įgyvendinimo Radviliškio savivaldybėje.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė – skirta darnaus vystymosi ir strateginio planavimo aspektams analizuoti. Analizuojami Lietuvos ir užsienio mokslininkų straipsniai, publikacijos moksliniuose žurnaluose LR teisės aktai, šaltiniai cituojami ir lyginami.

2. Dokumentų analizė – skirta strateginių Radviliškio rajono dokumentų analizei. Siekiant tinkamai išanalizuoti savivaldybės strateginę valdymą, reikalinga tinkamai įvertinti savivaldybės parengtus strateginius dokumentus

3. Anketinė apklausa – skirta Radviliškio rajono savivaldybės darbuotojų nuomonei tirti. Anketine apklausa siekiama išsiaiškinti savivaldybės darbuotojų nuomonę apie darnaus vystymosi prioritetų taikymą įgyvendinant rajono strateginį valdymą.

4. Struktūruotas interviu – skirtas ekspertų nuomonei tirti. Ekspertų tyrimo dalyviai, savivaldybės padalinių vadovai, kurie dalyvauja rengiant strateginį plėtros planą.

Tyrimo empirinė bazė

Radviliškio rajono strateginio plėtros plano 2007 – 2013 m. analizei pasirinktas pats strateginės plėtros planas, monitoringo rezultatai, parengta Radviliškio rajono strateginio plėtros plano tikslų, uždavinių ir priemonių finansavimo suvestinė, pagal kurią buvo atlikta šio plano įgyvendintų priemonių naudingumo ir tikslingumo analizė

Anketinėje apklausoje dalyvavo 211 Radviliškio savivaldybės darbuotojų. Anketos buvo platinamos asmeniškai kiekvienam darbuotojui.

Ekspertų apklausai pasirinkti 4 specialistai, dirbantys savivaldybėje ir ne pirmus metus dalyvaujantys strateginio plano rengime.

Instrumentarijus

Anketinė apklausa atlikta pasinaudojus darbo autoriaus sudaryta anketa, kurią sudarė 6 klausimų blokai, kuriuose 23 klausimai.

Ekspertų apklausa vyko žodžiu, remiantis kokybiniu pusiau struktūruotu interviu.

Duomenų analizei ir grafiniam rezultatų vaizdavimui naudota MS Excel programa, kokybinei analizei naudoti kokybiniai vertinimo metodai. Visi duomenys apdoroti kompiuteriu analizuojamos teorinės medžiagos požiūriu.

Mokslinio darbo teorinis ir praktinis reikšmingumas.

Teorinis tyrimo reikšmingumas pasireiškia tuo, kad buvo nagrinėtas strateginis valdymas, įgyvendinant strateginiuose planuose numatytas priemones, įvertinami strateginio plano parengimo principai ir tikslai bei metodika, kuri skirta savivaldybių strateginių planų sudarymui. Strateginis savivaldybės valdymas apžvelgtas pagal strateginių plėtros planų įgyvendinimo galimybes.

Aptartos darnaus vystymosi sritys, kurios yra akcentuojamos savivaldybėse įgyvendinant strategines nuostatas. Paaiškinti pagrindiniai darnaus vystymosi aspektai ir pateikti svarbesni statistiniai rezultatai.

Atlikti tyrimai atskleidė strateginio valdymo efektyvumą įgyvendinant strateginius plėtros planus, apibrėžti pasiekti rezultatai, įvardinti netikslingai suformuluotos priemonės, neveiksmingai panaudojamos projektinės lėšos. Buvo atskleista savivaldybės darbuotojų nuomonė dėl darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo rajone galimybių.

Su atlikti tyrimo rezultatais buvo supažindinti Radviliškio savivaldybės strateginio plano rengimo nariai 2013 metų sausio mėnesio susirinkime.

1.VIETOS SAVIVALDOS STRATEGINIO VALDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Savivaldybės, kaip viešojo administravimo institucijos, funkcijos

Lietuvoje vietos savivalda per pastaruosius dvidešimt metų keitėsi kelis kartus: buvo įgyvendinamos įvairios reformos, pokyčiai, taisomi ir tobulinimai įstatymai, keičiami savivaldos modeliai, sukurtos ir panaikintos apskritys, tačiau savivaldybė ir kaip teritorija ir kaip administracinis vienetas išliko.

Kaip teigiama savivaldybių administracijų struktūrų analizės studijoje (2010), kiekvienam šalies piliečiui rūpi, kokioje politinėje ir administracinėje erdvėje priimami jo kasdieniam gyvenimui svarbiausi sprendimai. Savivaldybėse šių sprendimų įtaka geriausiai matoma, greičiausiai pasireiškia ir kaip niekur kitur detaliausiai analizuojama, nes savivaldybėse priimami sprendimai, susiję su viešųjų paslaugų teikimu savivaldybių gyventojams.

Pagal naujai priimtą LR Vietos savivaldos įstatymą (2008) savivaldybė yra ne abstraktus administracinis vienetas, o administracinio vieneto bendruomenė, turinti Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą ir jos sudarytas, jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas. Sąvoka papildoma nuostata, kad savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo. Šis papildymas reikalingas dėl to, kad vis dar gyva nuomonė, jog savivaldybė - tai tik savivaldybės institucijos ir įstaigos.

A. Astrauskas (2004) nurodo, kad galima išskirti kelis požiūrius į savivaldybę. Siauruoju požiūriu savivaldybė – tai visuma žmonių specialių organizacijų (institucijų), vykdančių veiklą valstybės teritorijos dalyje, tvarkančių dalį visuomenės bendrųjų reikalų ir taip kryptingai veikiančių toje teritorijoje gyvenančius žmones bei jų socialines grupes. Būtent toks savivaldybės apibūdinimas yra tikslingas ir šiam darbui, kadangi pagal pateiktą apibūdinimą savivaldybės veiklą sudaro savivaldybės valdžios vykdymas, kurią atlieka savivaldybės taryba ir kartais savivaldybės vykdomosios institucijos. Taip pat savivaldybės valdžios priimtų sprendimų vykdymas, kuriuos atlieka savivaldybės vykdomosios institucijos ir savivaldybės administracija bei viešųjų paslaugų teikimas, kurį įgyvendina savivaldybės įstaigos ir kontroliuojamos įmonės.

Naujas 2008 metų Vietos savivaldos įstatymas išskiria ir vietovės bendruomenę, kuri įstatyme apibrėžiama kaip savivaldybės nuolatiniai gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais ir, tenkindami šiuos poreikius ir interesus, veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.).

Pagal šiuo metu galiojantį LR Vietos savivaldos įstatymą savivaldybės funkcijos yra skirstomos į savarankiškasias, priskirtąsias, valstybines, sutartines (žr. 1 lentelė).

1 lentelė

Savivaldybės funkcijos

Funkcija	Apibūdinimas
Savarankiškosios	ikimokyklinis vaikų ugdymas; vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas; socialinių paslaugų įstaigų steigimas; savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūros rėmimas iš savivaldybės biudžeto; gyventojų užimtumo, viešųjų bei sezoninių darbų organizavimas; dalyvavimas užtikrinant viešąją tvarką ir gyventojų rimtį; savivaldybės saugomų teritorijų steigimas ir kt.). Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą
Priskirtosios (ribotai savarankiškos)	vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimas; socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimas; sąlygų neįgaliųjų gyventojų socialiniam integravimui į bendruomenę sudarymas; pirminė asmens ir visuomenės sveikatos priežiūra; teritorijų planavimas; savivaldybei nuosavybės teise priklausančios žemės ir kito turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo; vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūra ir daugelis kitų
Valstybinės	Civilinės būklės aktų registravimas; įstatymų priskirtų registru tvarkymas; socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas; savivaldybei priskirtos valstybinės žemės ir kito valstybės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo patikėjimo teise; valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliančiams iš savininkams gražintų namų vykdymas; ūkininkų ūkių registravimas; pasėlių deklaravimas ir kt.
Sutartinės	Šių funkcijų įgyvendinimas grindžiamas sutartimis. Savivaldybė tokias sutartis gali sudaryti tik tuo atveju, kai tam pritaria savivaldybės taryba

Sudaryta autoriaus, remiantis LR Vietos savivaldos įstatymu (2008)

Pagal galiojančias funkcijas savivaldybėms sudarytos galimybės koordinuoti ir kontroliuoti įvairių viešųjų paslaugų teikimą, tenkinti gyventojų poreikius, spręsti iškilusias problemas, rūpintis savo teritorijose esančiais statiniais, keliais ir kitu turtu. Savivaldybė įgyvendindama savo funkcijas turi nuolat tenkinti joje gyvenančių gyventojų poreikius, spręsti strateginius klausimus, todėl norint tikslingai organizuoti veiklą reikalingas strateginis planavimas, kuris leidžia įvertinti savivaldybės veiklą ir priimti reikalingus sprendimus.

Pasak A. Raišienės (2006), siekiant efektyvių pokyčių vietos savivaldoje, siūloma sujungti politinį, sociokultūrinį ir vadybinį pradus, t.y. į vietos savivaldos tobulinimą žiūrėti remiantis multidisciplinariniu bendradarbiavimo požiūriu. Vietos institucijų bendradarbiavimo filosofija turėtų remtis trimis kertiniais principais:

1. politikos kūrimo ir įgyvendinimo darna;
2. bendrų visuomenės socialinių normų ir kultūros plėtra;
3. bendrų veiklos strategijų įgyvendinimu naudojant vadybos mokslo siūlomus svetus.

Apibendrinant akcentuotina, kad savivaldybės yra viešojo sektoriaus dalis. Šių įstaigų veiklos organizavimas ir jų veikla yra demokratinės santvarkos pagrindas. Vietos savivalda teisės aktais yra laiduojama savivaldybėms, kurios įvardijamos kaip valstybės teritorinis vienetas. Vadinasi, galima teigti, kad savivaldybės funkcijos - tai LR vietos savivaldos įstatymo ir kitų įstatymų savivaldybėms priskirtos viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijos, kurias įgyvendinant organizuojamas savivaldybės teritorijoje gyvenančių gyventojų poreikių tenkinimas.

1.2. Viešojo sektoriaus strateginio valdymo principai ir tikslai

Strateginis valdymas viešojo sektoriaus įstaigoje akcentuojamas pagal įvairius aspektus. Kaip teigia B. Melnikas ir R. Smaliukienė (2007), labai svarbus strateginio valdymo kaip veiklos ypatumas tai, kad valdymo pagrindas yra strategija: valdymo veiksmai grindžiami strateginiais sprendimais, kurių rengimas ir įgyvendinimas sudaro strateginio valdymo veiklos turinį. Be to, remiantis strategija siekiant kokybinių pokyčių kartu skatinami ir valdomųjų bei veikiamųjų sistemų, objektų ir situacijų raidos, pažangos, tobulėjimo bei kiti kaitos procesai.

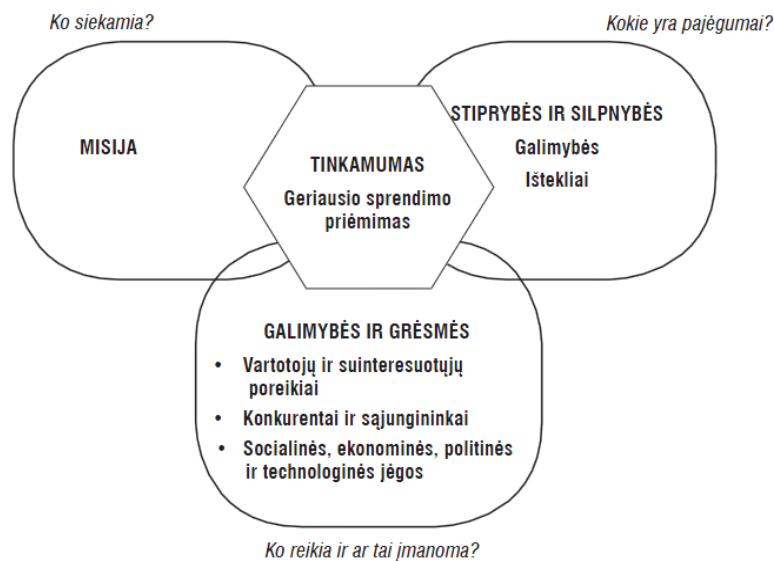
Strateginio valdymo pagrindas viešojo sektoriaus įstaigose yra strateginis planavimas. V. Kundrotienės ir K. Rekertos (2002) teigimu, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, šalyje buvo atsisakyta iki tol egzistavusio planavimo, kuris buvo traktuojamas kaip sovietmečio palikimas. Ministerijos, Vyriausybės įstaigos ir kitos viešojo administravimo institucijos metai po metų vykdė savo funkcijas, per daug nesusimąstydamos apie tikslus bei jų įgyvendinimo rezultatus. Veikla buvo labiau orientuota į procesą, o tikslas – gauti kuo daugiau lėšų iš valstybės biudžeto. Tokia situacija negalėjo tęstis toliau. Visų pirma ribotos valstybės biudžeto lėšos bei neaiškus jų panaudojimas valstybės institucijose vertė Finansų ministeriją keisti valstybės biudžeto formavimo principus. Vadinasi, strateginio planavimo poreikis pirmiausia atsirado dėl to, kad būtų galima tikslingai įvertinti turimas lėšas ir jomis tinkamai naudotis.

M. Vienažindienės ir R. Čiarnienės (2007) teigimu, viešojo administravimo įstaigas įprasta traktuoti kaip biurokratinės įstaigas, orientuotas daugiau į politinių tikslų siekimą. Viešojo sektoriaus organizacijų vadovų įgaliojimai dažnai yra varžomi taisyklių ir įstatymų, kurie iš anksto nulemia, ne tik tai pačios organizacijos tikslus, bet taip pat riboja laisvę įvairinti ar sumažinti, pavyzdžiui, nuostolingas paslaugas.

Anot A. Gedvilaitės–Moan ir P. Zakarevičiaus (2010), norėdamos padidinti pinigų vertę ir pagerinti produkciją, visuomeninio sektoriaus organizacijos ėmė vis daugiau dėmesio skirti strateginėms planavimo sistemoms ir modeliams. Taigi, kiekviena viešojo sektoriaus organizacija, siekdama tinkamai planuoti veiklą ir siekti užsibrėžtų tikslų, turi parengti strateginį planą.

Lietuvos strateginio planavimo metodikoje (2002) pažymėta, kad *strateginis planavimas* – formalizuota sistema, užtikrinanti viso strateginio valdymo proceso, kurio metu nustatomos veiklos kryptys ir būdai, kaip efektyviausiai panaudoti turimus ir planuojamus gauti finansinius, materialinius ir darbo išteklius misijai vykdyti, numatytiems tikslams pasiekti, realizavimą, taip pat veiklos stebėseną ir atsiskaitymas už rezultatus. „Strateginių planų rengimas ir įgyvendinimas įgalina tinkamai nustatyti konkrečių grupių interesus ir problemas, apibrėžti veiklos tikslus, prioritetus ir rasti efektyvius problemų sprendimo būdus“ (Arimavičiūtė, 2005, p. 9).

Reikia akcentuoti, kad daugelis autorių M. Arimavičiūtė, B. Melnikas ir R. Smaliukienė, A. Vasiliauskas, nurodo, kad strateginis valdymas gali būti realizuojamas įvairiais modeliais. Galima strategijos modelį yra pateikęs W.B. Barry (1997) (žr. 1 pav.)

1 pav. Strateginis planavimas pagal W. B. Barry
Šaltinis: A. Gedvilaitė-Moan, P. Zakarevičius (2010, p. 55)

Pristatydami 1 paveiksle pateiktą modelį, A. Gedvilaitė-Moan ir P. Zakarevičius (2010) nurodo, kad aplinkos analizavimas reikalingas tam, kad būtų galima sekti pokyčius organizacijos viduje bei išorėje – politinėje, ekonominėje, technologinėje ir kitose srityse. Vadinas, siekiant tinkamai parengti strateginį planą, visų pirma reikia aiškiai nusibrėžti stiprybes ir silpnybes, išskirti galimybes ir grėsmes.

B. Melniko ir R. Smaliukienės (2007) teigimu, strateginio planavimo proceso metu atsiranda įsipareigojimų. Sistemiškai įtraukus įtakos grupes (vartotojus, visuomenę, kitas organizacijas) į pirminius planavimo proceso etapus, kai nustatomi institucijos veiklos prioritetai, konstruktyviai sprendžiami nesutarimai, gerėja ryšiai ir koordinavimo veikla. Planavimas leidžia pasiekti sutarimą daugelyje veiklos sričių ir įtvirtinti atsakomybę už plano įgyvendinimą organizacijoje ir už jos ribų. Kadangi darbuotojai ir įtakos grupės turi tam tikrą įsipareigojimų, iš karto tampa lengviau įgyvendinti planą, tačiau daugiau dėmesio reikia skirti konsultavimui, o mažiau – veiklos inspiravimui ir kontrolei.

Įvairūs autoriai strateginio planavimo etapus įvardija skirtingai, akcentuodami vienus ar kitus aspektus. Pavyzdžiui R. D. Young (2003) nurodo, kad strateginiam planavimui reikalingi šeši pagrindiniai etapai:

- Aplinkos tyrimas arba situacijos analizė (SSGG);
- Organizacijos ateities vizijos formavimas, kurį papildo misija ir pagrindinis tikslas bei vertybės;
- Bendrų organizacijos tikslų ir uždavinių numatymas;
- Darbinių strategijų rinkinio parengimas;
- Detalizuotų eksploatacinių ir taktinių planų rengimas, numatant konkrečias užduotis darbuotojams;
- Nuolatinis stebėjimas, vertinimas bei kontrolė.

Pagal šio autoriaus pateiktus strateginio planavimo žingsnius matyti, kad yra išskiriamas eiliškumas: nuo aplinkos analizės iki suplanuotos veiklos įgyvendinimo stebėjimo ir kontrolės, kas leidžia nuolat įvertinti, ar tinkamai yra įgyvendinami numatyti uždaviniai ir atliekama veikla.

Strateginius planus savivaldybėse rengia savivaldybės darbuotojai, kurie yra atsakingi už šią veiklą, todėl labai svarbus strateginio planavimo aspektas personalo dalyvavimas. R. Dukynaitė ir R. Ališauskas (2012) analizuodami strateginio plano naudą pristato D.A.J. Axson modelį, kurio nuostata tokia, jog strateginis planavimas yra lyderystės priemonė. Šis modelis išsiskiria dviem elementais, kurių vienas priklauso lyderystei, o kitas techninei realizacijai (žr. 2 pav.).

2 pav. Du strateginio planavimo elementai

Šaltinis: R. Dukynaitė, R. Ališauskas, 2010, p. 77

Pagal pateiktą „minkštąjį“ strateginio planavimo elementą apibrėžiama tai, kuo organizacija užsiima, kokiomis vertybėmis grindžia tarpusavio santykius, o „kietasis“ elementas yra konkretus, nes reikalauja įvairių instrukcijų veiklos vykdymui. Todėl tikslinga įvertinti abu elementus ir darbuotojų iniciatyvą bei gebėjimus sujungti su keliamais reikalavimais.

Apibendrinant galima teigti, kad viešajame sektoriuje strateginio planavimo principai įgyvendinami sistemingai, vadovaujantis užsienio šalių patirtimi ir užsienio autorių siūlomais strateginio planavimo modeliais. Tačiau kaip strateginio planavimo pagrindas išlieka SSGG

analizė, ateities vizijos planavimas, tikslo ir vertybių numatymas, detalizuotų priemonių planų rengimas, stebėjimas, vertinimas bei kontrolė.

1.3. Savivaldybių strateginio planavimo koncepcija ir metodologija

Strateginis planavimas yra viena svarbiausių veiklų viešojo administravimo įstaigose, todėl kiekviena savivaldybė, siekdama įgyvendinti strateginio valdymo nuostatas turi atsakingai parengti strateginį plėtros planą. „Strateginis planavimas savivaldybėse padeda sukurti racionalią valdymo sistemą, pagrįstą subalansuotos plėtros principais. Tai leidžia savivaldybėms veiksmingiau naudoti biudžeto lėšas, koordinuoti įvairių sektorių programas ir jų įgyvendinimą“ (Arimavičiūtė, 2012, p.273).

Remiantis A. Astrausku ir G. Česoniu (2008) galima įvardinti tokius keturis strateginio planavimo etapus savivaldybėse:

- 1) **pirmasis etapas** – 1990–1994/5 m., kurį vadintume *Planavimo principų neigimo etapu*;
- 2) **antrasis etapas** – 1994/5–2001/2 m., kurį vadintume *Strateginio planavimo principų pažinimo ir mokymosi etapu*;
- 3) **trečiasis etapas** – 2001/2–2007/8 m., kurį vadintume *Savivaldybių strateginių plėtros planų įsitvirtinimo ir mokymosi rengti strateginius veiklos planus bei programinius biudžetus etapu*;
- 4) **ketvirtasis etapas** – nuo 2007/8 m., kurį vadintume *Vieningųjų strateginio planavimo ir programinio biudžeto sistemų savivaldybėse kūrimo bei pertvarkymo į strateginio valdymo sistemas etapu*.

Siekiant įgyvendinti strateginio planavimo tikslingumą buvo parengtos ir Vyriausybės nutarimu patvirtintos strateginio planavimo metodikos, kurios dažnai keičiamos (žr. 2 lentelė).

2 lentelė

Strateginio planavimo metodikos kaitos sąvadas

Metai	2000	2002	2004	2007	2009	2010
Esminė permaina	Biudžeto paskirtis tikslams	SP sistemos įvedimas	3 lygmenų kriterijai	nėra	Programų vertinimas ir kokybė	Reglamentavimo mažinimas ir disciplina
Planų sistema	Vyriausybės prioritetai; SVP, biudžeto paraiška; kiti dokumentai kontekste	Nacionaliniai, ūkio šakų, tarpinstituciniai ir institucijų. Biudžeto paraiška įkelta į SVP	Įvardinti sektoriniai ir tarpsektoriniai planavimo dokumentai	Nauji narystės ES dokumentai. Ūkio šakos virsta sritimis	Metiniai planai ne asignavimų valdytojams. Tarpinstitucinių programų sąrašai. Planų koordinavimas	Minimizuota dokumentų rūšių sistema, jų skaičius irgi apribojamas. Metiniai planai visiems.

2 lentelės tęsinys

Vizija, misija, vertybės	Misija, vizija kyla iš išorės veiksmų analizės. Misija esminė ir pristatoma, vizija tik numanoma. LRV prioritetai kaip vizija ir misija vertybės	Misija, vizija kyla iš aplinkos ir išteklių analizės. Vizija siejama tik su VIRS. Vertybės tik kaip aplinkos analizės objektas	Be esminių pakeitimų	Įvedama valdymo srities vizija	Be pakeitimų	Misija yra esminė įstaigoms, vizija numatoma tik valstybės pažangos strategijoje, su vertybėmis tiesiogiai nesusiejama
Analizė	Aplinkos išorės ir vidaus analizė. SSGG tik numanoma.	Aplinkos, išteklių ir SSGG analizė. Papildantys metodai ūkio šakos strategijai	Be esminių pakeitimų	Leidžiami kiti, papildantys analizės metodai	Be esminių pakeitimų	Reikalinga, tačiau metodai nebenurodomi
Stebėseną ir ataskaitas	Tik uždavinių kriterijai. Vadovybė reflektuoja kas mėnesį, LRV atsiskaitoma kas ketvirtį. Numatomos IS, DB	SPM numato metines ataskaitas ir nuolatinę refleksiją	Įvedami efekto, rezultato ir produkto kriterijai	Kelių lygmenų kriterijai valdymo srities strategijoms. SSGG analizė apibojama 10 teiginių	Griežtesni kriterijų kokybės reikalavimai	Kriterijų aprašai. Proceso ir indėlio, vertikalūs ir horizontalūs ir kiti kriterijai, jų sudarymo metodika. Ketvirtinės stebėsenos IS
Programų vertinimas	Programos vertinamos kasmet, pusmečiais ir dažniau	Programų vertinimas tampa analizės elementu	Be pakeitimų	Be pakeitimų	Įvedamas išankstinis, tarpinis ir galutinis vertinimas	Programų vertinimo užsakovo ir vykdytojų įvairovė
Visuomenės vaidmuo	Jai skelbiami SVP ir ataskaitos	Sutrumpintas SVP, ataskaita visuomenei	Be pakeitimų	Be pakeitimų	Išsamesnis sutrumpintas SVP	Susitarimas dėl VPS
Kita	Įtikinėjimas dėl SP prasmingumo, daug pavyzdžių	SP organizavimo metodiniai nurodymai	LRV pritaria tik sutrumpintiems SVP	Suliejamose formuluočių lėšų lentelės į vieną	Griežtesnis tarpinstitucinių programų vykdymo koordinavimas	Nelieka sutrumpinto SVP, proceso organizavimo nurodymų

Santrumpos lentelėje: DB – duomenų bazė, IS – informacinė sistema, SVP – strateginis veiklos planas, VIRS – valstybės ilgalaikės raidos strategija, VPS – valstybės pažangos strategija
Šaltinis: R. Dukynaitė, R. Ališauskas (2012, p. 81).

Pagal pateiktus strateginio planavimo metodikos kaitos sąvadą matyti, kad strateginis planavimas prasideda 2000 metais, kuomet buvo tiesmukai susietas šalies biudžeto asignavimais su siekiamais tikslais ir nukreiptomis lėšomis jiems įgyvendinti. Tačiau planavimo sistema, paremta realiomis lėšomis pabaigta kurti 20002 m. iš esmės strateginio planavimo informatyvumas, formų vienodumas pradėtas įtvirtinti tik 2004 m. ir iš esmės tesėsi iki 2009 metų, kuomet buvo patikslintas reikalingos informacijos kiekis ir plano rengimo formos. Todėl aišku, kad kiekvienoje

savivaldybėje dar ir dabar gali būti nevienodai parengti strateginiai planai, kurių kokybė gali būti dar abejotina. Ir tik 2010 m. parengta naujos redakcijos strateginio planavimo metodika, kurioje aiškiai išdėstyta, kaip turi būti rengiamas savivaldybės strateginis planas. Šioje metodikoje nurodoma, kad „strateginis veiklos planas – veiklos planavimo dokumentas, kuriame atsižvelgiant į ilgos ir vidutinės trukmės planavimo dokumentų tikslus ir aplinkos analizės išvadas suformuluota misija, nustatyti strateginiai pokyčiai ir strateginiai tikslai, aprašomos vykdomos programos, siekiami rezultatai, numatomi asignavimai ir žmoniškieji ištekliai“. Vadinasi, strateginis planavimas savivaldybėse yra tokia veiklos sritis, kuri įgyvendinama laikantis metodikų, reikalavimų ir turimų lėšų, todėl pats strateginio plano rengimas yra ilgas ir sudėtingas procesas.

Strateginio planavimo metodikoje (2002) siūlomi šeši planavimo etapai:

1. aplinkos, išteklių ir SSGG analizė;
2. misijos formulavimas;
3. strateginių tikslų nustatymas;
4. institucijos programų rengimas;
5. institucijos programų įgyvendinimas;
6. stebėseną ir atsiskaitymas už rezultatus.

Šis strateginio planavimo modelis pritaikytas viešojo administravimo sektoriui todėl juo ir vadovaujasi savivaldybės. Tačiau pagal pateiktus žingsnius, kiekviena savivaldybė turi atlikti savo savivaldybės aplinkos išorės analizę, akcentuoti savitumus kuriant misiją, numatant strateginius tikslus, įvertinant dalyvavimą įvairiose programose ir pan.

M. Arimavičiūtės (2011) siūlymu, rengiant Lietuvos savivaldybių planų sudarymo metodiką tikslinga pasinaudoti Oksfordo vietinio plano 2001–2016 m. struktūra. Oksfordo 2001–2016 metų vietinį planą sudaro trys pagrindinės dalys: įvadinė dalis, pagrindinės politikos ir siekiai. Įvadinėje dalyje pateikiama plano nauda ir paskirtis, nacionalinis ir regioninis kontekstas, papildomi planavimo dokumentai, darnos įvertinimas, miesto tarybos vizija, konsultacijos su visuomene ir monitoringas. Pasak A. Arimavičiūtės (2012), pagal šį modelį akcentuojamas siekis tobulinti išorinę aplinką ir tenkinti vietinės bendruomenės poreikius. Pateikiami papildomi planavimo dokumentai, orientuoti į konkrečias teritorijas ir jų vystymą. Planas parengtas vadovaujantis miesto ir šalies planavimo įstatymais bei miesto ir šalies planavimo plėtros taisyklėmis.

Vadinasi, pagrindinės savivaldybės plėtros planų sudedamosios dalys galėtų būti svarbiausios politikos, kaip plano strateginiai tikslai ir analizės sritys, kurios atitiktų savivaldybių vykdomas programas jų veiklos trimečiuose planuose. Taip būtų galima pasiekti savivaldybėse plėtros ir veiklos planų suderinamumo. M. Arimavičiūtės (2011) siūloma atskirai savivaldybėse rengti darnios bendruomenės strategiją, kuri būtų traktuojama kaip sudedamoji plėtros sistemos dalis.

Kaip nurodo D. Gudelis (2007), tikslų ir uždavinių nustatymas yra būtinas bet kurio planavimo elementas. Savivaldybėse rengiami įvairūs strateginiai planai: ilgalaikiai strateginiai plėtros planai, savivaldybių ir joms pavaldžių organizacijų veiklos planai, padalinių veiklos planai ir individualių darbuotojų veiklos planai. Ilgalaikiuose planuose taip pat iškeliamos vizijos ir/arba misijos, kurių įgyvendinimui ir formuluojami tikslai. Uždaviniai formuluojami taip, kad, juos įgyvendinus, būtų pasiekti tikslai, o tuo pačiu priartėta ir prie vizijos ar misijos įgyvendinimo. Planavimo procesas užbaigiamas plano, kuriame numatytos priemonės arba iniciatyvos bei joms įgyvendinti reikalingi išteklių, parengimu.

M. Arimavičiūtė (2010) analizuodama V. Underio pasiūlytą strateginio planavimo modelį, teigia, kad strateginis planavimas savivaldybėse turėtų būti organizuojamas ir pagal strateginį personalo valdymo modelį, kuris turėtų būti modifikuotas pagal kelis būdus:

Pirmas – strateginio personalo poreikio nustatymo etape neužtenka nustatyti su personalu susijusius svarbiausius strategijos įgyvendinimo sėkmės veiksnius, būtina nustatyti jų vertinimo kriterijus, kadangi kiekvienam strateginiam tikslui pasiekti gali būti skirtingi sėkmės veiksniai ir skirtinga jų vertinimo kriterijų skalė. Su kriterijais reikalinga susieti ir strateginių reikalavimų organizacijos personalui formavimą bei organizacijos personalo atitikties strateginiams reikalavimams vertinimą.

Antras: Siūlomą V. Underio personalo valdymo strategijos kūrimo etapą tikslinga papildyti dviem žingsniais, t. y. investicijų poreikių nustatymu ir „naudos paketų“ sudarymu pagal investicijų efektyvumą ir personalo valdymo funkcijų strateginę svarbą.

Trečia: Iš esmės sutinkant su V. Underio pasiūlytais personalo strategijai įgyvendinti būtiniais personalo valdymo elementais – personalo valdymo sistemomis, struktūromis ir programomis, personalo politikos kūrimą tikslinga struktūrizuoti kaip labai svarbų procesą (savivaldos institucijose) ir perkelti į ketvirtą personalo strateginio valdymo etapą.

Ketvirta: Siūloma papildomai į modelį įtraukti personalo politikos kūrimą, susidedantį iš trijų žingsnių. Pirmame žingsnyje yra prasminga suprojektuoti organizacijos vidinių veiksmų ir išorinės aplinkos ateities tendencijų vertinimo sistemas, padedančias nustatyti personalo kiekybinius ir kokybinius poreikius. Antrame žingsnyje reikėtų nustatyti organizacijos vertybes, kurioms ateityje bus skiriamas prioritetas ir nustatyti vertybinių parametrų vertinimo būdus. Trečiame žingsnyje tikslinga suprojektuoti individų ir organizacijos tikslų derinimo sistemą ateičiai.

Apibendrinant galima teigti, kad strateginis planavimas savivaldybėse taip pat kaip ir strateginis planavimas kitose viešojo administravimo institucijose keitėsi pagal vis atsinaujinančius reikalavimus ir modelius. Tačiau pastaruoju metu kiekviena savivaldybė rengia trumpuosius ir ilguosius strateginius planus, kuriuose įvertinama esama situacija, numatomos prioritėtinės sritys ir priemonės jų įgyvendinimui.

2.SVARBIAUSI DARNAUS VYSTYMOŠI ASPEKTAI

2.1. Darnaus vystymosi apibrėžtis

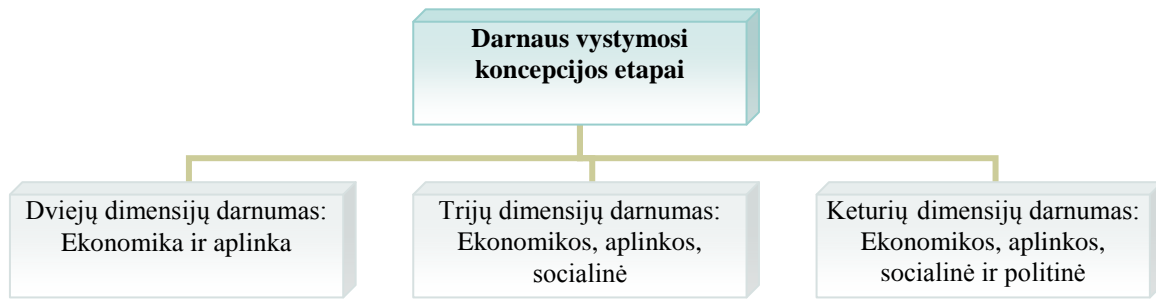
Vienas svarbiausių ir akcentuotinių klausimų visuomenėje, politikoje ir įvairių kitų mokslų diskurse yra globalizacija, kas sudaro poreikį skelbti darnaus vystymosi tikslus, principus ir ugdyti visuomenę šiuos tikslus ir siekius įgyvendinti. Anot Bražėno (2002), globalizacija yra natūralus ir savaime vykstantis procesas. Sumažėjęs pasaulis, kurio visos dalys darosi labiau vienos nuo kitų priklausomos. Procesas, vykstantis dėl technologijų pažangos. Procesas, kuriame savaime ima vyrėti pažangiausiai. Ir technologijos, ir veržlumas, ir santvarka kuo tobuliausia, nes garantuoja žmonių ir tautų laisvę.

Globalizacija, naujų technologijų plėtra ir pokyčiai darbo rinkoje nulėmė visuomenės konkurencinių gebėjimų sustiprėjimą bei didesnę verslo ir verslumo sklaidą ne tik tradicinėse ūkio ir prekybos sferose, bet ir kitose gyvenimo srityse, tokiose kaip kultūra, švietimas, socialinė ir sveikatos apsauga“ (Guogis, Gudelis, 2003, p. 26). Vadinasi, globalizacijos procesas nėra reikšmingas tik verslininkams ar ūkininkams, šio proceso svarba jau yra akcentuojama visose gyvenimo srityse, todėl darnaus vystymosi aspektų analizė yra svarbi ir reikšminga.

Mokslinėje literatūroje galima rasti labai daug darnaus vystymosi apibrėžimų. R. Čiegis, J. Ramanauskienė, B. Martinkus (2009) teigia, kad nors pati darnaus vystymosi koncepcijos esmė yra pakankamai aiški, bet tikslus darnaus vystymosi sampratos apibrėžimas yra problemiškas ir sukelia daug diskusijų. Apibrėžimo problemos iš dalies susijusios su darnaus vystymosi koncepcijos sudėtine (dviguba) prigimtimi, apimančia tiek vystymąsi, tiek ir darnumą. Ekonominėje ir aplinkosauginėje literatūroje pateikiama keli šimtai darnaus vystymosi apibrėžimų, daugiausia orientuotų į atskirus sektorius, pvz., gamtinį, ekonominį, visos civilizacijos, arba akcentuojančių vadybinius, techninius ar filosofinius/politinius sprendimus, taigi ir išreiškiančių gana skirtingas darnaus vystymosi koncepcijas.

Pasauliniame aukščiausiojo lygio susitikime darnaus vystymosi klausimais teigiama, kad „Darnaus vystymosi pagrindas kiekvienos šalies viduje – tai tinkama aplinkosaugos, socialinė ir ekonominė politika, į žmonių poreikius reaguojančios demokratinės institucijos, įstatymo viršenybės principu grindžiama valdžia, antikorupcinės priemonės, lyčių lygybė ir investicijoms palanki aplinka“. Vadinasi, darnus vystymasis apima tris esmines sritis: ekologinę, ekonominę ir socialinę.

R. Čiegis (2005) išskiria tris darnaus vystymosi etapus (žr. 3 pav.).

3 pav. Darnaus vystymosi koncepcijos etapai

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: R. Čiegis (2005, p. 262).

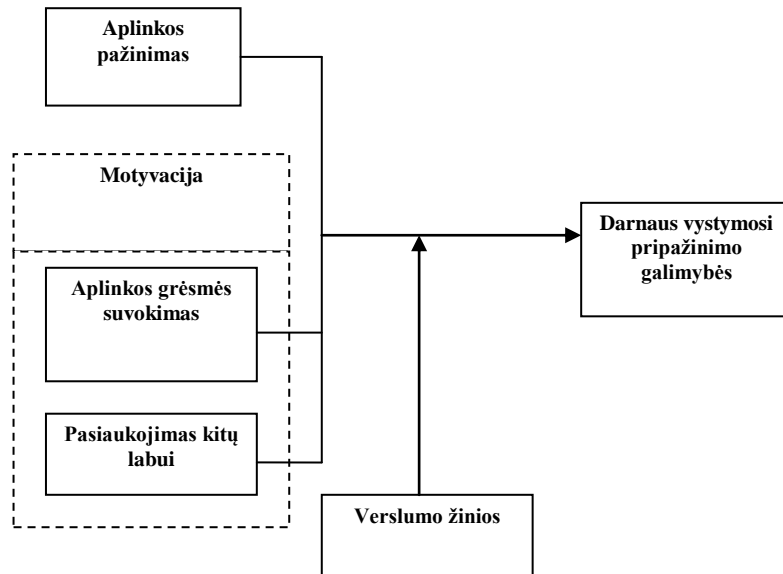
Remiantis 3 paveiksle pateikta schema galima teigti, kad pradžioje buvo akcentuojamas verslo ir natūralios aplinkos darnumas: ekonomika ir aplinka turi ne riboti viena kitą, o padėti surasti papildomų galimybių. Vėliau įsigali socialinio efektyvumo sąvoka, reiškianti ryšį tarp sociumo sukurtos vertės ir veiklos, reikalingos sukurti tą vertę, įtaką sociumui. Šiuo etapu plėtra turėjo būti nukreipta visuotinės gerovės ekonomikos link, skatinti atitinkamą ideologinio plėtros pagrindo rengimą ir efektyvias valdymo priemones. Ilgainiui pastebėta, kad trys dimensijos neapima labai svarbios dimensijos – politinės ar institucinės. Todėl moderniuose mokslo darbuose į darnaus vystymosi struktūrą įtraukiama politinė dimensija, reikalaujant jos vystymosi demokratijos link bei institucinė, nes efektyvios, tinkamai funkcionuojančios institucijos yra esminis darnaus vystymosi pagrindas. Vadinasi, darnaus vystymosi samprata turi tendenciją plėstis, nes nuolat tobulėjanti visuomenė gali siekti įgyvendinti ir siekti atsinaujinimo bei tobulėjimo dar daugiau sričių.

Eurointegraciniais procesams veikiant mūsų šalies vystymąsi 2003 metais, vadovaudamasi Europos tarybos susitikimo, įvykusio Barselonoje 2002 metais, rekomendacijomis ir Pasaulio valstybių ir vyriausybių vadovų susitikimo Johanesburge, įvykusio 2002 metais, Įgyvendinimo plano 162 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją. Analogiškos strategijos priimtose daugelyje šalių, todėl teigtina, kad strategijų sukūrimui turėjo įtakos pasaulinės ekologinės krizės grėsmė. Remiantis E. Vėbra (2008) galima išskirti kelis pagrindinius globalios ekologinės krizės aspektus:

- Sparčiai didėja aplinkos tarša, dėl kurios gamta menksta nespėdama apsivalyti;
- Nyksta biologinė įvairovė;
- Blogėja žmonių sveikata;
- Dėl gyventojų skaičiaus didėjimo ir vartojimo poreikių augimo naudojama vis daugiau gamtos išteklių;
- Senka neatsikuriantys ištekliai, kurių gali nelikti būsimosioms kartoms.

Remiantis H. Patzelt ir D. A. Shepherd (2010), pateikiamas darnaus vystymosi atpažinimo

modelis (žr. 4 pav.). Kaip matyti iš šio modelių sudėtinių dalių, tvaraus vystymosi galimybių pripažinimas yra gan sudėtingas. Modelio autoriai pabrėžia, jog bene svarbiausias veiksnys šio modelio veikimui – turimos verslumo žinios, kurios turi įtakos darniam vystymui atitinkamos teritorijos planavimui.

4 pav. Darnaus vystymosi atpažinimo modelis

Šaltinis: Patzelt, H., Shepherd, D. A. (2010).

Pagal pateiktą schemą matyti, kad tinkamas savo gyvenamosios aplinkos pažinimas turi įtakos tam, jog būtų suvokiama aplinkos grėsmė žmogui. Išskiriamas motyvuotas gebėjimas tinkamai įvertinti esamą situaciją ir sukurti sąlygas ateinančioms kartoms. Taip pat labai svarbu tinkamai išnaudoti ir pritaikyti verslumo žinias pagal reikšmingas darnaus vystymosi sritis: ekologinę, ekonominę ir socialinę (žr. 5 pav.)

5 pav. Požiūriai į darnųjį vystymąsi

Šaltinis: Čiegis R. Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas. Vilnius. 2005, p. 298

Vadinasi, darnų vystymąsi būtina nagrinėti kaip trijų sistemų – ekologinės, ekonominės ir socialinės. Tada darnaus vystymosi bendras tikslas taptų: parengti aukščiausius ir apgalvotus visų šių sistemų veiklą gerinančius tikslus, įvertinti šių tikslų optimizavimo procesą artimiausiam laikotarpiui. Juo labiau, kad „analizuojant darnų vystymąsi turi būti remiamasi prielaida, kad

darnus vystymasis grindžiamas ne ekonominiu, socialiniu, ekologiniu ar instituciniu matmeniu, bet jų sistema, suprantama kaip integruota visuma“ (Čiegis ir kt., 2009, p. 37).

J. Stasiškis ir K. Arbačiauskas (2009) nurodo, kad darnus vystymasis vis dažniau vertinamas kaip pagrindinė vystymosi strategija. Nepaisant to, kad įvairios tarptautinės organizacijos, pramonės įmonės ir akademinės institucijos daug dėmesio skiria darnaus vystymosi veiksmingumui įvertinti, ši sritis vis dar iki galo neištirta. Daugelis pripažįsta, kad veiksmingumo indikatorių taikymas yra efektyviausias darnaus vystymosi veiksmingumo įvertinimo metodas, tačiau indikatorių parinkimas ir taikymas šalies ir pramonės įmonės lygmeniu turi būti tiriamas tol, kol bus bendrai sutarta dėl efektyviausių veiksmingumo indikatorių sistemų ir metodikų, kaip šias sistemas taikyti.

Lietuvos darnaus vystymosi sąlyga – pakankamai spartus ir stabilus ekonomikos augimas. Remiantis Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003), galima išskirti šiuos Lietuvos darnaus vystymosi prioritetus:

- 1) nuosaikus ir darnus ūkio šakų ir regionų ekonomikos vystymasis;
- 2) socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų ir regionų viduje mažinimas išsaugant jų savitumą;
- 3) pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas;
- 4) efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas;
- 5) pavojaus žmonių sveikatai mažinimas;
- 6) pasaulio klimato kaitos ir jos padarinių švelninimas;
- 7) geresnė biologinės įvairovės apsauga;
- 8) geresnė kraštovaizdžio apsauga ir racionalus tvarkymas;
- 9) užimtumo didinimas, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas;
- 10) švietimo ir mokslo vaidmens didinimas;
- 11) Lietuvos kultūrinio savitumo išsaugojimas.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje nustatyti kiekybiniai darnaus vystymosi rodikliai, būtini monitoringui vykdyti. Rodiklių sąrašas parengtas atsižvelgiant į ES dokumentuose siūlomus rodiklius ir Lietuvos nacionalinę specifiką. Jie sugrupuoti į aplinkos būklės, ekonominius bei socialinio vystymosi bei regionų vystymosi rodiklius.

2.2. Darnaus vystymosi sričių prioritetai

2.2.1. Aplinkosaugos politika

Pasaulio visuomenė XXI amžiuje siekia vis didesnių laimėjimų ekonominės plėtros, techninės ir technologinės pažangos srityse. Tačiau galima pastebėti, kad kartais žmogaus veikla

atsisuka prieš jį patį, sukeldama įvairias katastrofas ir netinkamus žmogaus veiklos padarinius, neigiamai veikia ekologinę gyvybės sistemą. Todėl kiekviena savivaldybė turi nuolat akcentuoti aplinkosauginių reikalavimų laikymąsi ir nuolat ieškoti galimybių, kaip tinkamai reguliuoti aplinkosauginius klausimus ir spręsti problemas savo savivaldybėje.

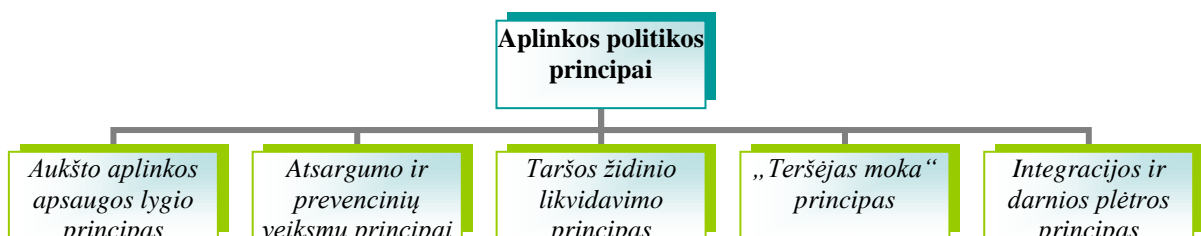
R. Čiegis, A. Gavenauskas (2005) teigia, kad „spartėjant globalizacijos tempams, plečiantis ekonominiams ryšiams bei aplinkos problemų mastams, darnaus vystymosi ideologijos nuostatas galima įgyvendinti tik bendromis tarptautinėmis pastangomis, bei nauju suvokimu santykiyje Žmogus ir Gamta“ (Čiegis ir kt., 2005, p.16). Todėl aišku, kad vienas svarbiausių prioritetų globaliniame pasaulyje yra darnos siekimas.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) nurodomas ilgalaikis tikslas „tobulinti oro kokybės valdymo sistemą ir pasiekti, kad teršiančių ir šiltnamio efektą skatinančių medžiagų emisija į orą augtų dvigubai lėčiau nei gamyba ir aptarnavimas, užtikrinti nepavojingą žmonių sveikatai ir atitinkančią ES reikalavimus oro kokybę visoje šalies teritorijoje“ (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003, p. 40).

Plėtojantis pramonei, transportui, energetikai bei kitoms ūkio šakoms, didėja ir minėtų veiklų neigiamas poveikis mūsų aplinkai. Todėl aplinkos kokybė, tinkamas gamtos išteklių naudojimas ir apsauga tampa vienu iš svarbiausių valstybės uždavinių. Pastaruoju metu šalyje daug dėmesio skiriama ir aplinkos tyrimo programoms, vykdomi didžiųjų miestų gyventojų sveikatos ekologiniai monitoringo projektai, vertinama ekologinė situacija ir analizuotas gyventojų sveikata ir mirtingumas.

Šiandien Europos Sąjungos aplinkos politika yra grindžiama idėja, kad griežti aplinkos standartai skatina inovacijas ir verslo galimybes. Tačiau daugėjant gamybos ir verslo plėtros galimybėms atsiranda ir daugiau aplinkosauginių problemų.

Aplinkos apsaugos politika remiasi šiais aplinkos politikos principais (žr. 6 pav.).

6 pav. Aplinkos politikos principai

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2003)

Pagal pateiktą 6 paveikslą matyti, kad siekdama išsaugoti švarią aplinką, parengiant prevencinių veiksnių programas, kas sudaro galimybes įvertinti, ar tinkamai parengtos ir nurodytos aplinkos apsaugos sąlygos, galima pasiekti teigiamų rezultatų aplinkosaugos srityje.

Remiantis išvardintais principais svarbu akcentuoti, kad yra taršos židinio likvidavimo principas, kurio dėka kiekvienas teršėjas turi pats likviduoti taršos židinį. „Teršėjas moka“ principas įpareigoja, teršėja, dėl kurio kaltės atsirado taršos židinyje sumokėti nuostolius. Teršėjas gali „mokėti“ arba investuodamas į griežtesnius standartus arba mokestį verslui ar vartotojams už naudojimąsi pavojingu aplinkai gaminiu. Į mokėjimą gali įeiti reikalavimas priimti atgal, perdirbti ar pašalinti gaminius, pasibaigus jų naudojimui. Komisija taip pat pasiūlė, kad neteisėti pavojingų teršalų išmetimai į orą, vandenį ar dirvą, neteisėtas atliekų gabenimas ir išvertimas ir nelegali prekyba nykstančiomis rūšimis turi užtraukti baudžiamąją atsakomybę. Taip pat akcentuojamas integracijos ir darnios plėtros principas, kas sudaro galimybę įvertinti problemas ne tik aplinkos taršos klausimu, bet ir plačiau pažvelgti į aplinkos saugojimo nuo taršos prevenciją.

J. Stasiškio ir Ž. Stasiškienės (2008) požiūriu, pramonės vaidmuo darnios plėtros procese – akivaizdus. Jis susijęs su gamybos procesu, gaminių ir paslaugų pokyčiais, nukreiptais į poveikio aplinkai mažinimą visame jų būvio cikle. Tokie pokyčiai gerina įmonių aplinkosauginį, ekonominį ir socialinį veiksmingumą. Siekiant garantuoti darnią pramonės plėtrą, reikia sistemiškai taikyti šias priemones:

- Švaresnę gamybą (ŠG).
- Aplinkos apsaugos ir integruotas vadybos sistemas.
- Su gaminiiais susijusias darnios plėtros priemones (pavyzdžiui, ekologinį projektavimą, būvio ciklo vertinimą).
- Darnios plėtros ataskaitas.

Įmonėje ar nacionaliniame lygyje ŠG turi tapti neatsiejama visapusiškos aplinkos apsaugos vadybos sistemos dalimi. Daugeliu atveju ŠG diegimas gali sumažinti arba netgi visiškai eliminuoti investicijas į tradicines („vamzdžio galo“) technologijas. Taip įmonės įgis ne tik aplinkosauginės, bet ir ekonominės naudos. Kaip rodo turima patirtis, įmonės dažnai parengia ekonomiškai naudingus ir techniškai įvykdomus projektus, tačiau neturi lėšų jiems įdiegti ir realiai įsitikinti tokių projektų finansiniais ir aplinkosauginiais pranašumais. Įvairiose šalyse ŠG projektų finansavimas gana smarkiai skiriasi. Jis priklauso ir nuo projekto tipo. Nacionalinės ir tarptautinės pastangos sustiprinti aplinkosauginių projektų finansavimą susiduria su rimtomis problemomis.

Ž. Stasiškienė (2008) teigia, kad pastaraisiais dešimtmečiais aplinkos apsaugos problemos Lietuvoje tampa vis aktualesnes ir daro įtaką ekonominei įmonių situacijai, o kartu skatina priimti sisteminius sprendimus. *„Pažangiosios pramonės įmonės, siekdamos sumažinti su tarša ir aplinkos apsaugos įstatymų atitiktimi susijusius kaštus bei pagerinti įvaizdį, vis plačiau diegia švaresnės gamybos ir taršos prevencijos projektus, kuria ir sertifikuoja aplinkos apsaugos vadybos sistemas. Šių projektų sėkmė tiesiogiai priklauso nuo išsamios ir teisingos lėšų aplinkos apsaugai apskaitos, t.y. aplinkos apsaugos kaštai turi apimti visą įmonės veiklą, o ne tik mokesčius ir*

baudas“ (Stasiškienė, 2008, p.28). Taigi, išskiriamų aplinkosaugos ir taršos problemų sprendimui reikalinga, kad kiekviena įmonė sąmoningai suvoktų šios srities aktualumą ir siektų bei diegtų švarią gamybą. Todėl savivaldybėse yra svarbu tinkamai įvertinti esamų įmonių veiklos principus ir aplinkosaugos laikymosi reikalavimus.

Labai svarbu pastebėti, kad nuolat naudojami aplinkos išteklių senka ir jų atnaujinimui reikia ieškoti įvairių sprendimų. Ž. Staniškienės ir J. Dvarionienės (2002) teigimu, didžiausias dėmesys Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje skiriamas pramonės, energetikos ir žemės ūkio sektoriams, nes tai ne tik didžiausi vandens išteklių vartotojai, bet ir teršėjai. 2000 m. Lietuvoje į paviršinius vandenius išleista net 86% nepakankamai išvalytų, neatitinkančių ES keliamų reikalavimų ar visiškai nenukenksmintų nuotekų. Pažymėtina, kad tik 11,4% viso panaudoto vandens buvo sutaupyta, naudojant apytakines ir pakartotinio naudojimo sistemas ir tai tik energetiniame sektoriuje.

Ž. Jašelskytė ir V. Volkovas (2004) nurodo, kad potencialiai pavojingi objektai, tokie kaip chemijos gamyklos, naftos pramonės kompleksai, ištikus nelaimėi gali padaryti didžiulės žalos tiek aplinkai, tiek žmogaus sveikatai ar nuosavybei. Tokių objektų rizikos vertinimas yra aktuali problema visame pasaulyje. Vadinasi kiekviena valstybė ir savivaldybė turi įvertinti savo įmonių veiklos kenksmingumą, atlikti įvairius tyrimus ir ieškoti geriausių sprendimų, kad būtų galima sumažinti taršą ir sunaudoti nereikalingas gamybos atliekas.

Lietuvai tapus ES nare visi nacionaliniai teisės aktai turi būti derinami su ES direktyvomis ir kitais dokumentais, reglamentuojančiais aplinkos apsaugą Lietuvoje. Siekiant sumažinti teršalų kiekį, kurį į aplinkos orą išmeta pramonės įmonės jau nuo 2004 metų įdiegta ES taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų sistema. Ši sistema įpareigoja įmones įgyvendinti geriausius prieinamus gamybos būdus, kuriais būtų mažinamas poveikis klimato kaitai. Šiuos tikslus įgyvendinant priimti nacionaliniai strateginiai dokumentai: Valstybės ilgalaikės raidos strategija (2002), Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2003), Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija (2002). Taip pat priimtos ir susijusių sektorių strategijos:

- Nacionalinė energetikos strategija (2007);
- Pramonės plėtojimo vidutinės trukmės politika ir jos įgyvendinimo strategija (2000);
- Žemės ūkio ir kaimo plėtros strategija (2000);
- Ilgalaikė (iki 2025 m.) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategija (2002);
- Lietuvos miškų ūkio politika ir jos įgyvendinimo strategija (2002);
- Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas (2007).

Valstybės ilgalaikės raidos strategijos (2002) pagrindinis tikslas - sukurti aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika. Pramonės sektoriui keliamas tikslas - sukurti veiksmingą nacionalinę

inovacijų sistemą, garantuojančią palankias sąlygas mokslo ir gamybos integracijai, naujų technologijų bei veiklos metodų kūrimui ir sklaidai.

2.2.2. Ekonominė sritis

Darnaus vystymosi rodiklių suvestinėje (2009) teigiama, kad ekonomikos srityje labai svarbu teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis skatinti darnų įvairių ūkio šakų vystymąsi. Investicijos ir ekonominė parama turi būti skirtos ne tik ekonominiam bei ekologiniam gamybos efektyvumui didinti, bet ir mažesniai neigiamam poveikiui aplinkai ir žmonių sveikatai užtikrinti. Turi būti remiamos įvairių gamybos sričių įmonės ir ūkiai, diegiantys naujausias, efektyviai ir taupiai naudojančias išteklius, mažesnę neigiamą poveikį aplinkai darančias technologijas, švaresnės gamybos metodus. Ypač turi būti skatinama ekologinių ūkių plėtra. Antrinių žaliavų perdirbimo skatinimas ir perdirbimo pajėgumų kūrimas turi būti vienas iš svarbesnių pramonės vystymo uždavinių.

Kaip nurodo G. Mačys (2005), pagrindiniai socialiniai ir ekonominiai regionų rodikliai yra vienam šalies gyventojui tenkanti metinio bendrojo vidaus produkto dalis, nedarbo lygis, darbo jėgos pasiskirstymas pagal ekonomikos sektorius, materialiniai vidaus investicijų skirtumai, tiesioginės užsienio investicijos. Galima pastebėti, kad socialiniai ir ekonominiai skirtumai šalies regionuose yra labai dideli. Tam įtakos turi darbo užmokestis, nes už tą patį darbą skirtinguose regionuose apmokama yra skirtingai. Todėl galima teigti, kad tiek ekonominiai tiek socialiniai skirtumai priklauso nuo regiono savitumo.

Kaip teigia I. Šidlauskienė (2000) pagrindinės regionų netolygumų skirtumų priežastis yra geografinės ir fiziografinės regiono savybės bei istorijos ir kultūros patirtis. V. Bagdzevičienė ir kt.(2002) pateikia tokį regiono įvertinimo kriterijų kompleksą, kuris apima tokius aspektus:

- regiono fizinio apibūdinimo pagrindą, apibrėžiantį bendruomenės specifiškumą ir istoriškai susiformavusias sąlygas;
- socialinį ir ekonominį aspektą, leidžiantį įvertinti regionų socialinės srities ir ekonomikos plėtotės netolygumus;
- ekonominės veiklos komponentus, rodančius regionų bendruomenės išteklius ir kokybę;
- tipinės ūkinės veiklos šakas, rodančias regiono išsivystymo lygį ir specializaciją pagal atskiras sritis (Bagdzevičienė ir kt., 2002, p.31)

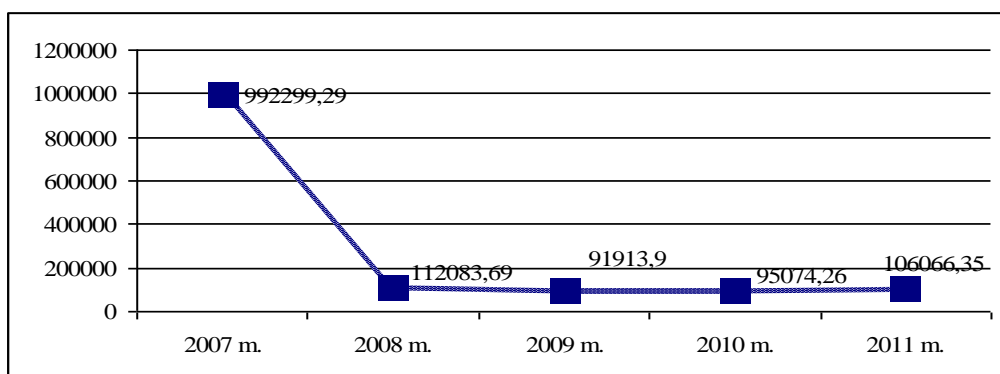
Taigi analizuojant regionų ekonominius ir socialinius skirtumus reikalinga įvertinti, kuo regionas išsiskiria pagal geografinę ar fizinę padėtį, kokie yra bendruomenės interesai (pvz. poilsinėse zonose, bendruomenė suinteresuota uždirbti iš poilsiautojų). Taip pat reikalinga įvertinti regiono gamybinį potencialą, kiek yra gamyklų, viešojo administravimo įstaigų, kokie yra kuriami

verslai. Reikalinga išsiaiškinti ir tai, kokia veikla regione yra paklausi, o kurios ekonominės veiklos objektų yra per daug.

Pagal R. Čiegį (2009), ekonominė darnumo traktuotė apima pakankamo ir stabilaus ekonominio augimo reikalavimus, tokius kaip finansinio stabilumo išsaugojimas, žemi ir pastovūs infliacijos tempai, gebėjimas investuoti ir novatoriškumas, kalba apie teisingą gamtos išteklių paskirstymą erdvėje tarp regionų ir laike tarp dabarties ir ateities, reikalauja suderinti ūkinę veiklą bei ekosistemų produktyvumą ir grindžiama R. Solow (1974, 1986, 1993) išplėtotą kapitalo pakeičiamumo teorija bei R. Hicks'o-E. Lindahl'o maksimalių pajamų, kurios gali būti gautos išsaugant būtinas turto (kapitalo), atnešančio šią naudą, atsargas kitoms kartoms, koncepcija.

Vienas svarbiausių ekonominių finansinių darnumo rodiklių yra BVP (bendras vidaus produktas) D. Burneika (2004) pateikia, kad bendrasis vidaus produktas, arba bendroji pridėtinė vertė, yra pagrindinis bet kokios teritorijos ūkio plėtojimo lygio ir plėtros tendencijų universalusis rodiklis. „Bendrasis vidaus produktas“ – tai pagrindinis makroekonomikos rodiklis, naudojamas šalies gyvenimo lygiui apibūdinti, ekonominio augimo tempams nustatyti, ūkio struktūrai apibūdinti, tarptautiniam ekonominiam bendradarbiavimui palyginti“ (Pagirskienė, 2008, p.92). Bendrasis vidaus produktas kone viską pasako apie šalies ekonomikos būklę. Kai BVP didėja, rodo, kad šalies žmonės sukuria daugiau prekių ir paslaugų ir gyvena geriau. Tačiau BVP yra piniginis rodiklis. Todėl infliacijos metu, kylant kainoms, bendrasis vidaus produktas didėja, nors prekių bei paslaugų gamybos apimtis nesikeičia.

Kaip teigia B. Melnikas (2008), visų pirma, BVP rodiklis gali būti panaudotas kaip ekonominės sistemos funkcionavimo rezultato (efekto) charakteristika. Konkrečia laikotarpiui nustatytas šio rodiklio dydis parodo ekonominės sistemos funkcionavimo absoliutųjį rezultatą, o šio rodiklio dinamika (paprastai – metiniai augimo tempai) parodo ekonomikos augimą (ekonominės sistemos augimą) bei augimo tempus (žr. 7 pav.).

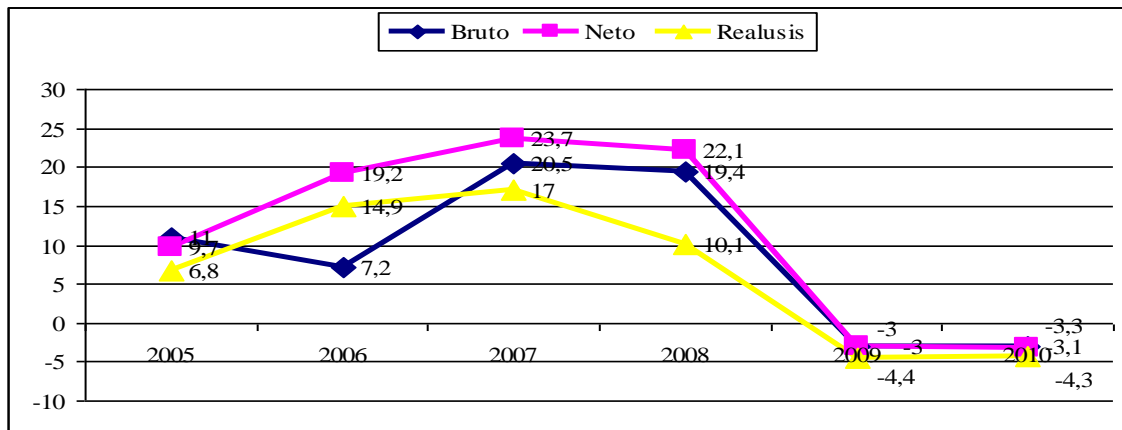
7 pav. BVP kitimas per pastaruosius 5 metus

Sudaryta autoriaus, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Pagal pateikiamą grafiką 7 paveiksle matyti, kad BVP pokytis yra svyruojantis. Jo svyravimas priklauso nuo: infliacijos, nedarbo lygio, įvairių ekonominių veiklų rodiklių. Lyginant 2008 metus su 2007 metais matyti, kad 2008 metais. BVP buvo didesnis ir jis yra 12854,4 mln. Lt . Didžiausias BVP augimas buvo 2008 metais. Tuo laikotarpiu buvo pats didžiausias ekonomikos pagyvėjimas. Didžiausias BVP sumažėjimas pastebimas 2009 metais. Visa tai lėmė pasaulinė ekonominė krizė: smarkiai sumažėjo prekių ir paslaugų paklausa, dalis įmonių patyrė nuostolius, o kitos bankrutavo. Nedaug pagerėjo situacija ir 2010 metais, nes BVP pakilo 3160,27 mln. Šį pagerėjimą lėmė ekonomikos atsigavimas, dėl greičiau prisitaikiusio privataus sektoriaus ir greitesnio eksporto rinkų augimas („Swedbank“ makroekonomikos apžvalga). BVP stabilus kilimas matyti ir 2011 metais, nes BVP pakilo 10932,09 mln. Lt

Per visą analizuojamą laikotarpį BVP išaugo 6777,06 mln. Lt, o vidutiniškai kiekvienais metais padidėdavo po 1694,3 mln. Lt. NBP analizuojant 2007 – 2011 metų laikotarpį padidėjo 222,02 mln. Lt, o vidutiniškai pajamos kiekvienais metais padidėdavo po 505,5 mln. Lt.

Kaip svarbų ekonominį veiksnių galima išskirti ir darbo užmokestį, kuris Lietuvoje yra nestabilus ir kintantis (žr. 8 pav.).

8. pav. Vidutinio darbo užmokesčio pokytis šalies ūkyje
Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu LR Statistikos metraštis (2011)

Pagal 8 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad realusis vidutinis darbo užmokestis nuo 2005 metų augo iki 2007 metų, tačiau 2008 metais pradėjo kristi ir ryškus kritimas stebimas 2009 metais ir 2010 metais. Toks darbo užmokesčio kritimas sąlygoja gyventojų migraciją į kitas šalis ir blogėjančius socialinius rodiklius, nes reikalinga daugiau skirti kompensacijų, socialinių išmokų.

Ekonominiai žmogiškojo kapitalo rodikliai yra gyventojų užimtumas ir darbuotojų kaita. M. Starkevičiūtės (2003) teigimu, ekonominės politikos nustatymas ir rinką palaikančių institucijų sukūrimas lemia tai, ar ekonomika sugebės išnaudoti struktūrinį augimo potencialą. Pereinamojo laikotarpio Lietuvos ekonominiai tyrimai taip pat rodo, kad ekonomikos posūkis, leidęs sėkmingai pertvarkyti ūkį ir pasirengti konkurencijai išsivysčiusioje ES rinkoje, buvo iš esmės nulemtas

technologinės pažangos, kuri, nors apima daug veiksnių, tokių kaip naujų žinių įgijimas, naujų gaminių ir paslaugų diegimas, naujų rinkų suradimas, pažangių technologinių ir rinkodaros sprendimų įdiegimas, rinkos infrastruktūrą palaikančių institucijų sukūrimas, yra vieno proceso – žmogiškojo, intelektualio kapitalo sukaupimo padarinys. Vadinasi, užimtumui įtakos turi ir gyventojų mokymasis, kvalifikacijos kėlimas, kas sudaro galimybes tikslingai įsiliesti į ekonominės veiklos sektorių veiklą.

Aiškinantis ekonominius darnaus vystymosi aspektus negalima nepaminėti ES įtakos, šių veiksnių problemoms spręsti. LR Vyriausybės nutarime „Dėl regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo 2011-2013 metų programos patvirtinimo“ teigiama, kad vertinant regionų socialinio ir ekonominio išsivystymo skirtumus, aktualu analizuoti apskričių vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, vidutinį metinį nedarbo lygį (VMNL), kuris išreikštas užsiregistravusių bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykiu; bendrąjį vidaus produktą (BVP), tiesioginę užsienio investiciją vienam gyventojui (TUI) ir materialinę investiciją vienam gyventojui, bendrosios pridėtinės vertės struktūrą pagal ūkio sektorius bei užimtumą šiuose sektoriuose.

Struktūrinė ES politika vykdoma per keturis pagrindinius struktūrinius fondus: Europos socialinį fondą, Europos regioninės plėtros fondą, Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondą ir Europos Sąjungos (Mastrichto) sutartimi įsteigtą Sanglaudos fondą“ (Atkočiūnienė, 2007, p.). Pasak K. Bernotaitės (2008), Europos Sąjungos sutartimi siekta dar daugiau. Šios sutarties 2 str. aiškiai teigiama, kad Sanglaudos ir bendrosios rinkos stiprinimas yra Europos Sąjungos pageidaujamo ekonominio bei socialinio progreso siekimo priemonės. Tokiu būdu ES sutartis taip pat pakeitė sutartį, įtvirtindama sanglaudos skatinimą kaip Europos Bendrijos užduoties dalį, o sanglaudos stiprinimą kaip vieną iš jos veiklų.

Taigi, remiantis Lietuvos laisvosios rinkos instituto (2005) informacija apie Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaką Lietuvos ekonomikai, galima teigti, kad ES fondai – politinių sandėrių priemonė ir rezultatas. Politinis ES persikirstymo politikos aiškinimas sieja Sąjungos regioninę bei žemės ūkio politikas su politiniais sandėriais tarp valstybių narių, kurių metu naujos finansavimo programos naudojamos už jomis besinaudojančių šalių parama kitiems integracijos projektams.

G. Kazėno (2008) teigimu, struktūrinės politikos ištakos prasideda ES regioninėje politikoje, kurios tikslas tuo metu buvo kaip galima sumažinti socialinius ir ekonominius regionų skirtumus. Taigi, tokiu būdu buvo skatinama atsiliekančiųjų regionų plėtra ir tokia politika siekiama, kad visoje ES būtų panašios socialinės sąlygos ir ekonominė plėtra.

Reikėtų pastebėti, kad yra užimtumo pokyčiams vertinti yra svarbus ir bendro europinio biudžeto formavimas, nes šio biudžeto paskirstymo galimybės, taip pat turi įtakos įvairių veiklų

pokyčiams. B. Galinienės ir O. Dikovič (2008) teigimu, Visos ES biudžeto išlaidos bus priskirtos vienai iš atskirų kategorijų. Galima įvertinti kelias kategorijas:

Augimo ir užimtumo skatinimas: ES šalys nutarė per ateinančius septynerius metus sutelkti pastangas ir skirti didelę ES biudžeto lėšų dalį ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti. Ši išlaidų kategorija glaudžiai susijusi su dabar svarbiausiais prioritetais, išskiriamais Lisabonos darbotvarkėje: tvariu augimu, užimtumo ir konkurencingumo didinimu. Tvarus augimas tapo vienu iš pagrindinių Sąjungos prioritetų, nes ES ekonomika turi tapti konkurencingesne, o neturtingesnieji regionai turi pasivyti labiau klestinčius. Be to, siekiant užtikrinti ilgalaikį augimą, būtina pasitelkti ir stiprinti ES augimo potencialą.

Gamtos išteklių apsauga ir valdymas: Kadangi ES geografinės ir klimato sąlygos labai skirtingos, čia pagaminama daugybė įvairių žemės ūkio produktų, kuriuos Europos vartotojai gali pirkti priimtinomis kainomis. Šioje srityje ES siekia dviejų pagrindinių tikslų. Pirmiausia tai, kas pagaminama, turi atitikti vartotojų norus, įskaitant aukštą žemės ūkio produktų saugumo bei kokybės lygį. Antra, žemės ūkio produkciją gaminantys ūkininkai turi planuoti bei vykdyti gamybą atsižvelgdami į paklausą ir tausodami aplinką. Be to, siekiant sėkmingai valdyti ir saugoti gamtos išteklius, turi būti taikomos tiesioginės priemonės, leidžiančios saugoti aplinką, pertvarkyti ir įvairinti kaimo ekonomiką, skatinti tausią žvejybą.

M. Starkevičiūtės (2007) teigiama, kad narystė ES reiškia, kad atsirado naujų darbų, susijusių su bendros ES politikos įgyvendinimu bei ES paramos tvarkymu, o daugelis senų darbų tapo nereikalingi, nes jie sprendžiami centralizuotai visos ES mastu, todėl reikia iš naujo įvertinti valstybės institucijų atliekamas funkcijas ir atitinkamai pertvarkyti valstybės valdymą, siekiant sprendimų priėmimo sistemą padaryti efektyvesnę ir skaidresnę. Tačiau, ne tik valstybės valdymo pokyčiai, bet ir pačių gyventojų poreikis keistis, prisitaikyti prie reikalaujamų naujovių, naujų ūkio šalių, gamybos procesų, lemia pokyčius užimtumo srityje.

2.2.3. Socialinio gyvenimo veiksniai

Darnaus vystymosi rodiklių suvestinėje (2009) teigiama, kad socialinėje srityje privalu kiekvienam šalies gyventojui, norinčiam ir galinčiam dirbti, sudaryti galimybes savo darbu užsitikrinti tinkamą gyvenimo lygį. Turi būti įgyvendinama efektyvi užimtumo politika, plėtojama visiems prieinama nuolatinio mokymosi sistema, įgyvendinama valstybės socialinė politika, kuri užtikrintų tikslingą socialinę apsaugą nuo svarbiausių socialinės rizikos veiksnių ir skatintų ekonominį aktyvumą, socialinę paramą teikiant tik jos tikrai reikalingiems asmenims, skiriant daugiausia dėmesio skurdo ir socialinės atskirties prevencijai.

Ilgalaikiai tikslai – skatinti gyventojų užimtumą, investicijas į žmogiškąjį kapitalą, naujų darbo vietų kūrimą, užtikrinti lygias galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime, taip pat stiprinti socialinę sanglaudą; padidinti gyventojų pajamas, sumažinti visuomenės diferenciaciją ir skurdą, užtikrinti tinkamas darbo sąlygas, siekti efektyvios socialinės apsaugos; gerinti gyvenimo kokybę, pailginti gyvenimo trukmę; išugdyti išsilavinusius, savarankiškus, aktyvius ir atsakingus visuomenės narius, sustiprinti intelektinį visuomenės potencialą; išsaugoti lietuvių kalbą, lietuvių etninę ir regioninę kultūrą, istorinį šalies kultūros paveldą, tautinių bendrijų kultūrinį savitumą.

Socialinei darnaus vystymosi sričiai yra labai svarbi ir institucinė plėtra kaimo vietovėse. A. Aleksandravičiaus ir J. Žukovskio (2011) teigimu, vienas iš svarbiausių regionų, savivaldybių ar net kaimo vietovių darnaus vystymosi kriterijų yra institucinė plėtra, kuri apima kaimo bendruomeninių organizacijų steigimąsi ir jų veiklos aktyvinimą. Todėl galima teigti, kad būtent pastaruoju laikotarpiu yra labai svarbu skatinti kaimo bendruomenių verslumą įvairiomis priemonėmis.

Pasak N. Baršauskienės ir I. Leliūgienės (2001), didėjant migracijai, gyventojų mobilumui, nedarbui, skurdui, taip pat sparčiai keičiantis informacinėms technologijoms, individas turės pats gebėti keistis, atnaujinti savo žinias, prisitaikyti prie vykstančių pokyčių. Šiuo atveju svarbų vaidmenį jo socialinei gerovei gali suvaidinti bendruomenės ir aktyvus dalyvavimas tos bendruomenės veikloje, siekiant savęs įgalinimo.

Darbo vietų ir veiklos mažėjimas pirmiausia pasireiškia kaimiškose vietovėse. Pasak J. Jasaičio, „tipišku pastarojo dvidešimtmečio reiškiniu kaimiškose vietovėse tapo didėjantis nedarbas ir mažėjančios galimybės vietoje susirasti profesinį pasirengimą atitinkantį ir pakankamą pragyvenimą užtikrinantį užsiėmimą“ (Jasaitis, 2010, p. 17). Pasak minėto autoriaus, daugelyje rajonų gyventojų skaičius mažėja gana sparčiai, o ypač po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą, atsiradus laisvam „darbo jėgos“ judėjimui. „Kaimiškąsias vietas, miestelius ir net atokiau nuo didesnių pramonės centrų esančius miestus palieka jaunimas ir labiausiai kvalifikuoti specialistai.

A. Peredo ir J. Chrisman (2006) pabrėžia, kad analizuojant bendruomeninį verslą, svarbią ekonomikos vystymosi vietą užima socialinis kapitalas ir teigiami socialiniai tinklai. Šiose tinkluose bendruomenės gali sukurti tvirtus santykius, kurie laikui bėgant garantuotų pasitikėjimą, bendradarbiavimą ir kolektyvinių veiksmų jausmą tarp narių“ (Peredo ir Chrisman, 2006, p. 314).

V. Atkočiūnienės (2009) požiūriu, kaimo vietovėse vykstantiems struktūriniais pokyčiams reikia naujų programų, vadybos instrumentų, paremtų naujais principais ir modeliais, kurie leistų sėkmingai įgyvendinti kaimų atnaujinimo projektus ir taip išlaikyti kaimo vietovių konkurencingumą, bei užtikrinti jose socialinius ryšius. Lietuvos kaimo plėtra susieta su

ilgalaikėmis Europos Sąjungos plėtros strateginėmis kryptimis ir prioritetais. Šiuo metu vis reikšmingesniais šios misijos dalyviais tampa kaimo bendruomenės.

Lietuvos kaimo plėtros tyrimo centro parengta koncepcija, kurioje išdėstytos tokios kaimo plėtros kryptys

1) „stambūs, specializuoti ūkiai, naudojantys moderniausias technologijas, galintys konkuruoti visoje ES ir transatlantinėje rinkoje;

2) vietos rinkos poreikius tenkinantys, operatyviai prie jos pokyčių prisitaikantys šeimos ūkiai, optimaliai išnaudojantys turimą žemės sklypą, tampantys pagrindiniais kraštovaizdžio, etnografinio ir dorovinio paveldo saugotojais kaimiškose vietovėse;

3) netradicine žemės ūkio ir alternatyviaja (ne žemės ūkio) veikla užsiimantys universalios paskirties ūkiniai dariniai, plėtojantys amatus, paslaugas, kaimo turizmą, t. y. smulkų ir vidutinį verslą;

4) pavyzdiniai mokomieji įvairios paskirties ūkiai, išbandantys naujausias technologijas, įrangą, naujas produkcijos rūšis;

5) miestuose dirbančių specialistų įsikūrimas kaime, jų indėlis rengiant regionines ir vietines strategijas, puoselėjant kultūrinę veiklą, skatinant kaimo vietovių ekonominį ir kultūrinį bendradarbiavimą (Jasaitis, 2006)

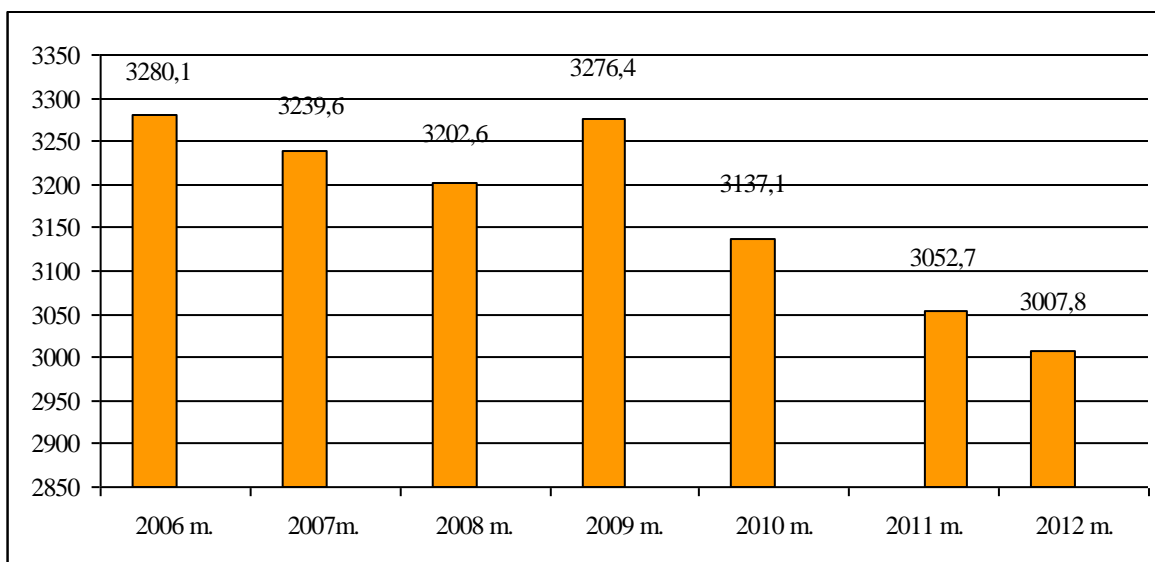
Atsižvelgiant į šias kaimo plėtros kryptis galima teigti, kad kaimo bendruomenių verslumą skatinančios priemonės turėtų remtis šių plėtros kryptų įgyvendinimu.

Dar viena labai svarbi sritis siekiant socialiniai praturtinti kaimo bendruomenių gyvenimą – tai amatų centrų steigimas. A. Aleksandravičiaus ir F. Klupšo (2009) teigimu, tradicinių amatų centrų steigimas lemtų spartesnę kaimo vietovių viešosios infrastruktūros atnaujinimo procesą pritaikyti pastatus kaimo verslų ir kitoms reikmėms, kurių tenkinimas būtinas siekiant telkti kaimo gyventojus, skatinant jų projektines iniciatyvas, kurios yra viena pagrindinių prielaidų kaimo ekonominiam vystimuisi. Tikimasi, kad gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimas ilguoju laikotarpiu taps vienu pagrindinių veiksnių, didinančių kaimo vietovių patrauklumą esamai ir būsimai kvalifikuotai darbo jėgai, kuri yra kaimo ekonominės plėtros katalizatorius.

Tradicinių amatų centrų steigimas etnografinėse kaimo vietovėse sukuria didelę ekonominę, socialinę bei kultūrinę naudą. Tradicinių amatų centrų steigimas sudarytų galimybes pristatyti etnografiniams regionams būdingą kraštovaizdį, kulinarinį bei nematerialųjį paveldą, skatintų spartesnę kaimo vietovių viešosios infrastruktūros atnaujinimo procesą, pastatų pritaikymą kaimo verslų ir kitoms reikmėms, kurių tenkinimas būtinas, siekiant telkti kaimo gyventojus, skatinti jų projektines iniciatyvas, kurios yra viena pagrindinių prielaidų kaimo darniam vystimuisi (Aleksandravičius A., Klupšas F., 2009, p.9).

Socialiniai darnaus vystymosi rodikliai parodo gyventojų skaičiaus pokyčius, demografinę situaciją, gyventojų užimtumo situaciją, nedarbo lygį, skurdo ir socialinės atskirties lygį bei švietimo situaciją šalyje.

Socialinei gyvenimo gerovei yra svarbi demografinė šalies situacija. Pagal gyventojų skaičiaus kitimą galima nustatyti darbo jėgos pokytį, jos struktūrą ir kitus ekonomikai svarbius rodiklius. Todėl aiškinantis darnaus vystymosi galimybes socialinėje srityje tikslinga įvertinti Lietuvos gyventojų demografinius pokyčius. Lietuvos gyventojų skaičius pateikiamas 9 paveiksle.

9 pav. Gyventojų skaičius Lietuvoje

Sudarytas autoriaus, pagal LR statistikos departamento duomenis

Pagal 9 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad gyventojų skaičius Lietuvoje mažėja. Tokią tendenciją lemia įvairios priežastys: gimstamumas, mirtingumas bei emigracija. Gyventojų skaičiaus didėjimas pastebimas 2009 metais, tačiau tai buvo tik trumpalaikis skaičiaus didėjimas, kuriam galėjo turėti įtakos gyventojų grįžimas iš užsienio, prasidėjus pasaulinei finansų krizei.

2012 metais gyventojų buvo mažiau nei 2006 metais 272,3 tūkstančiais. Kasmetinis gyventojų mažėjimo vidurkis per metus yra 31, 262 tūkst. Tačiau ryškiausia tendencija mažėjimo tendencija yra nuo 2010 metų iki 2012 metų, kadangi tais metais Lietuvoje sumažėjo 129,3 tūkstančiais gyventojų. Todėl aišku, kad demografinė situacija Lietuvoje nėra palanki, nes gyventojų mažėja.

Palyginimui galima pastebėti ir ES gyventojų skaičiaus pokyčius (žr. 3 lentelė)

3 lentelė

Gyventojų skaičiaus pokyčiai ES (mln.)

Šalis	Metai				
	2007	2008	2009	2010	2011
Airija	4,31	4,40	4,45	4,47	4,48

3 lentelės tęsinys

Austrija	8,30	8,33	8,36	8,38	8,40
Belgija	10,58	10,67	10,75	10,84	10,92
Bulgarija	7,68	7,64	7,61	7,56	7,50
Čekija	10,29	10,38	10,47	10,51	10,53
Danija	5,44	5,48	5,51	5,53	5,56
Estija	1,34	1,34	1,34	1,34	1,34
Graikija	11,17	11,21	11,26	11,31	11,38
Ispanija	44,47	45,28	45,58	45,99	46,15
Italija	59,13	59,62	60,05	60,34	60,63
Jungtinė karalystė	60,39	60,80	61,19	62,01	62,44
Kipras	0,77	0,78	0,79	0,80	0,80
Latvija	2,28	2,27	2,26	2,25	2,23
Lenkija	38,13	38,12	38,14	38,17	38,20
Liuksemburgas	0,48	0,48	0,49	0,50	0,51
Malta	0,41	0,41	0,41	0,41	0,42
Nyderlandai	16,36	16,41	16,49	16,57	16,66
Portugalija	10,60	10,62	10,63	10,64	10,64
Prancūzija	63,39	63,75	64,35	64,72	66,08
Rumunija	21,57	21,53	21,50	21,46	21,41
Slovakija	5,39	5,40	5,41	5,42	5,44
Slovėnija	2,01	2,03	2,03	2,05	2,05
Suomija	5,28	5,30	5,33	5,35	5,38
Švedija	9,11	9,18	9,26	9,34	9,42
Vengrija	10,07	10,05	10,03	10,01	9,99
Vokietija	82,31	82,22	82,00	81,80	81,78

Sudaryta autoriaus, remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2012

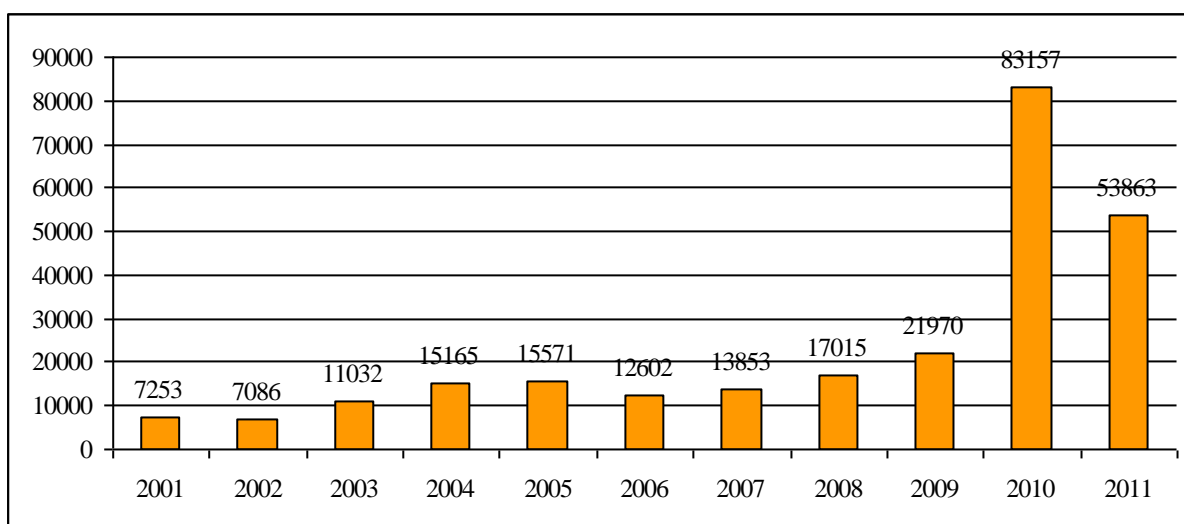
Pagal pateiktus duomenis 3 lentelėje matyti, kad ES gyventojų skaičius turi tendenciją mažėti kai kuriose valstybėse narėse. Tačiau yra stebimas ir gyventojų skaičiaus didėjimas. Airijoje gyventojų skaičius analizuojamu laikotarpi padidėjo 17000 tūkst. gyventojų, kas sudaro 34000 tūkstančių gyventojų per metus. Šiam padidėjimui turi įtakos migracija iš kitų Europos šalių, nes į Airiją atvyksta daug gyventojų dirbti.

Austrijoje taip pat stebimas gyventojų augimas, nes per analizuojamąjį laikotarpį gyventojų skaičius padidėjo 100000. Spartus gyventojų skaičiaus didėjimas stebimas ir Belgijoje, bei Ispanijoje.

Labai ryškūs gyventojų pokyčiai stebimi Italijoje, nes per analizuojamąjį laikotarpį šis skaičius padidėjo 1500000 gyventojų. Slovakijoje, Slovėnijoje, Liuksemburge, Suomijoje, Švedijoje stebimas nedidelis gyventojų skaičiaus augimas. Todėl tikėtina, kad šiose valstybėse stabili ekonominė situacija, kuri neturi didelio poveikio gyventojų skaičiui.

Labai stabilus ir nekintantis gyventojų skaičius yra Estijoje. Todėl tikėtina, kad laikinai atvykę gyventojai šioje valstybėje neskaičiuojami. Vadinasi, vertinant Lietuvos situaciją, aišku, kad yra labai nepalanki demografinė situacija.

Gyventojų mažėjimui turi įtakos ne tik gimstamumas ir mirtingumas, bet ir gyventojų emigracija iš šalies, kas nepalankiai veikia ne tik demografinę situaciją (žr. 10 pav.)

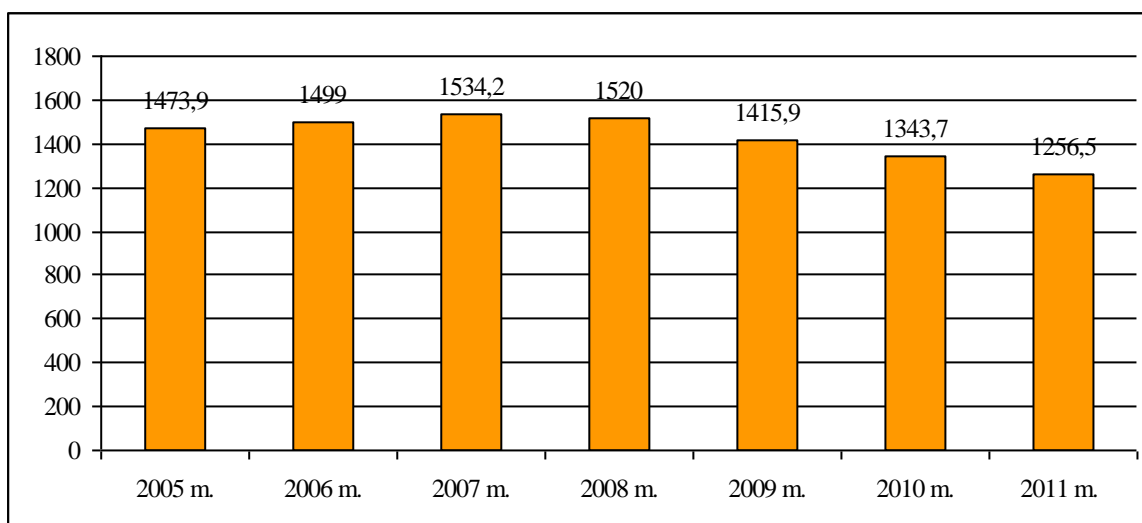

10 pav. Emigravusių Lietuvos gyventojų skaičius

Sudaryta autoriaus, remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2012

Pagal 11 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad emigracija Lietuvoje yra nuolat augantis procesas. Ypač ryškus emigracijos padidėjimas matyti nuo 2008 metų. Todėl galima daryti prielaidą, kad emigracijos procesai yra įtakoti pasaulinės ekonominės krizės, kadangi pradėjo didėti nedarbas, bankrutavo įmonės, vis sunkiau pasidarė gauti darbą įvairiems specialistams. Pagal pateikiamus duomenis matyti, kad 2010 metais lyginant su 2009 metais gyventojų iš Lietuvos migracija buvo labai didelė, nes emigravo 61187 daugiau gyventojų. Todėl galima teigti, kad darbo trūkumas ir sunki ekonominė padėtis turi didžiausią įtaką emigracijai iš Lietuvos. 2011 metai rodo, kad ekonominis sunkmetis traukiasi ir gyventojai grįžta į Lietuvą, nes palyginus 2010 metais matyti, kad 2011 metais emigravo 29294 gyventojais mažiau.

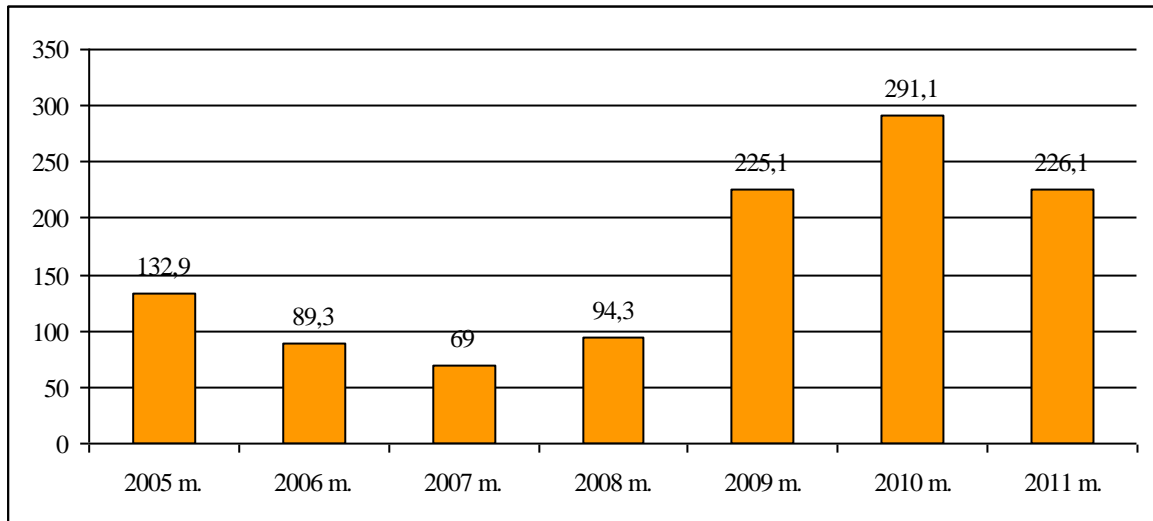
Labai svarbus socialinės srities darnaus vystymosi rodiklis yra gyventojų užimtumas (žr. 11 pav.)

11 pav. Užimtų gyventojų skaičius

Sudaryta autoriaus, remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2012

Pagal 11 paveiksle pateikiamą grafiką matyti, kad iki 2007 metų buvo gyventojų užimtumo didėjimas, o ryškus gyventojų užimtumo mažėjimas yra stebimas nuo 2008 metų. Tačiau šis užimtumo mažėjimas kasmet akivaizdesnis, todėl tikėtina, kad vis daugiau darbingo amžiaus gyventojų neturi darbo (žr. 12 pav.).

12 pav. Bedarbių skaičius (tūkst.)

Sudaryta autoriaus, remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2012

Pagal 12 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kas iki 2007 metų bedarbių skaičius mažėjo, todėl galima daryti prielaidą, kad tais metais buvo steigiami daugiau darbo vietų, buvo mokami tokie atlyginimai, kurie tenkino darbuotojų poreikius, daugiau galimybių įdarbinti gyventojus turėjo verslininkai.

Tačiau 2008 metais, bedarbių skaičius ima didėti, o jau 2009 metais, stebimas ryškus padidėjimas, kuris auga ir 2010 metais. Todėl galima teigti, kad bedarbystė Lietuvoje auga, tuo sukeldama naujas socialines ir ekonomines problemas. Tačiau 2011 metų duomenys rodo, kad bedarbių skaičius mažėja. Todėl tikėtina, kad yra įgyvendinamos įvairios programos, aktyviai siekiama kurti darbo vietas, sudaryti sąlygas darbuotojams dirbti ne visą darbo laiką.

G. Dambrauskienės (2002) teigimu, darbuotojų pagrindinių teisių Europos Bendrijos socialinė chartija, skelbdama būtinumą gerinti darbuotojų gyvenimo ir darbo sąlygas, numato kitokią nei nuolatinio darbo sutarties galimybę, t. y. galimybę dirbti ne visą darbo laiką, pagal lankstesnes darbo organizavimo formas. Pastaraisiais metais Europos Sąjungos valstybėse labai padaugėjo darbuotojų, dirbančių pagal lanksčias užimtumo formas. Tokio užimtumo priežastys įvairios: darbo sąnaudų mažinimas, darbo našumo didinimas, darbdavių lankstumas rinkoje, darbo pobūdžio pokyčiai, moterų užimtumo didėjimas ir kt. Reikia akcentuoti, kad Lietuva taip pat įsijungė į šių problemų sprendimą. 2011 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo Įdarbinimo per laikinojo

įdarbinimo įmones įstatymas, reglamentuojantis darbo santykių tarp laikinųjų darbuotojų ir laikinojo įdarbinimo įmonių ypatumus, šiuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių asmenų teises ir pareigas.

Minėtas įstatymas įdarbinimą per laikinojo įdarbinimo įmones apibrėžia kaip laikinųjų darbuotojų įdarbinimą laikinojo įdarbinimo įmonėse turint tikslą juos pagal laikinojo įdarbinimo sutartis siųsti laikinai dirbti laikinojo darbo naudotojų naudai, pastariesiems prižiūrint ir vadovaujant. Kitaip tariant, darbo nuomos teisiniuose santykiuose susiklosto teisiniai santykiai tarp trijų subjektų – laikinojo įdarbinimo įmonės, kuri teikia darbuotojų nuomos paslaugas, laikinojo darbuotojo ir laikinojo darbo naudotojo – įmonės, į kurią siunčiami dirbti laikinieji darbuotojai. Vadinasi, sudaryta galimybė aktyviau plėsti privačių įdarbinimo agentūrų veiklą ir organizuoti lanksčias darbo formas, kas taip pat padeda mažinti bedarbystę.

Apibendrinant galima teigti, kad vertinant Lietuvos statistinius duomenis, matyti, kad socialinė situacija nėra labai palanki, todėl darnaus vystymosi nuostatos socialinio aspekto požiūriu turi būti aktyviau įgyvendinamos ir kontroliuojamos.

3. RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS STRATEGINIO VALDYMO DARNAUS VYSTYMOSI ASPEKTU TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Aiškinantis Radviliškio rajono savivaldybės strateginio valdymo darnaus vystymosi aspektu ypatumus atlikta išsami strateginio plėtros plano 2007 – 2013 metams analizė. Taip pat išsiaiškinti, kokios priemonės įgyvendintos, pagal pateikiamus 3 prioritetus strateginiame plane. Vienas iš strateginio plėtros plano analizės aspektų – Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 metų strateginio plėtros plano tikslų, uždavinių ir priemonių finansavimo suvestinės parengimas (žr. 1 priedas).

Taip pat aiškintasi, kokie darnaus vystymosi prioritetai yra išskiriami Radviliškio rajono strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 metais, kaip jie yra įgyvendinami. Pateikta prioritetinių sričių analizė.

Kitas tyrimo etapas – anketinė apklausa. Siekiant išsiaiškinti Radviliškio rajono strategijos vertinimą darnaus vystymosi aspektu buvo atlikta Radviliškio rajono savivaldybės darbuotojų anketinė apklausa. Anketinė apklausa pasirinkta dėl galimybės vienu metu surinkti kuo daugiau duomenų ir apklausti daugiau savivaldybės darbuotojų.

Anketinė apklausa pasak A. Valackienės (2005), tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas pateikus anketą. Tai reiškia, kad stengiamasi surinkti kuo tikslesnius duomenis, kurių patikimumas įvertinamas matematiniais – statistiniais metodais. Pasak minėtos autorės, anketinė apklausa gali būti atliekama keliais būdais: respondentų apklausa tiesiogiai bendraujant su jais, respondentų apklausa naudojantis pašto paslaugomis, respondentų apklausa naudojantis laikraščio, žurnalo ar kito leidinio paslauga. Šiame darbe pasirinkta anketa raštu, tiesiogiai bendraujant su respondentais.

Kaip nurodo I. Luobikienė (2007) tyrinėjimo objektas, kuris apibrėžtas pagal teritoriją, laiką ir gamybiniu požymiu ir kuriam taikomos tyrimo išvados, vadinamas generaline visuma, o apibrėžta visumos dalis, atrinkta pagal nustatytą taisyklę sudaro atrankos aibę. Tyrimui naudota patogi imtis, kuri pasak J. Ruškaus (2010) nenaudojant jokių kriterijų ar argumentų, kai tyrimo dalyviais pasirenkami žmonės, dėl to, kad jie yra nesunkiai pasiekiami – Radviliškio savivaldybės darbuotojai.

Statistinė duomenų analizė, naudojama analizuojant anketinės apklausos duomenis, modeliuojant grafikus ir aptariant gautus rezultatus. Apklausos metu surinkti duomenys buvo apdorojami Microsoft Word 2003 ir Microsoft Excel 2003 programomis.

Anketa Radviliškio savivaldybės darbuotojams yra parengta darbo autoriaus (žr. 2 priedą) laikantis K. Kardelio (2002) nurodymų anketų sudarymui. Pradžioje pristatomas tyrimo tikslas ir paaiškinta, kaip reikia užpildyti anketą. Tyrimo metu buvo laikomasi šių principų:

Savanoriškumo – respondento buvo prašoma asmeniškai užpildyti anketas, paaiškinant, kad tai savanoriškas apsisprendimas.

Privatumo – anketos paaiškinimuose nurodyta, kad informacija bus apdorojama bendrai ir nebus atskleista respondento asmeninė informacija. Taip pat nurodyta kada, kaip ir kam bus naudojama jo suteikta informacija.

Anonimiškumo – anketos nėra koduotos, sudarytos nereikalaujant respondento asmens vardų.

Konfidencialumo – įsipareigota, kad gauti duomenys, bus panaudoti tik magistro darbo tyrimo analizei.

Geranoriškumo – anketos įvadinėje dalyje respondentams paaiškinta tyrimo nauda ir svarba, siekiant motyvuoti, kad dalyvautų tyrime.

Tyrimo procesas vyko trimis etapais pagal A. Giddens (2005):

- Tyrimo plano parengimą;
- Tyrimo atlikimą
- Tyrimo rezultatų analizę

Anketa sudaryta pagal 6 klausimų blokus, kuriuose 23 klausimai. Pirmasis klausimų blokas – darnaus vystymosi svarba. Šio bloko klausimais aiškinamasi, kokią problemiškesnę sritį išskiria respondentai iš darnaus vystymosi sričių, kokiais būdais realizuojami darnaus vystymosi aspektai analizuojamoje savivaldybėje, aiškinamasi, kaip respondentai vertina teiginį, jog darnus vystymasis yra būdas išgyventi bei kiek yra susipažinę su nacionaline darnaus vystymosi strategija.

Antrasis klausimų blokas – darnaus vystymosi ekonominis aspektas Radviliškio rajone. Šio bloko klausimais aiškinamasi, kaip respondentai vertina verslo plėtros sąlygas rajone, savivaldybės veiklą ir kiek rajone yra veiksmingos ir efektyvios nedarbo mažinimo priemonės.

Trečiasis klausimų blokas – darnaus vystymosi socialinis aspektas Radviliškio rajone. Šio bloko klausimais aiškinamasi, kokios aktualios socialinės problemos Radviliškio rajone, kaip yra vertinamas socialinės paslaugų pasiūla ir reikalingumas Radviliškio savivaldybėje, kokių socialinių paslaugų trūksta bei vertinamas įstaigų pakankamumas rajone.

Ketvirtasis klausimų blokas – darnaus vystymosi aplinkosauginis aspektas Radviliškio rajone. Šio bloko klausimais aiškinamasi, kokios yra opiausios aplinkosauginės problemos savivaldybėje, kokia gamtosauginė veikla pastaruoju metu reikalauja išsamių tyrimų.

Penktasis klausimų blokas – Radviliškio rajono savivaldybės strateginio plano vertinimas darnaus vystymosi aspektu. Šio bloko klausimais aiškinamasi, ar yra sudaromos savivaldybės

darbuotojams susipažinti su strateginiu savivaldybės planu, kaip įtraukiami savivaldybės darbuotojai į strateginių tikslų formulavimo, planų rengimo procesą ir jų tobulinimo veiklą, kokios naudos duoda strateginis planavimas savivaldybėje, kokie darnaus vystymosi aspektai daugiausiai akcentuojami strateginiame plane.

Šeštasis klausimų blokas – demografinis. Šiais klausimais išsiaiškinamas savivaldybės darbuotojų pasiskirstymas pagal lytį, užimamas pareigas ir statusą.

Anketinė apklausa vyko 2012 metų spalio mėnesį Radviliškio rajono savivaldybėje. Anketos buvo dalijamos darbuotojams asmeniškai.

Trečias tyrimo etapas – ekspertų interviu. Ekspertų nuomonės tyrimui buvo pasirinktas *standartizuotas (struktūruotas) interviu*: Ekspertinis interviu – tai duomenų rinkimo metodas, kuomet tyrėjas tiesiogiai bendrauja su pašnekovu pagal teminį pokalbio planą. Tai išsamus pokalbis, kurio metu atskleidžiamos pašnekovo nuostatos, vertinimai, įsitikinimai, preferencijos, asociacijos ir pan. Tai yra labai geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo (aiškinimo) būdas. Taip pat tai - viena įtaigiausių žmonių tarpusavio supratimo priemonių (Luobikienė, 2007). Tik kokybiniu interviu galima patirti ir rekonstruoti tuos įvykius, kuriuose neteko dalyvauti. Metodo taikymas reikalingas siekiant gilinti surinktų duomenų interpretaciją. Ekspertinis interviu yra optimalus tyrimo metodas, nes:

- viešai prieinama informacija yra nepakankama, norint objektyviai įvertinti esamą situaciją;
- ekspertai yra savo srities profesionalai, tad jų vertinimai konkrečiais atvejais yra labiau pagrįsti, nei išorės ekspertų.

Kokybiniai interviu gali būti taikomi kaip pagrindinė duomenų rinkimo strategija arba kartu su stebėjimu, dokumentų analize ar kitomis technikomis. Kokybiniuose tyrimuose interviu skiriasi struktūravimo lygmeniu:

- griežtai struktūruotas;
- pusiau struktūruotas;
- nestruktūruotas.

Griežtai struktūruotas interviu - kuomet pagrindas yra aiški klausimų seka, kai atsakymai yra numatyti ir užkoduoti iš anksto. Nestruktūruoto interviu metu nėra naudojama aiški pokalbio struktūra ar klausimų blokai. Tačiau tyrėjo tikslas – sudaryti galimybę respondentui išdėstyti savo požiūrį tam tikru klausimu. Vidurinė pozicija tenka pusiau struktūruotam interviu, kai tyrėjas yra numatęs tam tikrus klausimus ar temas, kurios bus aptartos interviu metu. Vykstant pokalbiui, tyrėjas leidžia respondentui inicijuoti naujas temas ar plėsti esamas

- Iš anksto parengtas klausimynas;
- Laikomasi klausimų tvarkos.

Interviu klausimai parengti darbo autoriaus (žr. 3 priedas).

Tyrimo duomenų analizei ir apibendrinimui, vėliau, naudojant užrašus, atlikta duomenų content (turinio) analizė. Kokybinė (content) turinio analizė atlikta remiantis Collaizi modifikuota metodika:

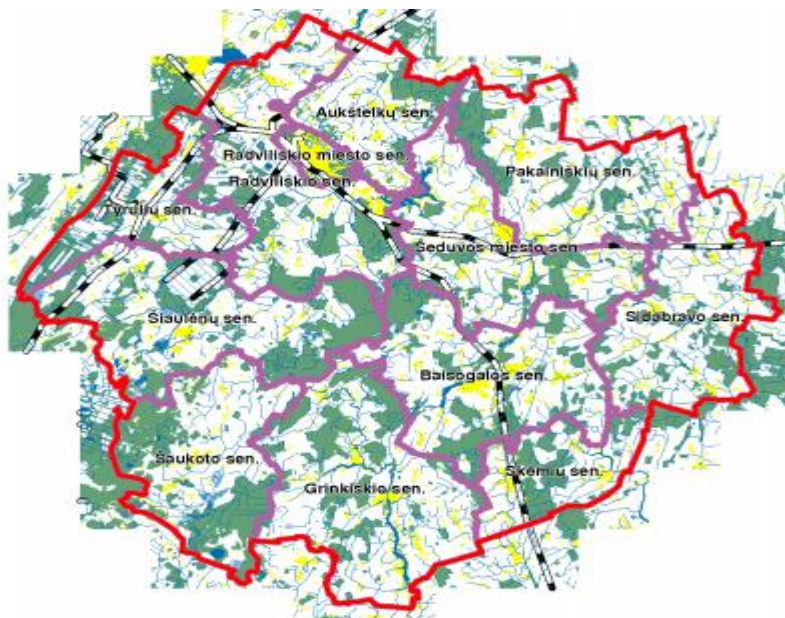
- 1) buvo daug kartų skaitomi respondentų atsakymų aprašai, išskiriant esmines kategorijas pagal „raktinius“ žodžius;
- 2) indentifikuojami prasminiai elementai;
- 3) prasminiai elementai suskirstyti į subkategorijas;
- 4) interviu turinio duomenys skirstomi į kategorijas ir subkategorijas (Bitinas, Žydžiūnaitė, 2008, p. 86).

Tyrimas atliktas 2012 metų spalio mėnesį Radviliškio savivaldybėje tiesiogiai bendraujant su internautais.

3.2. Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 m. strateginio plano sandaros analizė

Radviliškio rajono savivaldybės strateginis plėtros planas parengtas pagal tris dalis: esamos situacijos analizė; Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 metų strateginio plėtros plano tikslų, uždavinių ir priemonių suvestinė; stebėsenos suvestinė.

Pirmoje strateginio plėtros plano dalyje pateikiamas administracinis teritorinis savivaldybės susiskirstymas. Administraciniu požiūriu savivaldybė suskirstyta į 12 seniūnijų (žr. 13 pav.)

13 pav. Radviliškio rajono savivaldybės susiskirstymas į seniūnijas

Šaltinis: Radviliškio rajono strateginis plėtros planas

Taip pat yra nurodoma, kad Radviliškio seniūnijos yra suskirstytos ir į seniūnaitijas, kurių nuo 2009 metų rugsėjo 10 dienos yra 39. Aptariama rajono socialinė aplinka, pateikiamos

gyventojų demografinės charakteristikos, iš kurių matyti, kad gyventojų skaičius savivaldybėje kasmet mažėja, nes didelė dalis gyventojų emigruoja į ES šalis (gyventojų migracija išaugo nuo 2008 metų, kai prasidėjo ekonominis sunkmetis) bei stebima neigiama natūrali gyventojų kaita. Akcentuojama, kad sparčiai mažėja kaimo gyventojų skaičius. Taip pat mažėja gimstamumo rodikliai. Išlaikomų gyventojų koeficientas didėja ir šis rodiklis yra didesnis nei šalyje. Tokie socialiniai duomenys rodo, kad demografinė situacija rajone nėra palanki.

Skyriuje „Sveikata“ įvertinama gyventojų vidutinio gyvenimo trukmė, gyventojų mirties priežastys, kur teigiama, kad Radviliškio rajone būdinga mirties priežastis – kraujotakos sutrikimai. Įvertinama gyventojų sveikata, kur labai svarbus rodiklis yra vaikų iki 1 metų amžiaus mirtingumas. Šiuo atžvilgiu Radviliškio rajono situacija yra patenkinama. Taip pat akcentuojama, kad išaugo sergamumas piktybiniais navikais. Stebima situacija, kad Radviliškio rajone mažėja sužeistųjų eismo įvykiuose.

Vertinant gyventojų sveikatos priežiūros išteklius nurodoma, kad gyventojai rūpinasi savo sveikata, ką parodo apsilankymų pas gydytojus dažnis. Radviliškio rajono savivaldybėje pirminio lygio asmens sveikatos paslaugas teikia VšĮ Radviliškio pirminės sveikatos priežiūros centras (PSPC). Taip pat VšĮ Baisogalos PSPC, VšĮ Šeduvos PSPC, VšĮ Alksniupių, VšĮ Grinkiškio, VšĮ Sidabravo, VšĮ Šaukoto ir VšĮ Šiaulėnų ambulatorijos bei išvardytoms įstaigoms priskiriami medicinos punktai kaimo vietovėse.

Antrinio lygio stacionarines ir ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikia VšĮ Radviliškio ligoninė. Stacionariųjų paslaugų profiliai: vidaus ligų, vaikų ligų, chirurgijos, akušerijos ir ginekologijos, slaugos ir palaikomojo gydymo. Visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas (visuomenės sveikatos priežiūros paslaugos savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose, gyventojų sveikatos mokymai, gyventojų sveikos gyvensenos priemonių vykdymas ir t.t.) teikia savivaldybės biudžetinė įstaiga Radviliškio rajono visuomenės sveikatos biuras.

Įvertinamas ir socialinių paslaugų poreikis. Numatoma tikimybė, kad daugėjant senyvo amžiaus žmonių daugės ir socialinės paramos poreikis. Taip pat akcentuojama, kad daugėja socialinės rizikos šeimų, daugiau vaikų nustatoma globa ir rūpyba. Daugėja nepasiturinčių šeimų, kas turi įtakos kompensacijų ir socialinių išmokų gavėjų skaičiaus augimui.

Taip pat akcentuojama ir socialinių paslaugų pasiūla. Radviliškio rajono savivaldybė yra įsteigusi ir išlaiko šias socialines paslaugas teikiančias įstaigas: vaikų globos namus „Nykštukas“, Šeduvos globos namus, Polekėlės globos namus, Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centrą. Socialines paslaugas taip pat teikia Švietimo ir sporto paslaugų centro Dienos užimtumo skyrius ir Paramos šeimai centras lopšelyje-darželyje „Kregždutė“.

Įvertinta ir rajono kultūros ir sporto situacija. Kultūros įstaigų tinklas Radviliškio rajono savivaldybėje yra užtektinai gerai išvystytas. Rajono savivaldybėje veikia šios kultūros įstaigos:

Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, Daugyvenės kultūros ir istorijos muziejus-draustinis, Radviliškio miesto kultūros centras. Kiekvienoje seniūnijoje (išskyrus Radviliškio miesto seniūniją) dirba už kultūrą atsakingi darbuotojai. Bibliotekų tinklą Radviliškio rajono savivaldybėje sudaro viešoji biblioteka, 24 kaimo bibliotekų filialai bei 19 bibliotekų švietimo įstaigose. Bibliotekų pagrindinės veiklos kryptys: rinkti, kaupti, sisteminti, saugoti spaudinius bei kitus dokumentus (rankraščius, garsinius, regimuosius, vaizdinius, elektroninius ir kt.), sudaryti vartotojams galimybes naudotis šiuolaikinėmis informacijos ir komunikacijos technologijomis, suteikti sąlygas mokytis, dirbti, ilsėtis, turiningai praleisti laisvalaikį. Bibliotekos organizuoja įvairius projektus, renginius, parodas bei akcijas.

Aptarta gyventojų turimas būstas, socialinio būsto situacija, kuri nėra labai palanki. Akcentuotina ir gyventojų būstų renovacijos svarba. Išanalizuota nusikalstamumo situacija, kuri nėra palanki rajone, nes padaugėjo sunkių ir labai sunkių nusikaltimų. Tačiau teigiam ir tai, kad sumažėjo nepilnamečių padarytų nusikaltimų.

Radviliškio rajono ugdymo įstaigų tinklą 2010 m. sudarė 27 biudžetinės įstaigos: 4 gimnazijos, 3 vidurinės mokyklos, 10 pagrindinių mokyklų, 1 jaunimo mokykla, 3 mokyklos-darželiai, 4 lopšeliai-darželiai, 2 neformaliojo švietimo (muzikos ir dailės mokyklos) įstaigos. Šios įstaigos tenkina gyventojų poreikius, nes sumažėjus gyventojų skaičiui, jų yra pakankamai.

Ekonominė rajono situacija apžvelgta tiesioginių investicijų, tenkančių vienam gyventojui, rodikliu Radviliškio rajono savivaldybėje. Kaip ir daugumoje rajoninių savivaldybių, yra gan žemas, nors nuo 2009 m., palyginti su 2006 m. duomenimis, stebimas 27,5 proc. augimas. Pamaši situacija ir su materialinėmis investicijomis. Verslo situacija nėra palanki, nes daugiausia verslo subjektų yra mažos įmonės. Daugiausia verslininkai užsiima prekyba ir transporto priemonių remontu.

Darbo rinkos situacija taip pat nepalanki, nes auga bedarbių skaičius. Lietuvos darbo biržos duomenimis, Radviliškio rajono savivaldybėje kas ketvirtas užsiregistravęs darbo biržoje asmuo yra jaunesnis kaip 25 metų amžiaus ir vyresnis kaip 50 metų, kas antras užsiregistravęs – kaimo gyventojas. Per 40 proc. visų darbo biržoje įregistruotų žmonių neturi profesinio pasirengimo. Didžiausia darbingo amžiaus gyventojų dalis darbo biržos klientais 2010 m. Tokie rodikliai rodo suaugusiųjų profesinio rengimo poreikį.

Žemės ūkio situacija rajone palanki, nes yra didelių ūkių, kuriuose vystoma augalininkystė, gyvulininkystė. Rajono savivaldybėje yra keli stiprūs ūkininkai, gerai apsirūpinę žemės ūkio technika ir dirbantys didesniuose nei vidutiniai žemės plotuose. Veikia 28 žemės ūkio bendrovės (TŪB). Didžiausios pagal apimtį: TŪB „Draugas“ Pakalniškių seniūnijoje, „Sidabravo“ TŪB Sidabravo seniūnijoje, TŪB „Spindulys“ Grinkiškio seniūnijoje, TŪB „Gražionių bekonas“ Aukštelkų seniūnijoje.

Radviliškio rajono savivaldybės kelių tinklo struktūra yra labai palanki aptarnauti savivaldybės seniūnijas. Rytų–vakarų kryptimi eina pagrindinis magistralinis kelias A9, kuris jungia Radviliškio rajono savivaldybę su apskrities centrais: Šiauliais ir Panevėžiu. Magistralinio kelio A9 poveikis šiandieninei rajono savivaldybės teritorijai yra labai didelis, nes kelias kerta Radviliškio miesto ir rajono savivaldybės teritorijas, kurios yra neapsaugotos nuo pagrindinių tranzitinių transporto srautų.

2007–2010 m. įgyvendinta nemažai ES lėšomis finansuojamų vandentvarkos projektų. Įgyvendinus Nemuno vidurupio baseino I etapo projektą, rekonstruoti Šeduvos nuotekų valymo įrenginiai, išplėsti vandentiekio ir nuotekų tinklai Radviliškio ir Šeduvos miestuose. Pavartyčių gyvenvietė prijungta prie Šeduvos miesto tinklų. Įgyvendinant projektą „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra Radviliškio rajone“, numatyta išplėtoti vandentiekio ir nuotekų tinklus Kutiškių, Šniūraičių, Šiaulėnų ir Sidabravo, Šaukoto, Alksniupių, Raudondvario gyvenvietėse, Kutiškių, Karčemų ir Linkaičių gyvenviečių tinklus prijungti prie Radviliškio miesto tinklų, rekonstruoti penkias nuotekų valyklas kaimiškose gyvenvietėse. Šiuos vandentvarkos projektus ketinama įgyvendinti 2011–2013 m. laikotarpiu.

3.2.1. Radviliškio rajono strateginio plėtros plano prioritetų priemonių įgyvendinimo analizė

Radviliškio rajono darnaus vystymosi vizija apibrėžta Radviliškio rajono vizijoje. Radviliškio rajono vizija „ilgalaikė ir stabili ekonomikos plėtra, saugi aplinka ir aukštesnė gyvenimo kokybė, švari, patraukli bei prieinama aplinka“. Ši vizija siekiama per tris prioritetus.

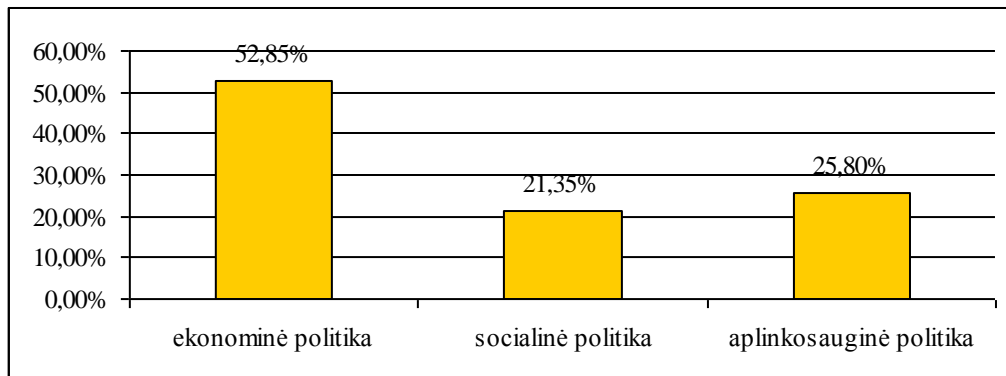
I prioritetas : Susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros tobulinimas. Pirmas prioritetas įgyvendinamas pagal tris tikslus, kuriais siekiam vystyti rajono infrastruktūrą, pertvarkyti rajono savivaldybės energetikos ūkį ir padidinti energijos efektyvumą bei užtikrinti ekologiškai švarią aplinką rajono savivaldybėje.

II prioritetas – ekonomikos vystymasis, kuris įgyvendinamas pagal 3 tikslus: didinti gyventojų užimtumą, sudaryti sąlygas konkurencingam žemės ūkiui plėtoti, tobulinti savivaldybės įstaigų valdymą, siekti skaidrumo ir bendruomenės dalyvavimo.

III prioritetas – išsilavinusi, sveika, kūrybinga, dora ir pilietiška bendruomenė. Šio prioriteto tikslai yra šie: didinti socialinių paslaugų ir sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą, suteikti gyventojams galimybę gauti kokybiškas švietimo paslaugas ir mokytis visą gyvenimą; sudaryti prielaidas turiningam laisvalaikiui ir stiprinti visuomenės saugumą ir bendruomeniškumą.

Įvertinus Radviliškio rajono strateginio plėtros plano sandarą, akcentuotinas sritis yra tikslinga pateikti ir finansinę analizę. Finansinė Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 metų strateginės plėtros plano tikslų, uždavinių ir priemonių finansavimo analizė pateikta pagal suvestinę (žr. 1 priedas), kuri parengta darbo autoriaus.

Radviliškio rajono strateginiame plėtros plane yra įvardijamos trys sritys: ekonominė politika, socialinė politika ir aplinkosauginė politika. Pagal šias sritis yra išskirstomos lėšos, pagal kurias yra įgyvendinamos numatytos priemonės. Šių lėšų pasiskirstymas pateikiamas 14 paveiksle.

14 pav. Lėšų paskirstymas rajone strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m pagal prioritетines sritis

Sudaryta autoriaus, remiantis Radviliškio rajono strateginio plėtros plano priemonių finansine suvestine

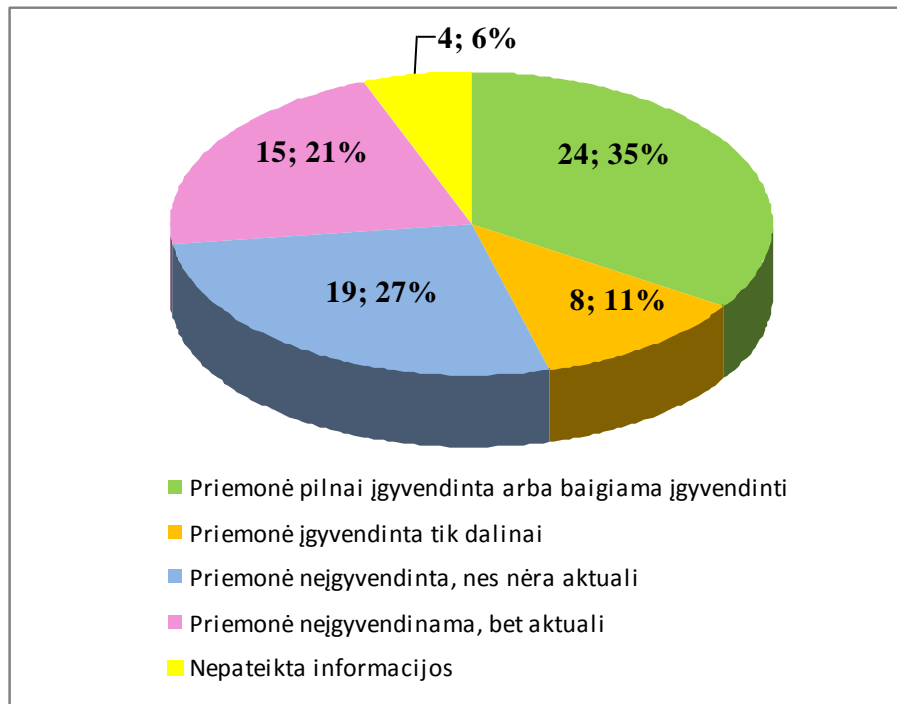
Remiantis rajono strateginiu plėtros planu ir pateiktu finansavimu galima teigti, kad Radviliškio rajono ekonominės politikos priemonių įgyvendinimui yra skirta 221968,1 tūkst. Lt, socialinės politikos priemonių įgyvendinimui 86626,2 tūkst. Lt ir aplinkosauginės politikos priemonių įgyvendinimui 108364,1 tūkst. Lt., o 14 paveiksle matyti, kad pagal procentinę išraišką, daugiausia lėšų yra skirta ekonominės politikos priemonių įgyvendinimui, mažiausiai socialinės politikos priemonių įgyvendinimui.

Nurodytų prioritetų įgyvendinimas aptariamas pagal Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 m. strateginio plano monitoringo rezultatus. Pirmojo prioriteto tikslų įgyvendinimui buvo numatyta 70 priemonių (žr. 15 pav.).

Pagal 15 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad iš esmės pilnai įgyvendinta tik 35 proc. arba 24 numatytos priemonės. Tai rajono savivaldybės viešojo transporto autobusų atnaujinimas pagal patvirtintą programą, gerinant paslaugos kokybę ir geriau tenkinant neįgaliųjų poreikius, praeities taršos likvidavimas Raudondvario katilinės mazuto ūkyje, kelio į Kleboniščio muziejų sutvarkymas, šilumos ūkio rekonstrukcija ir pan.

Iš dalies įgyvendintų priemonių yra tik 11 proc. Tai tokios priemonės, kaip miesto gatvių rekonstrukcija, tačiau jos yra įgyvendinamos tik iš dalies, nes akcentuojamas lėšų trūkumas. Reikia pastabėti, kad iš numatytų priemonių net 27 proc. priemonių nėra aktualios rajono infrastruktūros

tobulinimui, todėl galima įžvelgti netikslingai numatytas priemones, neišsiaiškintą situaciją sudarant strateginį plėtros planą.

15 pav. I prioriteto priemonių įgyvendinimas

Stebima ir tai, kad 21 proc. priemonių ir liko neįgyvendintų, nors yra aktualios rajonui. Tai daugiausia rajoninių kelių rekonstrukcija, kurios įgyvendinimui pritrūko lėšų. Reikia pastebėti, kad 6 proc. priemonių, kurios buvo numatytos strateginiame plane nėra įvertintos ir neišsiaiškinta, kaip jos įgyvendintos ar neįgyvendintos.

Pagal I prioritetą: susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros tobulinimą yra numatyti 4 uždaviniai. 1.1.1 uždavinio įgyvendinimui yra skiriamos lėšos ir LRVB (Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto) ir ES lėšų. Tačiau yra prižiūrimi regioniniai keliai, nepriklausantys Radviliškio savivaldybei. Paties rajono vietiniams keliams ir gatvėms lieka tik 6,5 proc. lėšų. Todėl galima siūlyti planuojant lėšas respublikinės reikšmės kelių infrastruktūros tobulinimui įvertinti savo rajono vietinių kelių infrastruktūros situaciją.

Pagal 1.1.2 uždavinio: Tobulinti eismo saugumo priemones rajono savivaldybės gatvėse ir keliuose numatyta įrengti pėsčiųjų bei dviračių takus prie valstybinės reikšmės kelių, rekonstruoti valstybinės reikšmės sankryžas (Radviliškis – Raseiniai) įrengti viadukus per geležinkelio pervažą Radviliškis – Šiaulėnai, rekonstruoti tiltą per Niaudavos upelį. Tačiau vėl reikia akcentuoti, kad tai nėra Radviliškio savivaldybės objektai, o vietinių rajono objektų saugaus eismo priemonių įgyvendinimui lieka tik 0,04 proc. lėšų.

1.1.3 uždavinio priemonėmis siekiama tobulinti geležinkelių infrastruktūrą, tačiau tai nėra Radviliškio rajono savivaldybės kompetencija. Todėl lėšos pagal šią priemonę ir nėra paskirtos.

1.1.4 uždavinys – optimizuoti susisiekimo viršuoju transportu sistemą. Radviliškio rajono savivaldybės viešojo transporto autobusų atnaujinimui, kai gyventojų vežimas perduotas privačiam vežėjui, numatoma 1000.0 tūkst. Lt. , iš jų 300.0 tūkst. savivaldybės biudžeto lėšų.

Taigi, įvertinant, kad 1.1 tikslui skirta 30250,0 tūkst. Lt, tikslingai ir rajono reikmėms panaudota tik 27558,5 tūkst. Lt. , kas sudaro 6,5 proc. lėšų. Vadinas, ne visos numatytos priemonės yra tinkamai įvertintos, nėra numatyti prioritetai, neskiriamas reikiamas dėmesys rajono kelių infrastruktūros tobulinimui.

1.2 tikslas yra sietinas su rajono savivaldybės energetikos ūkio pertvarka, siekiant padidinti energijos sunaudojimo efektyvumą. Tačiau ir šiuose uždaviniuose atsispindi ne savivaldybės kompetencijai priklausančių klausimų sprendimas. 1.2.1 uždavinio nuostatas- gamtinių dujų tiekimo sistemos plėtra Radviliškio rajono savivaldybėje, kas nėra savivaldybės kompetencija.

1.2.2 uždavinys jau yra reikšmingas rajono savivaldybei, nes yra siekiama modernizuoti Radviliškio miesto katilinę pereinant prie biokuru kūrenamų katilų. Ši priemonė įgyvendinta ES lėšomis. Dalis gautų lėšų buvo skirta ir ekologinių problemų sprendimui.

1.2.3. uždavinys – skatinti gyventojus diegti energijos taupymo priemones savo būstuose taip pat yra vertintinas palankiai. Būstų renovavimui iš savivaldybės numatyta skirti 1600,0 tūkst. Lt. Galima akcentuoti ir tai, kad šių priemonių įgyvendinimu yra sprendžiamos ne tik ekonominės, bet ir ekologinės ir socialinės problemos.

1.3 tikslas – užtikrinti rajono savivaldybėje ekologiškai švarią aplinką. Pagal šias priemones yra sprendžiamos ekonominės ir ekologinės problemos. Siekiama atnaujinti geriamojo vandens sistemų modernizavimo ir plėtros pagal Nemuno vidurupio baseino programą. Savo lėšomis (2400,0 tūkst. Lt) prisideda ir UAB „Radviliškio vanduo“.

Tačiau reikia pastebėti, kad 1.3.2 uždavinys – gamybinių ir lietaus nuotekų sistemų įrengimas prekinių vagonų depo teritorijoje nėra savivaldybės kompetencijoje. Todėl reikėtų persvarstyti, ar tikslingai siūlomos lėšos šios įmonės teritorijoje esančių nuotekų sistemų renovacijai.

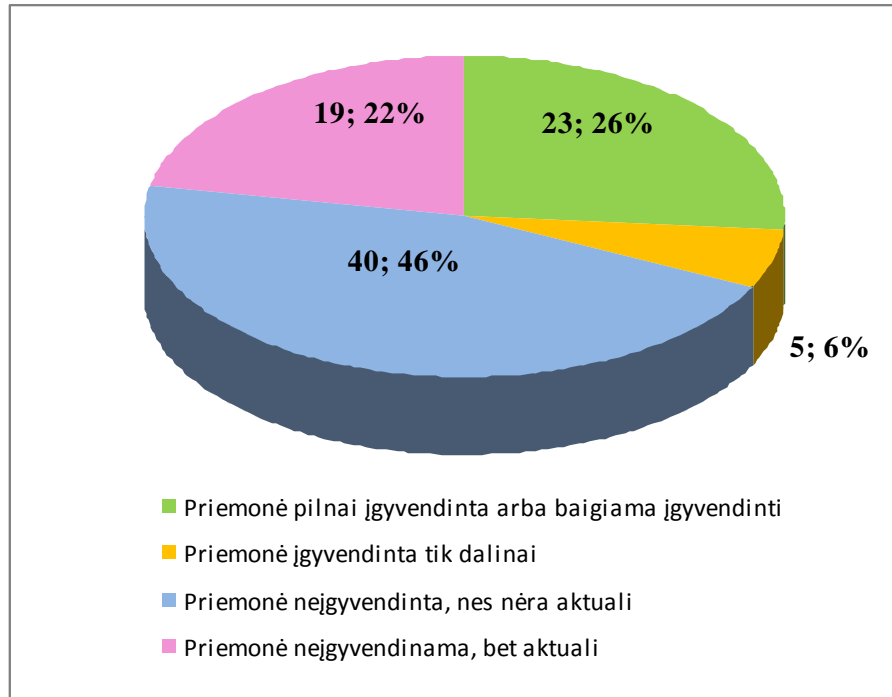
Pagal 1.3.3 uždavinį – renovuoti ir išplėsti gamybinių, buitinių ir lietaus nuotekų bei melioracijos sistemas – savivaldybė nenumato lėšų, o tai yra ekologinė problema. Pagal kitus uždavinius matyti, kad nemažas dėmesys skiriamas atliekų tvarkymui savivaldybėje.

1.4 tikslas – kompleksiškai sutvarkyti miestų, miestelių ir kaimų viešąsias erdves. Šio tikslo priemonės orientuotos į Radviliškio rajono, Baisogalos, Šeduvos miestų bendrųjų planų rengimui, sodininkų bendrijos, daugiabučių gyvenamųjų namų ribų nustatymui ir detaliųjų planų rengimui.

Pagal 1.4.2 uždavinį lėšos skiriamos centrinių miestelių aikščių rekonstrukcijai (Šiaulių, Grinkiškio, Baisogalos, Šeduvos).

Apibendrinant galima teigti, kad pagal I prioritetą numatyta 186917,7 tūkst. Lt lėšų, tačiau 30250,0 tūkst. Lt panaudojimas yra ne savivaldybės kompetencija, todėl tikslingai paskirstytas tik 155667,7 tūkst. Lt. Kas sudaro 37,1 proc. viso plano lėšų. Didžioji dalis lėšų (19,4 proc.) skirta ekologijai (Nemuno vidurupio baseino programa). Dalis lėšų yra 1.2 tikslo įgyvendinimui (katilinių rekonstrukcija, biokuro katilai Radviliškio miesto katilinėje).

II prioriteto priemonių įgyvendinimas pavaizduotas 16 paveiksle.

16 pav. II prioriteto priemonių įgyvendinimas

Pagal 16 paveiksle pateiktą grafiką matyti, kad ekonomikos vystymo priemonių situacija nėra palanki priemonių įgyvendinimo požiūriu. Šiam prioritetui įgyvendinti buvo pateiktos 87 paraiškos. Pilnai įgyvendintų priemonių yra 26 proc., tai net 10 proc. mažiau nei priemonių, įgyvendintų pagal I prioriteto tikslus ir siekius.

Net 46 proc. numatytų priemonių nepavyko įgyvendinti, nes jos nėra aktualios rajonui. Pagal monitoringo priemonių sąrašą matyti, kad tai muziejinių vertybių atnaujinimo ir rekonstravimo darbai, Šiaulėnų koplyčios atstatymo darbai, nekilnojamo turto paveldo objektų fotogrametrinių tyrimų atlikimas ir pan. Tokių priemonių neįgyvendinimas ir nurodymas, kad jos nėra aktualios rodo abejingą požiūrį į kultūros paveldą ir kultūrinio turizmo plėtros galimybes rajone.

Yra palikta neįgyvendintų, bet aktualių rajonui 22 proc. priemonių. Tai stovyklaviečių įkūrimas kaime, turizmo informacinių ženklų įrengimas, Baisogalos dvaro pritaikymas vešiesiems turizmo poreikiams, melioracinių statinių rekonstrukcija ir pan. Tokių priemonių neįgyvendinimas rodo, kad rajone dar nėra iš esmės akcentuojama turizmo nauda ir galimybės rajone.

II prioritetas yra Ekonomikos vystymas. 2.1.1 uždavinys - sudaryti gyventojams palankias sąlygas pradėti ir plėtoti verslą. Šio uždavinio įgyvendinimui skirta lėšų pradedantiems verslą (3000 tūkst. Lt), tačiau rajono savivaldybė nenumato lėšų rajono savivaldybės teritorijoje veikiančių įmonių parėmimui.

Pagal 2.1.2 uždavinį numatomos skirti lėšos informacijos apie investavimo galimybes Radviliškio rajone sklaidai. Ši veikla palankiai gali būti vertinama tuo požiūriu, kad turėtų būti parengta informacija investuotojams.

Pagal 2.1.3 uždavinį reikšmingas amatų centrų kūrimas Skėmių, Baisogalos seniūnijose, Aukštelkų, Grinkiškio, Kutiškių ir kitose gyvenvietėse. Ši veikla yra taip pat reikšminga kaimiškose bendruomenėse ir jos naudingumas apartas pirmoje darbo dalyje.

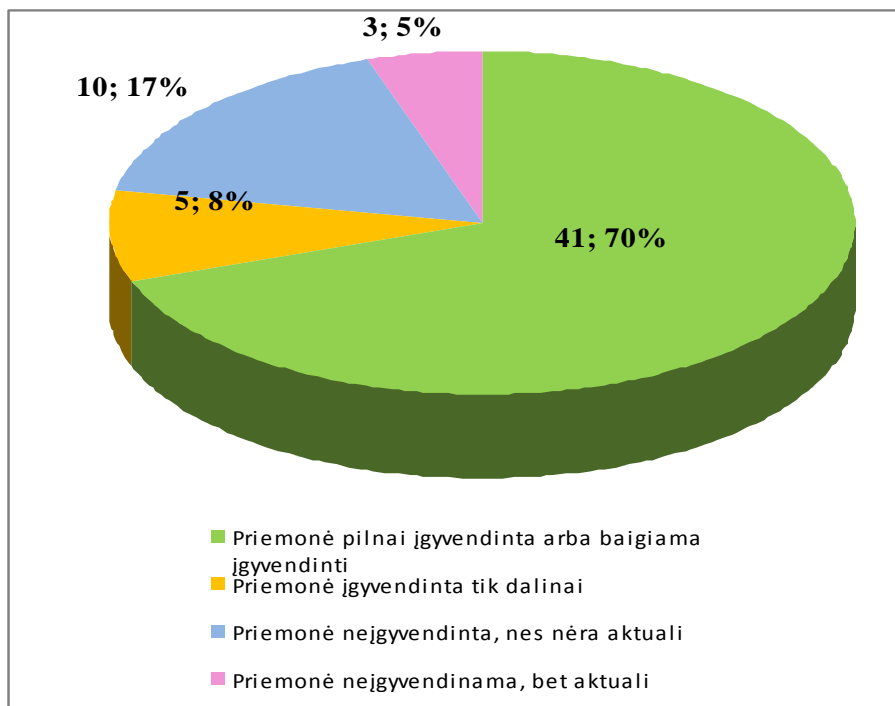
Tačiau yra įvardinta ir tokia veikla kaip kaimo turizmo paslaugų plėtojimas, tačiau ši veikla nėra savivaldybės kompetencijoje, todėl lėšos nėra numatytos. Ši veikla įgyvendinama pagal ES lėšas.

Pagal 2.1.4. uždavinį – priraukti į rajono savivaldybę užsienio ir šalies investicijas yra numatyta Baisogalos dvaro komplekso pritaikymas vešiesiems turizmo poreikiams. Tačiau vis dar mažai dėmesio yra skiriama savivaldybės teritorijoje veikiančių įmonių pristatymui, nurodant investicines galimybes. Kaimo turizmas nėra savivaldybės kompetencija, todėl galima teigti, kad iš skirtų lėšų 29776,1 tūkst. Lt netinkamai panaudota 12600,0 tūkst. Lt, todėl tikslingam lėšų panaudojimui lieka tik 17176,1 tūkst. Lt, kas sudaro 4,1 proc. nuo viso plano.

2.2 tikslas yra – didinti vietos gyventojų ekonominį užimtumą. Šio tikslo įgyvendinimui skiriama tik 28,6 proc. viso finansavimo, tačiau savivaldybė skiria tik 2,5 proc. nuo visų savivaldybės lėšų. Kitų lėšų pritraukimas 82,1 proc. nuo visų kitų lėšų.

Apibendrinant galima teigti, kad II prioriteto priemonėms savivaldybė daugiausia lėšų skiria 2.1.4 uždaviniui įgyvendinti (2074,0 tūkst. Lt, kas sudaro 8,1 proc.) pritraukti turistus plėtojant viešąją turizmo infrastruktūrą. Įgyvendinimui numatyta parama iš kitų šaltinių sudaro 94 proc. visų lėšų.

III prioriteto tikslams pasiekti buvo pateiktos 59 priemonių paraiškos. (žr. 17 pav.)

17 pav. III prioriteto priemonių įgyvendinimas

Pagal 17 paveiksle pateikiamą grafiką matyti, kad šio prioriteto priemonių įgyvendinta net 71,0 proc. Todėl tikėtina, kad bendruomenių veikla yra skiriamas pakankamas dėmesys. Pagal šias priemones yra įgyvendinta nestacionarinių socialinių paslaugų plėtra smurtą patyrusios rizikos šeimų nariams, renovuoti vaikų globos namai „Nykštukas“, nevyriausybinės organizacijos įtrauktos į nestacionarių paslaugų teikimą. Įkurti paramos šeimai centrai Šeduvoje ir Sidabrave, rekonstruoti Radviliškio ligoninės Operacinės ir Reanimacijos-intensyvios terapijos skyriai bei kitos.

Šios prioriteto tik 17 proc. priemonių neįgyvendinimas sietinas su priemonės neaktualumu rajono gyventojams. Ir liko tik 5 proc. neįgyvendintų priemonių.

III prioritetas – išsilavinusi, sveika, kūrybingam dora ir pilietiška bendruomenė. Pagal 3.1.1. uždavinį savivaldybė numato skirti lėšų Polekėlės ir Šeduvos globos namų modernizavimui, kam yra tikimasi tik ES lėšų.

Pagal 3.1.2 uždavinį VšĮ Radviliškio PSPC naujo pastato statybai numatoma skirti 30000,0 tūkst. Lt iš ES lėšų. Pagal 3.1 tikslą numatoma remontuoti VšĮ Šeduvos, Baisogalos PSPC. Taip pat remontuotas VšĮ Radviliškio ligoninės II vidaus ligų skyrius, operacinės ir reanimacijos – intensyvios terapijos skyriai, įkurtas ambulatorinės rehabilitacijos skyriai.

Pagal 3.1 tikslą skiriamas dėmesys sveikatos priežiūros įstaigų rekonstrukcijai, sveikatos priežiūros paslaugų plėtrai. Savivaldybės lėšos šioms priemonėms įgyvendinti sudaro 18,8 proc. visų skiriamų lėšų. 3.2.1 uždavinys numato universalių daugiafunkcinių centrų įsteigimui Kutiškiuose ir Palonuose. Pagal 3.2.3 uždavinį savivaldybė lėšų neskiria.

3.2. tikslas - suteikti gyventojams galimybę gauti kokybiškas švietimo paslaugas ir mokytis visą gyvenimą. Šio tikslo priemonių įgyvendinimui savivaldybė lėšas skiria 3.2.1 uždavinio įgyvendinimui, neskiriant pakankamai dėmesio mokymo proceso patrauklumo didinimui, suaugusiųjų kompetencijų ugdymui.

Pagal 3.3.1 uždavinį kultūrinių paslaugų įvairovės didinimas ir patrauklumas įgyvendinamas rekonstruojant kultūros namus, remontuojant bibliotekas. Pagal 3.2.2. uždavinį renovuotas Radviliškio miesto stadionas, įrengti teniso kortai, renovuoti sporto aikštynai, pastatytas sporto kompleksas. Šių priemonių įgyvendinimui yra skirta 18167,5 tūkst. Lt, iš jų 1130,5 tūkst. Lt. Savivaldybės lėšos.

Pagal 3.3. tikslą – sudaryti prielaidas turiningam laisvalaikiui numatyta sporto ir kultūros įrenginių, salių remontas. Pastatyta sporto arena Radviliškio mieste. 3.4 tikslo – stiprinti visuomenės saugumą ir bendruomeniškumą, įgyvendinimui lėšas skiria tik savivaldybė.

Apibendrinat III prioriteto įgyvendinamas priemonės galima teigti, kad jų įgyvendinimui savivaldybė skyrė 38,3 proc. lėšų. Atnaujintas Radviliškio miesto stadionas, mokyklų aikštynai. Pastatyta sporto arena Radviliškyje. Rekonstruoti kultūros namų, bibliotekų pastatai ir patalpos. Paremtos kaimo bendruomenės.

Apibendrinant galima teigti, kad Radviliškio rajono situacija, kaip ir daugelyje respublikos savivaldybių, turi trūkumų ir sričių, kuriose turi būti tinkamai tvarkomasi, siekiant išvengti nepalankių padarinių. Tačiau yra ir tokių veiksmų, kurie geresni už aplinkinių savivaldybių.

Galima teigti, kad nepalanki ekonominė situacija Radviliškio rajone, tačiau ekonomikos vystymosi priemonės įgyvendintos menkiausiai.

3.2.2. ES lėšų, skirtų darniam vystymui, panaudojimas ir įgyvendinimas rajone

Pataruoju metu Radviliškio rajone yra panaudotos lėšos, skirtos darnaus vystymosi nuostatomis įgyvendinti. Įgyvendinti projektai pagal sanglaudos veiksmų programos 3 prioriteta „Aplinka ir darnus vystymasis“ (žr. 4 lentelė)

4 lentelė

Įgyvendinti projektai pagal sanglaudos veiksmų programos 3 prioriteta „Aplinka ir darnus vystymasis“

Projektas	Projekto aprašas
„Radviliškio rajono Pašušvio pagrindinės mokyklos pastatų renovacija“	Įgyvendinti projektai (projekto kodas Nr. VP3-3.4-ŪM-04-R-61-029). Projektas finansuojamas pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 3 prioriteto „Aplinka ir darnus vystymasis“ įgyvendinimo VP3-3.4-ŪM-04-R priemonę „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu. Pagrindinis projekto tikslas yra pagerinti Radviliškio rajono Pašušvio pagrindinės mokyklos pastatų energetines charakteristikas, užtikrinti taupų ir efektyvų energijos vartojimą šiems pastatams šildyti, nes jie pastatyti 1973 ir 1977 metais, neatitinka Lietuvos Respublikos statybos normos RSN 143-92.

	<p>Pagal energijos vartojimo audito rekomendacijas gerinant pastatų išorinių atitvarų energetines charakteristikas bus keičiami seni mediniai langai (apie 311,7 m²) bei lauko durys (apie 46 m²), apšiltintos išorinės pastatų sienos bei cokolinė pastatų dalis (apie 1115 m²), šiltinamas ir keičiamas stogas (apie 805 m²).</p>
<p>„Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovavimas ir plėtra Radviliškio rajone (Karčemose, Linkaičiuose, Radviliškyje, Kutiškiuose, Šniūraičiuose, Šiaulėnuose, Šaukote, Alksniupiuose, Sidabrave, Raudondvaryje, Pakiršinyje, Gražioniuose, Aukštelkuose)“</p>	<p>Pagrindinis šio projekto tikslas – užtikrinti gyventojams kokybišką geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą. Nutiesus projekte numatytus vandentiekio ir nuotekų tinklus Karčemoje, Linkaičiuose, Radviliškyje, Kutiškiuose, Šniūraičiuose, Šiaulėnuose, Šaukote, Alksniupiuose, Sidabrave, Raudondvaryje, Pakiršinyje, Gražioniuose, Aukštelkuose, pagerės Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų gyvenimo kokybė, bus užkirstas kelias požeminių ir paviršinių vandenų taršai, apsaugota gamtinė aplinka bei vietos gyventojų sveikata. Šis projektas prisidės prie vieno svarbiausių struktūrinės paramos uždavinių – nuoseklaus socialinių ir ekonominių skirtumų tarp Europos Sąjungos šalių narių ar atskirų regionų mažinimo.</p>
<p>„Radviliškio rajono savivaldybės administracijos pastato renovacija gerinant viešųjų paslaugų kokybę“</p>	<p>Pagrindinis projekto tikslas – sumažinti Radviliškio rajono savivaldybės administracijos pastate suvartojamos energijos kiekį. Pagrindinis projekto uždavinys – padidinti energijos vartojimo efektyvumą, atliekant Radviliškio rajono savivaldybės administracijos pastato, esančio Aušros a. 10, Radviliškyje, rekonstrukciją. Pastatas statytas 1978 metais ir neatitiko LR statybos normos RSN 143-92 „Pastatų atitvarų šiluminė technika“. Gerinant pastatų išorinių atitvarų energetines charakteristikas, buvo keičiami likę nepakeisti mediniai langai (24,4 m²) bei išorės durys (18,07 m²), apšiltintos išorinės pastato sienos (1 511,11 m²), sutapdinto šlaitinio stogo perdanga (64 m²) ir sutapdinto (horizontalaus) stogo perdanga (1 044 m²), modernizuota viena šildymo ir viena vėdinimo sistema konferencijų salėje, įrengiant šilumogrąžą pagal energijos vartojimo audito rekomendacijas. Energijos vartojimo efektyvumo priemonių įgyvendinimas sudarė sąlygas mažinti energijos vartojimą ir gerinti patalpų eksploatavimo sąlygas, užtikrinti Lietuvos higienos normose nurodytas patalpų mikroklimato sąlygas. Remiantis energijos vartojimo auditu, įgyvendinus projektą, bendri energijos sutaupymai kasmet sudarys apie 0,22 GWh.</p>
<p>„Radviliškio rajono Vaižganto gimnazijos pastato Radviliškyje, Vaižganto g. 29, rekonstravimas“</p>	<p>Pagrindinis projekto tikslas – pagerinti Radviliškio Vaižganto gimnazijos pastato energetines charakteristikas, užtikrinti taupų ir efektyvų energijos vartojimą šiam pastatui šildyti bei patalpoms apšviesti. Pastatas pastatytas 1973 metais ir neatitiko Lietuvos Respublikos statybos normos RSN 143-92. Gerinant pastatų išorinių atitvarų energetines charakteristikas, buvo keičiami likę nepakeisti mediniai langai (4,8 m²) bei išorės durys (3 m²), apšiltintos išorinės pastato sienos (3 341 m²), sutapdinto stogo (840 m²) ir šlaitinio stogo perdanga (1 600 m²), rekonstruota šildymo ir karšto vandens sistema (8 263 m²), modernizuota apšvietimo sistema (pakeisti 271 vnt. šviestuvų), dalyje pastato renovuota mechaninė vėdinimo sistema, įrengiant šilumogrąžą (756 m²), apšiltintos sporto salės I a. grindys (466 m²) pagal energijos vartojimo audito rekomendacijas. Energijos vartojimo efektyvumo priemonių įgyvendinimas sudarė sąlygas mažinti energijos vartojimą ir gerinti patalpų eksploatavimo sąlygas, užtikrinti Lietuvos higienos normose nurodytas patalpų mikroklimato sąlygas. Remiantis energijos vartojimo auditu, įgyvendinus projektą bendri energijos sutaupymai kasmet sudarys apie 344,83 MWh.</p>
<p>„Energijos vartojimo efektyvumo didinimas Radviliškio lopšelyje-darželyje „Kregždutė“ ir lopšelyje-darželyje „Eglutė“ bei S. Dariaus ir S. Girėno mokykloje“</p>	<p>Projekto tikslas – sumažinti suvartojamos energijos sąnaudas Radviliškio lopšeliuose-darželiuose „Kregždutė“ ir „Eglutė“ bei S. Dariaus ir S. Girėno mokykloje (dabartinėje Jaunimo mokykloje). Radviliškio lopšelyje-darželyje „Kregždutė“ ir S. Dariaus ir S. Girėno mokykloje, gerinant pastatų išorinių atitvarų energetines charakteristikas, buvo atliktas sienų ir stogo apšiltinimas („Kregždutėje“ apšiltinta 1 038 kv. m sienų ir 1 141 kv. m stogo bei S. Dariaus ir S. Girėno mokykloje apšiltinta 1 050 kv. m sienų ir 780 kv. m stogo), pagal energijos vartojimo audito rekomendacijas, „Kregždutėje“ pakeista naujais 517 kv. m langų, 23,1 kv. m išorinių durų, „Eglutėje“ 472 kv. m langų, 37 kv. m išorinių durų bei Dariaus ir Girėno mokyklos patalpose 331,28 kv. m langų, 10,68 kv. m išorinių durų.</p>
<p>„Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“</p>	<p>Pagrindinis projekto tikslas – nutiesus projekte numatytus vandentiekio ir nuotekų tinklus Baisogalos ir Radviliškio miestuose pagerės Radviliškio</p>

<p>Radviliškio rajone“ (Gražinos gatvės rajonas, Miško gatvės rajonas ir Baisogalos mstl.).</p>	<p>rajono gyventojų gyvenimo kokybė, bus užkirstas kelias požeminių ir paviršinių vandenų taršai, apsaugota gamtinė aplinka bei vietos gyventojų sveikata. Šis Projektas prisidės prie vieno iš svarbiausių struktūrinės paramos uždavinių – nuoseklaus socialinių ir ekonominių skirtumų tarp ES šalių narių ar atskirų regionų mažinimo.</p>
---	--

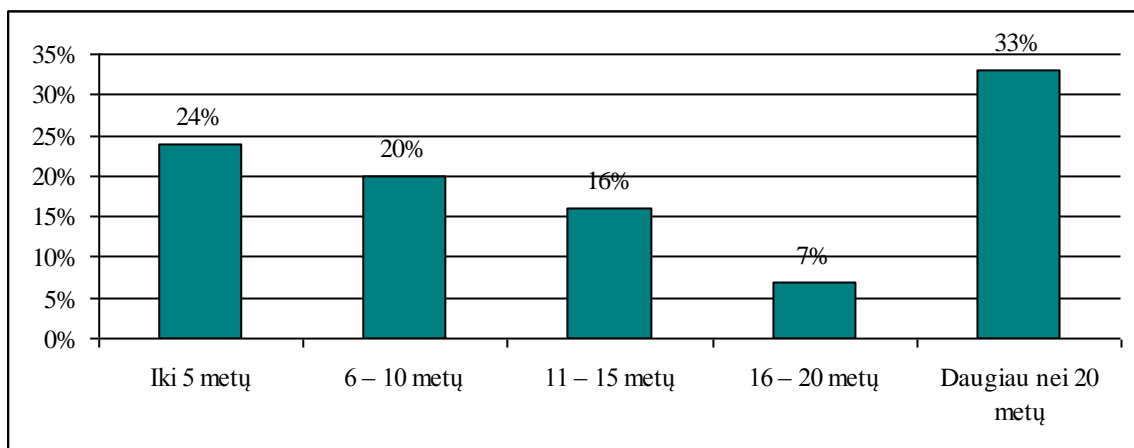
Sudaryta autoriaus, remiantis Radviliškio internetinės svetainės www.radviliskis.lt informacija

Pagal pateiktus duomenis 4 lentelėje matyti, kad Radviliškio rajone yra siekiama įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas tenkinančius projektus, kurių dėka yra atnaujinami ir renovuojami ugdymosi įstaigų pastatai, vandentiekio ir nuotėkų tvarkymo infrastruktūros. Tai rodo, kad įgyvendinant strateginio plėtros plano priemones yra akcentuojami darnaus vystymosi prioritetai.

3.3. Tyrimo dalyvių imties charakteristika

Anketinėje apklausoje Radviliškio rajono savivaldybės darbuotojams dalyvavo 211 respondentų. Iš šių respondentų 56 vyrai ir 155 moterys. Toks pasiskirstymas rodo, kad rajono savivaldybėje dirba gerokai daugiau moterų.

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą savivaldybėje pateikiamas 18 paveiksle.

18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą

Daugiausia anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybės darbuotojų yra dirbančių daugiau nei 20 metų, kas rodo nedidelę savivaldybės darbuotojų kaitą, nors 24 proc. respondentų, dirbančių iki 5 metų savivaldybėje taip pat leidžia daryti prielaidą, kad savivaldybėje vyksta atsinaujinimas.

Tačiau, tai, kad dauguma respondentų jau turi nemažą darbo stažą ir patirtį savivaldybėje leidžia tikėtis išsamių atsakymų į anketos klausimus.

Respondentai, dalyvavę anketinėje apklausoje pasidalijo pagal statusą savivaldybėje. Apklausoje dalyvavo 68 valstybės tarnautojai (75,6%) ir 143 darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis (67,1%).

Interviu tyrime dalyvavo 4 ekspertai (Žr. 5 lentelė)

5 lentelė

Interviu dalyvių charakteristikos

Eil. Nr.	Demografinė charakteristika	Apibūdinimas
1	Lytis	2 moterys; 2 vyrai
2	Amžius	Ekspertų amžiaus vidurkis 49 metai
3	Išsilavinimas	Visų ekspertų išsilavinimas aukštasis
4	Darbo stažas savivaldybėje	Vienas ekspertas savivaldybėje dirba 18 metų, du po 21 metus ir vienas ekspertas 19 metų.
5	Patirtis strateginio planavimo veikloje	2 ekspertai su strateginiais planais dirba nuo 2006 metų, kiti su nuo 2007 metų.

Pagal pateiktus duomenis 5 lentelėje matyti, kad kokybiniame tyrime dalyvavo 4 interviu dalyviai. Du vyrai ir dvi moterys. Visi interviu dalyviai turi aukštąjį išsilavinimą ir savivaldybėje dirba daugiau nei 15 metų. Visi šie dalyviai yra savivaldybės skyrių vadovai, turi nemažą patirtį rengiant strateginius plėtros planus. Todėl tikėtina, kad tyrime dalyvaujantys ekspertai gebės išsamiai atsakyti į pateiktus klausimus.

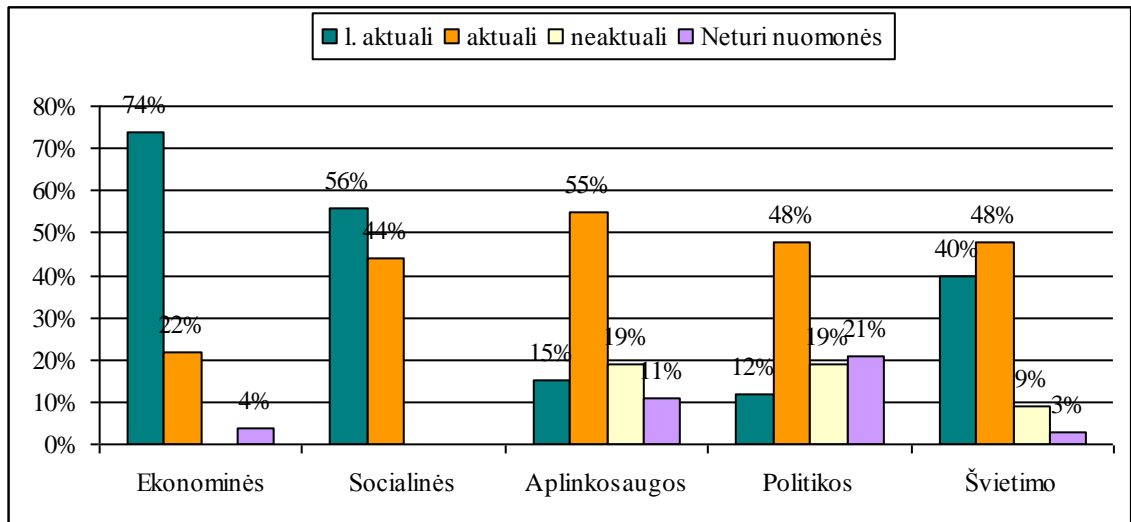
3.4. Anketinės apklausos duomenų analizė

3.4.1. Darnaus vystymosi aspektas Radviliškio rajone

Darnus vystymasis apima tris svarbias sritis: ekonominę, ekologinę ir socialinę, tačiau galima išskirti ir smulkesnius šių sričių aspektus, todėl buvo aiškinamasi, kurios srities darnus vystymasis aktualiausias analizuojamame rajone (žr. 19 pav.).

Analizuojant respondentų atsakymus nustatyta, kad labiausiai aktuali darnaus vystymosi sritis yra ekonominė. Vadinasi, rajonas negauna pakankamai investicijų, nėra akcentuojamas naujų darbo vietų kūrimas, nesudaromos palankios sąlygos verslui kurti.

Daugiau nei pusė dalyvavusių tyrime nurodė, kad labai aktuali ir socialinė sritis, kas rodo nelabai palankią socialinę situaciją. Didelė bedarbystė, jaunų žmonių išvykimas, socialinės rizikos šeimų skaičiaus didėjimas, senyvo amžiaus žmonių skaičiaus didėjimas yra tos priežastys, kurios sudaro nepalankius socialinės situacijos veiksnius.

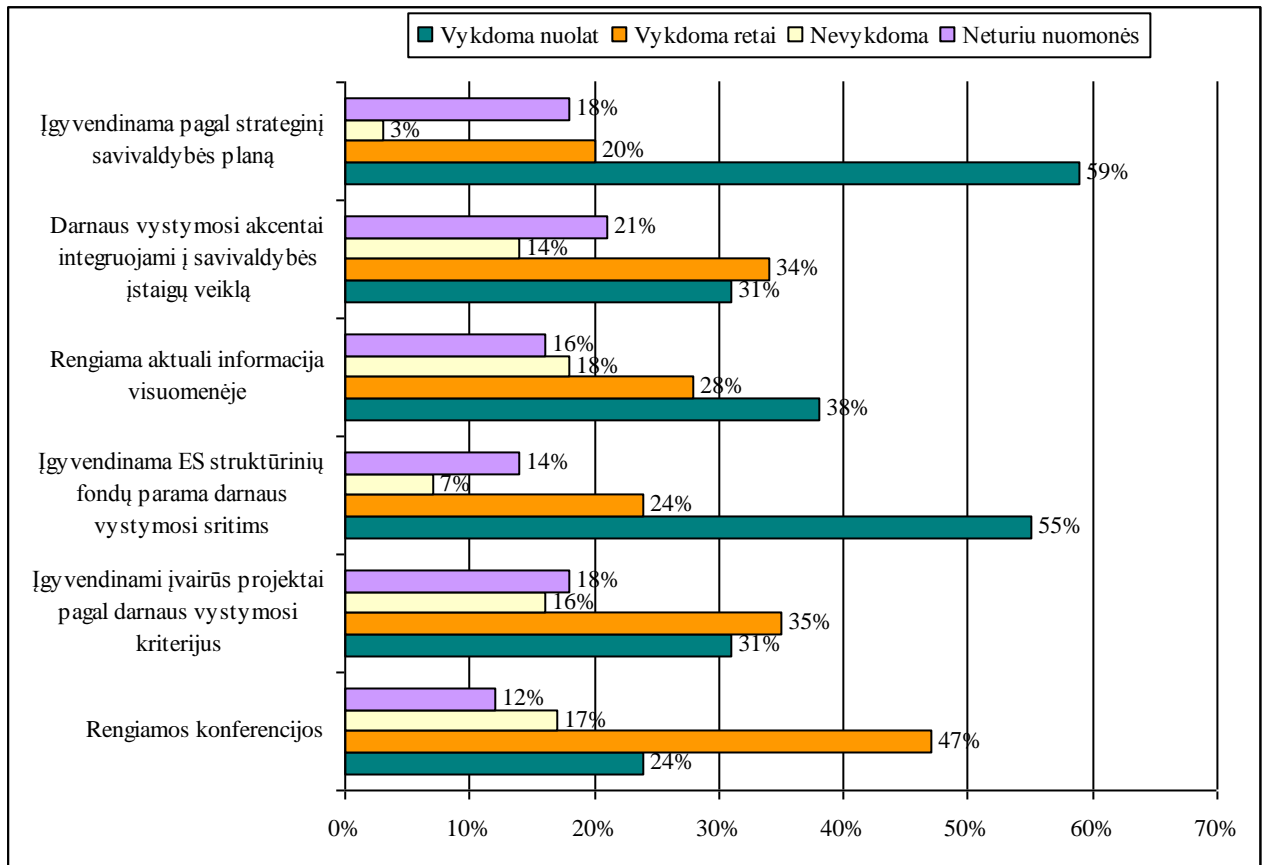
19 pav. Aktualiausia darnaus vystymosi sritis rajone

40 proc. respondentų teigė, kad nėra palanki ir švietimo situacija. Tačiau pastaruoju metu, iš rajono strateginio plėtros plano matyti, kad ugdymo įstaigų rajone yra pakankamai, ikimokyklinio ugdymo įstaigų pakanka. Kiek sudėtingesnė situacija yra su bedarbių profesiniu rengimu ir darbuotojų perkvalifikavimu, nes šios sritys yra akcentuojamos. Todėl rajone turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys suaugusiųjų mokymui ir profesiniam parengimui.

15 proc. respondentų atrodo, kad aktuali yra aplinkosaugos situacija, todėl aišku, kad ši sritis iš esmės kontroliuojama rajone, nors 55 proc. apklaustųjų teigė, kad ji yra aktuali. Kaip matyti iš strateginio plėtros plano priemonių įgyvendinimo monitoringo yra nemažai pasiekta aplinkosaugos srityje, naikinami senieji taršos židiniai, siekiama įgyvendinti taršos prevencijos programas gamybiniuose objektuose. Tačiau dar nėra atliktos visos numatytos priemonės, todėl šios darnaus vystymosi srities vertinimas nėra labai palankus.

Tik 12 proc. respondentų mano, kad nėra palanki politinė situacija rajone. Todėl tikėtina, kad yra matomi politikų nesutarimai, postų dalybos ir jų naudojimas tarnybine padėtimi, kas lemia mero atsistatydinimą ir kitų savivaldybėje dirbančių valstybės tarnautojų kaitą.

Darnus vystymasis ir jo prioritetai nuolat akcentuojami spaudoje, televizijos laidose, rengiamos įvairios akcijos, renginiai, siekiama atkreipti gyventojų dėmesį. Todėl buvo aiškinamasi, kokiais būdais darnaus visuomenės vystymosi aspektai realizuojami rajono savivaldybėje (žr. 20 pav.).

20 pav. Darnaus vystymosi aspektų įgyvendinimo būdai rajone

Remiantis pateiktais respondentų atsakymais galima teigti, kad 59 proc. apklausoje dalyvavusių savivaldybės darbuotojų mano, kad iš esmės darnaus vystymosi aspektai realizuojami juos įgyvendinant pagal strateginį plėtros planą. Todėl aišku, kad yra siekiama įgyvendinti numatytas priemones, įgyvendinti strategines nuostatas. Tačiau 20 proc. respondentų nurodė, kad tai yra vykdoma retai. Vadinasi, pastebima, kad neįgyvendinamos visos aktualios ir reikšmingos darnaus vystymosi kriterijus tenkinančios priemonės. 18 proc. apklaustųjų neturi susidarę nuomonės, apie strateginiame plane numatytų priemonių įgyvendinimą.

55 proc. respondentų teigimu, yra įgyvendinama ES struktūrinių fondų parama pagal darnaus vystymosi kriterijus. Tą patvirtina ir įgyvendinti rajone projektai, kurie aprašyti 3.3 skyriuje. Tačiau reikia pastebėti, kad įgyvendinta tik dalis ES lėšų, skirtų projektams, kurių tikslas taupyti energiją, organizuoti švarią gamybą. Remiantis strateginio plėtros plano priemonių įgyvendinimo monitoriniu galima teigti, kad nėra parengtų projektų, kurie galėtų būti įgyvendinti ES struktūrinių fondų lėšomis.

38 proc. respondentų manymu yra rengiama aktuali informacija visuomenei. Tačiau 28 proc. nurodo, kad tai yra retai. Taigi, pagal savivaldybės darbuotojus, tokios informacijos, kuri yra teikiama savivaldybės, gyventojams nepakanka. O 16 proc. respondentų neturi susiformavę nuomonės šiuo klausimu, todėl tikėtina, kad ir savivaldybės darbuotojai nežino, ar išvis yra

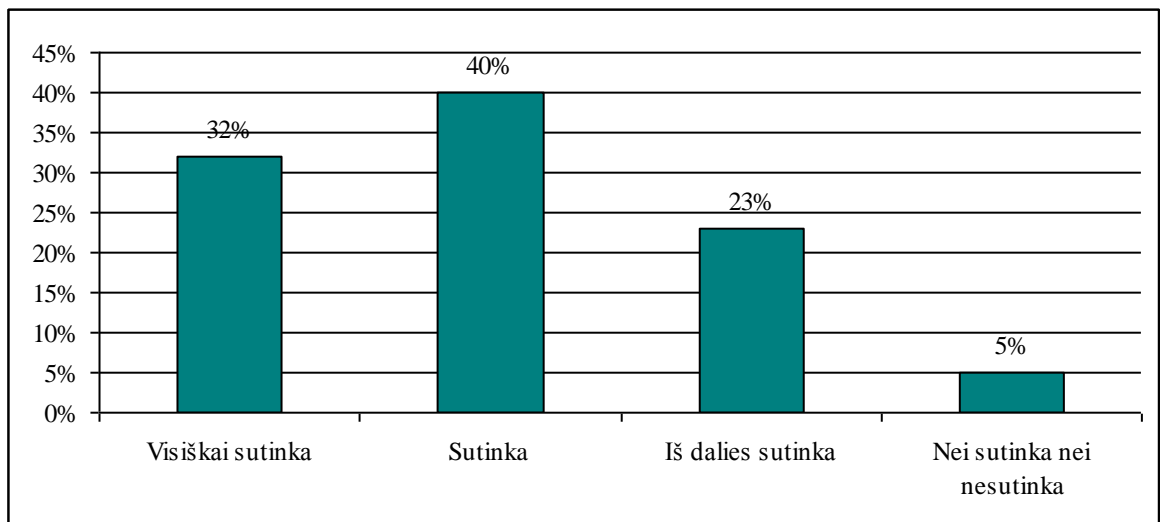
teikiama informacija visuomenei. Tačiau reikia pastabėti, kad rajono savivaldybės internetinėje svetainėje yra pateikiama informacija ir aprašomi vykę renginiai, kurie organizuoti pagal darnaus vystymosi nuostatas.

31 proc. apklaustųjų nurodė, kad darnaus vystymosi akcentai yra integruojami į savivaldybės įstaigų veiklą. Reikia pastabėti, kad mokyklose dažnai vyksta įvairūs renginiai, įgyvendinami projektai, kurie publikuojami ir Radviliškio savivaldybės internetinėje svetainėje. Taip pat renginius organizuoja ir kitos biudžetinės įstaigos, bibliotekininkai, kultūros namai, kurie savo veikloje pritaiko darnaus vystymosi nuostatas ir siekia įgyvendinti nacionalinės darnaus vystymosi strategijos nuostatas.

Taip pat 31 proc. atsakiusių teigimu, nuolat yra įgyvendinami projektai pagal darnaus vystymosi kriterijus. Tai rodo, kad projektinė veikla Radviliškio rajone yra vienas aktyvesnių metodų siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas. Tačiau vėl galima akcentuoti, kad dar yra neišnaudotų galimybių rajone, kur būtų galima kurti projektus ir siekti darnios plėtros.

Tik 24 proc. respondentų nurodė, kad yra rengiamos konferencijos, tačiau 47 proc. tyrimo dalyvių teigė, kad tai yra daroma retai. Todėl galima daryti prielaidą, kad dažniausiai yra tenkinamasi ugdymo įstaigų iniciatyva organizuojamomis konferencijomis.

Darnaus vystymosi tikslas yra sumažinti skurdą, įtvirtinti gyvenimo kokybę, patenkinti pagrindinius žmonių poreikius, todėl pagrįstai buvo klausiama, ar respondentai pritaria teiginiui, kad darnus vystymasis – būdas išgyventi (žr. 21 pav.).

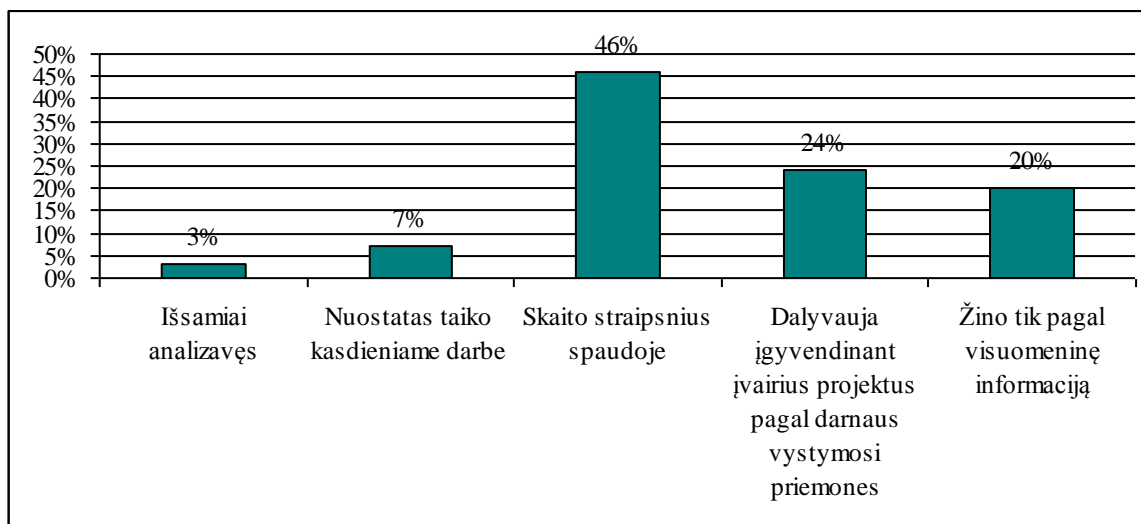

21 pav. Respondentų pritarimas teiginiui, kad darnus vystymasis – būdas išgyventi

Pagal pateiktus respondentų atsakymus matyti, kad didžioji dalis atsakiusių sutinka ir visiškai sutinka su nurodytu teiginiu. Vadinasi, tyrimo dalyviai tinkamai vertina esamą visuomeninę ir ekonominę bei gamtosauginę situaciją ir mano, kad darnus vystymasis yra būtina visuomenės klestėjimo sąlyga.

Tačiau 23 proc. respondentų tik iš dalies sutinka su nurodytu teiginiu, kas leidžia daryti prielaidą, kad kai kurie respondentai mato kitokias visuomenės gyvenimo gerinimo priemones. 5 proc. respondentų nepasirinkimas pritari ar nepritari teiginiui nėra reikšmingas, nes taip pasisakė tik 5 proc. apklaustųjų. Reikia pastabėti, kad nebuvo savivaldybės darbuotojų, kurie būtų rinkęsi atsakymo variantus nesutinku ar visiškai nesutinku.

Norint tinkamai vertinti darnaus vystymosi nuostatas yra reikalinga išmanyti strateginius šios veiklos dokumentus, todėl buvo aiškinamasi, kiek respondentai yra susipažinę su nacionaline darnaus vystymosi strategija (žr. 22 pav.).

22 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal susipažinimą su nacionaline darnaus vystymosi strategija

Pagal pateiktus savivaldybės darbuotojų atsakymus matyti, kad daugiausia respondentų skaito straipsnius spaudoje. Vadinasi, pačių savivaldybės darbuotojų žinios nėra labai išsamios, nes tik 3 procentai respondentų yra išsamiai išanalizavę nacionalinę darnaus vystymosi strategiją o 7 proc. apklaustųjų jos nuostatas taiko savo kasdiniame darbe.

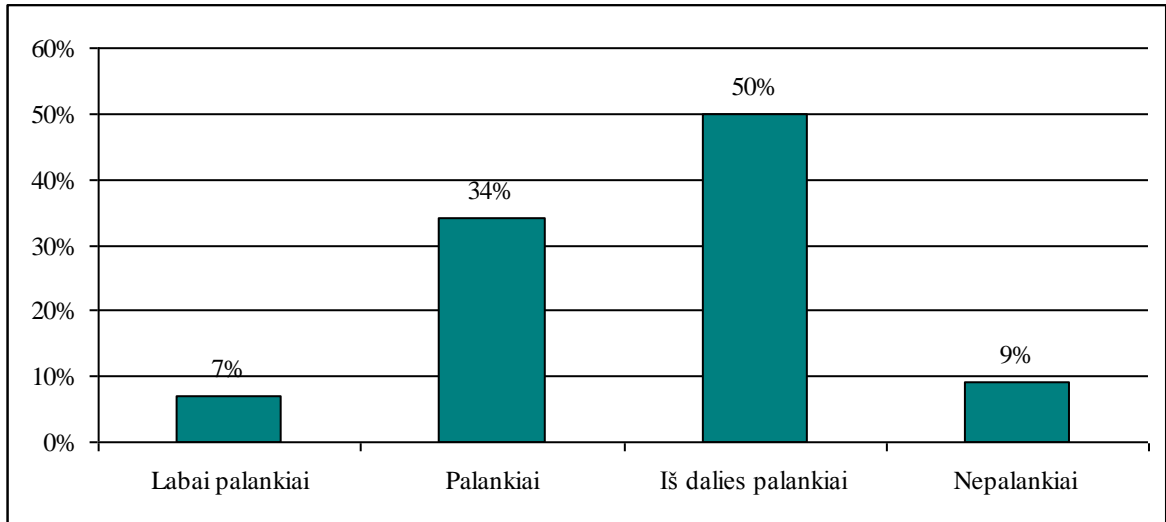
24 proc. apklaustųjų dalyvauja įgyvendinant projektus pagal darnaus vystymosi priemones, todėl jų žinios yra kiek daugiau informatyvesnės, tačiau jos daugiau akcentuotos į projektų įgyvendinimą.

20 proc. respondentų apie darnaus vystymosi strategiją ir joje išsakomas nuostatas žino tik pagal pateikiamą informaciją visuomenei, tai rodo, kad Radviliškio savivaldybėje nėra akcentuojamas darbuotojų dėmesys darnaus vystymosi strategijos nuostatų analizei.

3.4.2. Darnaus vystymosi ekonominis aspektas Radviliškio rajone

Viena iš svarbiausių darnaus vystymosi sričių yra ekonominė sritis. Tokią nuostatą išskyrė ir Radviliškio rajono savivaldybės darbuotojai, todėl šios srities priemonių įgyvendinimas vienas

aktualiausių klausimų. Viena iš svarbių galimybių pagerinti rajono ekonominę situaciją yra verslo plėtra, kad būtų galima kuo daugiau steigti darbo vietų ir surinkti mokesčius, todėl buvo aiškinamasi, kaip respondentai vertina verslo plėtros sąlygas rajone (žr. 23 pav.)

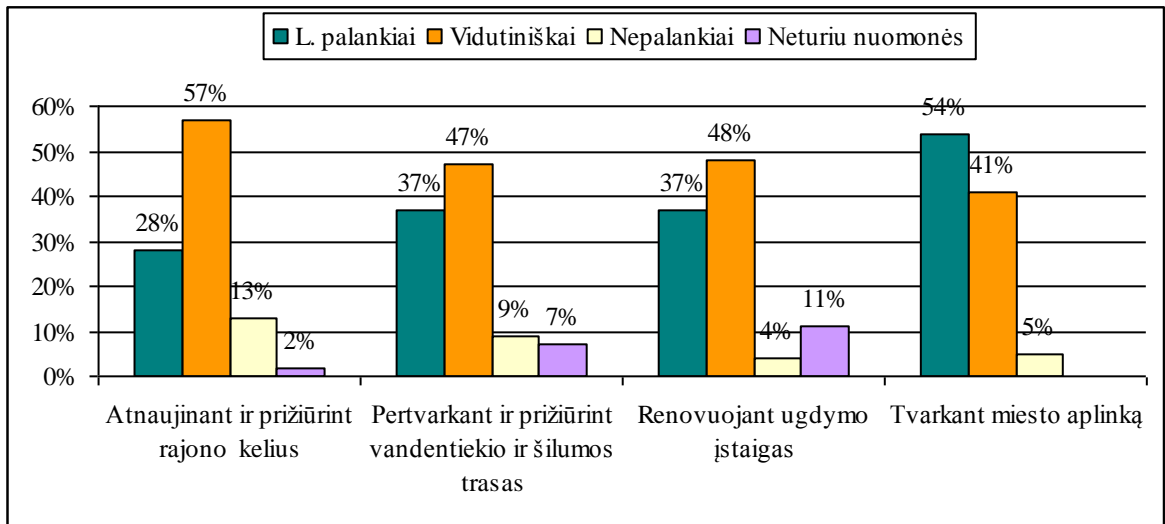
23 pav. Verslo plėtros sąlygų rajone vertinimas

Savivaldybės darbuotojų požiūriu verslo sąlygos rajone yra vertinamos iš dalies palankiai pusės respondentų. Todėl tikėtina, kad dar nėra tinkamai išanalizuotos verslo plėtros galimybės, nesudaromos galimybės gyventojams imtis kažkokios veiklos.

34 proc. respondentų verslo sąlygas rajone vertina palankiai, kas leidžia daryti prielaidą, jog rajone yra nemažai verslo įmonių, nors kaip jau buvo minėta, jos nėra didelės, o toks įmonių pasiskirstymas nesudaro didelių perspektyvų darbo vietų didinimui. Taip pat reikia akcentuoti strateginiame plėtros plane išsakytas nuostatas, kad buvo išskirti plotai verslo vykdymui, tačiau kol kas juose jokia veikla nėra vykdoma.

Labai palankiai verslo sąlygas vertina tik 7 proc. apklaustųjų. Todėl galima teigti, kad verslo plėtros galimybės nėra geros Radviliškio rajone, kas leidžia abejoti pakankamai ištirta verslo aplinka.

Savivaldybės veikla siekiant įgyvendinti ekonomines darnaus vystymosi nuostatas taip pat turi reikšmės visai rajono situacijai. Būtent savivaldybės iniciatyva turi būti prižiūrima ir tvarkoma rajono kelių infrastruktūra, rūpinamasi vandentiekio ir šilumos teikimo kokybe, renovuojant įstaigas bei prižiūrint pastatus ir tvarkant miesto aplinką. Todėl buvo aiškinamasi respondentų nuomonė į šiuos aspektus (žr. 24 pav.)

24 pav. Savivaldybės veiklos vertinimas

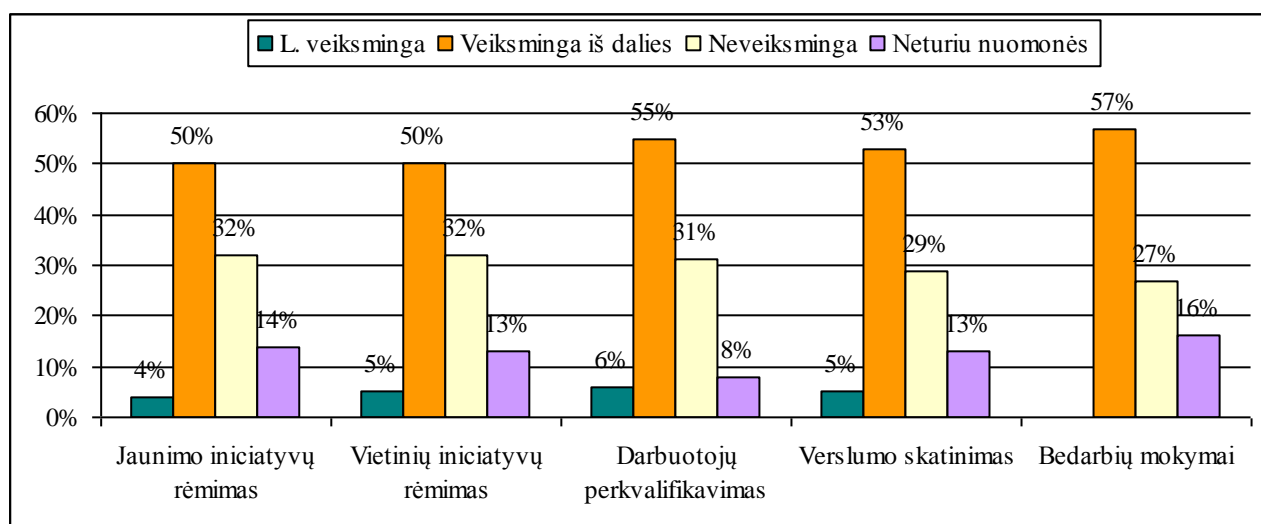
Analizuojant respondentų pateiktus atsakymus nustatyta, kas palankiausiai savivaldybės veikla vertinama tvarkant miesto aplinką. Todėl galima daryti prielaidą, kad miesto aplinka yra pakankamai sutvarkyta ir prižiūrima, nors 41 proc. respondentų nurodė, kad vidutiniškai. Todėl tikėtina, kad dar yra probleminių miesto vietų, kurias reikalinga prižiūrėti ir tvarkyti.

37 proc. respondentų požiūriu savivaldybės veikla vertinama palankiai renovuojant ugdymosi įstaigas. Tačiau 48 proc. apklaustųjų nurodė, kad tai yra tik vidutiniškai prižiūrima sritis. Tenka pastabėti, kad mokyklų renovacija yra vykdoma pagal ES struktūrinių fondų lėšas. Tos mokyklos, kurios gauna ES paramą yra sutvarkytos, tačiau rajone yra mokyklų, kuriose pradėta renovacija, tačiau ji nebaigta (Baisogalos gimnazija), taip pat akcentuotina, kad pačios mokyklos taip pat ieško rėmėjų, kurių pagalba tvarkosi savo aplinką ir patalpas.

Taip pat 37 proc. respondentų nurodė, kad palankiai vertina savivaldybės veiklą pertvarkant ir prižiūrint vandentiekio ir šilumos trasas. Todėl reikia akcentuoti, kad yra įgyvendintas projektas, kurio dėka atnaujintas vandentiekis ir sutvarkyta nuotėkų sistema. Tačiau 47 proc. apklaustųjų vidutiniškas šios veiklos vertinimas rodo, kad šiluminių trasų ir energijos taupymui reikalinga dar daug priemonių įgyvendinti.

Tik 28 proc. respondentų teigė, kad labai palankiai vertina rajono savivaldybės veiklą atnaujinant ir prižiūrint rajono kelius. Ir net 57 proc. respondentų nurodė, kad šią savivaldybės veiklos sritį vertina tik vidutiniškai. Todėl nors ir yra daug sutvarkytų kelių rajone pagal prioritetines rajono strateginio plano sritis, bet ši veikla dar nėra išbaigta.

Viena iš skausmingiausių situacijų rajone yra nedarbas, todėl kiekviena savivaldybė turi nuolat ieškoti būdų, kaip efektyviai sumažinti nedarbą. Todėl buvo aiškinamasi, kiek veiksmingos yra Radviliškio rajono savivaldybėje taikomos nedarbo mažinimo priemonės (žr. 25 pav.).

25 pav. Nedarbo mažinimo priemonių efektyvumas ir veiksmingumas

Analizuojant pateiktus atsakymus nustatyta, kad nėra iš esmės efektyviai ir veiksmingai vertinamų nedarbo mažinimo priemonių rajone. Daugiausiai pateikta atsakymų, jog šios priemonės yra efektyvios ir veiksmingos tik iš dalies.

57 proc. respondentų nurodė, kad bedarbių mokymas yra veiksmingas tik iš dalies. Tačiau šioje situacijoje galima išvengti pačių gyventojų nenorą mokytis ir įgyti profesiją. Reikia pastabėti, kad darbo biržoje yra nuolat organizuojami bedarbių mokymai, tačiau juose dalyvaujančių skaičius nėra didelis.

55 proc. respondentų nurodė, kad nėra veiksmingas ir darbuotojų perkvalifikavimas. Šiam veiksmui įtakos turi taip pat pačių darbuotojų apsisprendimas ir galimybės. Mokymai dažnai yra mokami, o ne kiekvienas gyventojas turi galimybę mokėti už mokslą, nes įstaigos, nors ir siunčia darbuotojus persikvalifikuoti, už mokslą nesumoka.

53 proc. apklaustųjų nurodė, kad ir verslumo skatinimas efektyvus ir veiksmingas tik iš dalies. Tam įtakos turi taip pat kelios priežastys, nes gyventojai neturi verslumo pagrindų, nėra susiformavę savo verslo vizijos, todėl tikslinga daugiau akcentuoti verslumo mokymus, seminarus, kad kuo geriau ir efektyviau supažindinti gyventojus su verslumo galimybėmis.

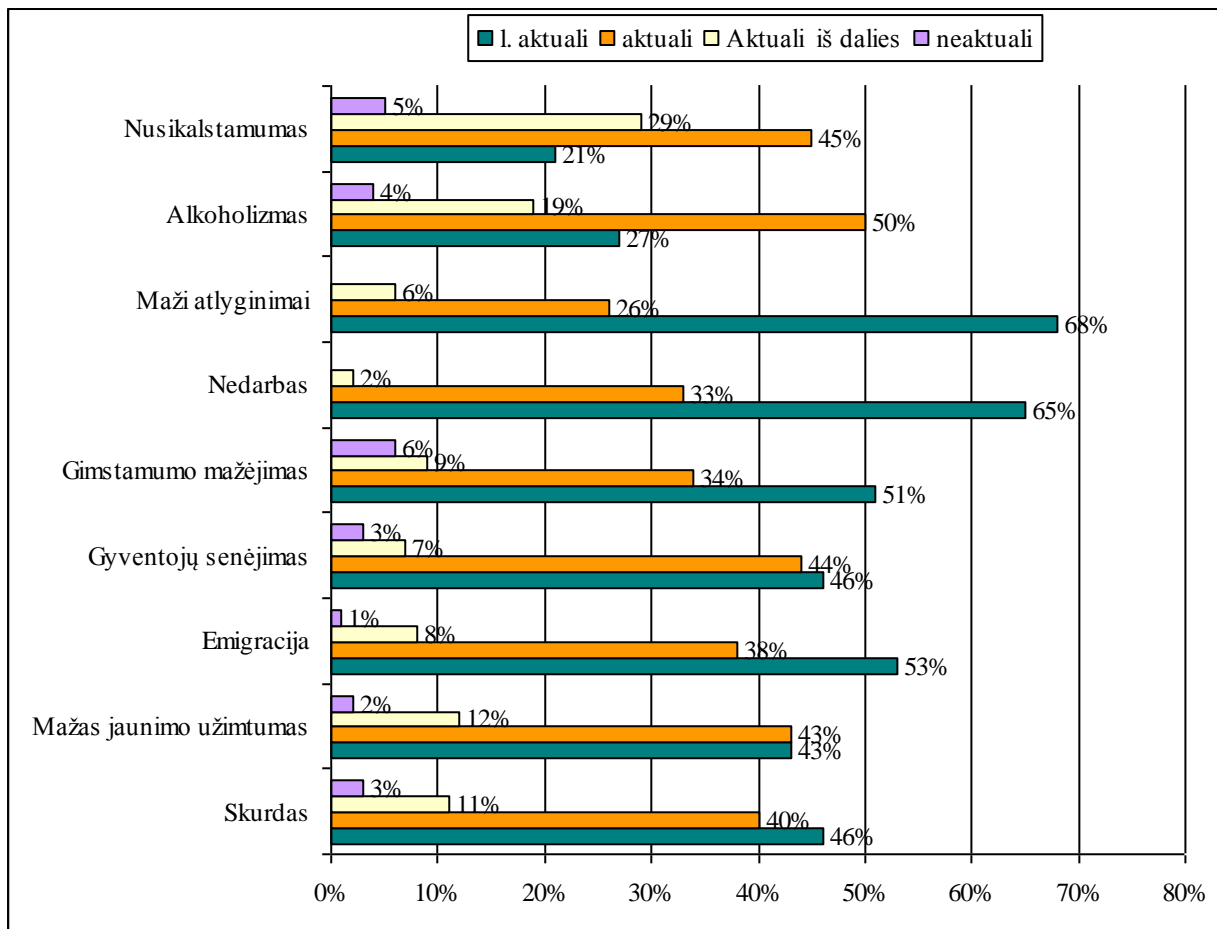
Jaunimo iniciatyvos ir jų įgyvendinimas taip pat yra vertinamas tik iš dalies palankiai 50 proc. respondentų. Tai rodo, kad nors ir yra jaunimo taryba savivaldybėje, jos veikla dar nėra aktyvi ir iš esmės efektyvi. Lygiai taip pat vertinamos vietinių iniciatyvų rėmimas, kas leidžia daryti prielaidą, kad ši veikla akcentuotina ir efektyviai įgyvendinama.

Apibendrinant ekonominius darnaus vystymosi aspektus rajone galima teigti, kad verslo plėtros sąlygos nėra vertinamos palankiai, nes rajone tik daugėja mažų verslo įmonių. Taip pat vidutiniškai yra vertinama savivaldybės veikla atnaujinant rajono kelius, renovuojant mokyklas ir ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Kiek palankiau vertinamas savivaldybės indėlis į miesto aplinkos

tvarkymą. Taip pat vidutiniškai yra vertinamos ir nedarbo mažinimo priemonės, nes jos nėra labai efektyvios ir veiksmingos.

3.4.3. Darnaus vystymosi socialinis aspektas Radviliškio rajone

Socialinės problemos aktualios visoje Lietuvoje, tačiau kiekvienas regionas išsiskiria jam būdingomis socialinėmis problemomis, todėl buvo prašoma įvardinti problemines socialines sritis rajone (žr. 26 pav.)

26 pav. Aktualiausios socialinės problemos Radviliškio rajone

Pagal pateikiamus savivaldybės darbuotojų atsakymus matyti, kad aktualiausia rajono socialinė problema yra maži atlyginimai, nes tam teiginiui pritarė 68 proc. respondentų. Mažų atlyginimų problema turi nepalankų atspindį visame socialiniame gyvenime: reikalinga mokėti kompensacijas už šildymą, nepasiturinčių šeimų vaikai gauna nemokamą maitinimą, mokamos socialinės išmokos. Tačiau tokią situaciją, kad rajone maži atlyginimai įtakoja ir tai, kad verslo įmonės yra mažos, dažniausiai užsiimama prekyba, nėra didesnių verslo įmonių, kur būtų galima užsidirbti didesnius atlygius.

Kita labai svarbi socialinė problema – nedarbas. Šios situacijos sprendimo priemonės nebuvo vertinamos respondentų palankiai, todėl būtina ieškoti aktyvesnių ir efektyvesnių būdų nedarbo problemai rajone spręsti, nes bedarbio pašalpos, socialinė parama taip pat nuolat didėja, kas sudaro nepalankius socialinius ir ekonominius pokyčius.

53 proc. respondentų požiūriu, nepalanki yra emigracijos situacija. Kaip jau buvo pateikta ankstesniuose skyriuose rajone daug jaunų žmonių išvyksta į užsienį dirbti, nes neturi galimybių išgyventi savo šalyje, tačiau Radviliškio rajone stebima ir tai, kad šeimos išvyksta visam laikui, kas turi labai didelę įtaką gyventojų demografiniams rodikliams.

51 proc. apklaustųjų nuomone, socialinė problema yra ir gimstamumo mažėjimas rajone. Todėl vėl galima išvelgti nepalankią demografinę situaciją, kaip ir gyventojų senėjimą, kuris Radviliškio rajone aktualus 46 proc. respondentų nuomone.

Skurdas kaip probleminė sritis įvardinta 46 proc. respondentų. Todėl aišku, kad Radviliškio rajone yra gyventojų, kurie gyvena žemiau skurdo ribos, nes neturi darbo, pajamų ar yra asocialūs.

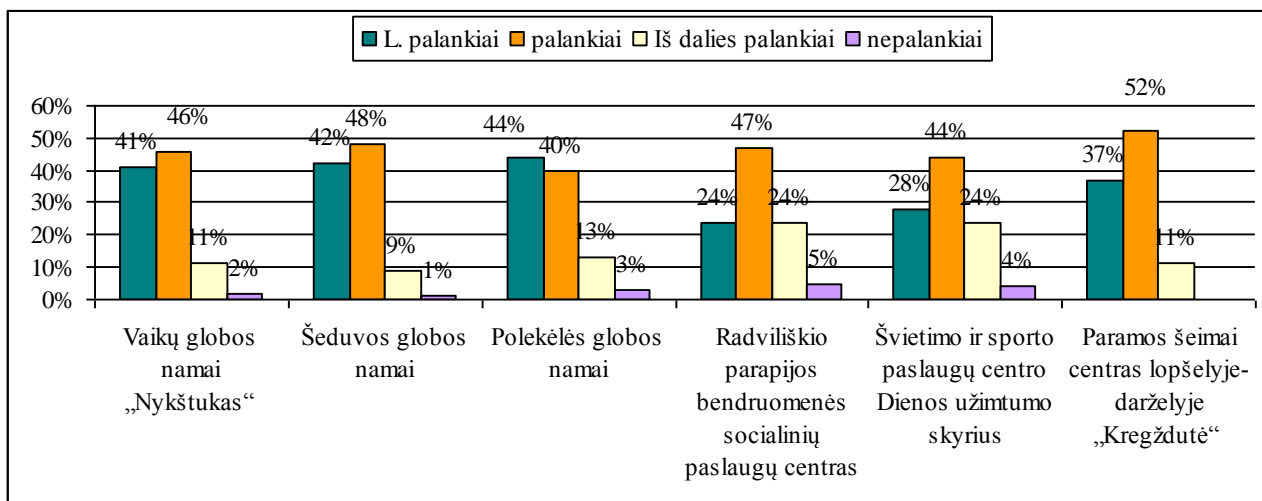
Po 43 proc. respondentų nurodė, kad jaunimo užimtumas yra labai aktuali ir aktuali problema. Todėl tikslinga organizuoti jaunų žmonių mokymus, ugdyti verslumo pagrindus ir ieškoti bei remti vietines iniciatyvas dėl jaunimo užimtumo galimybių.

27 proc. apklaustųjų nurodė, kad labai aktuali problema yra alkoholizmas ir net 50 proc. respondentų, kad tai labai aktuali probleminė situacija. Tai rodo, kad Radviliškio rajone yra nemažai asocialių šeimų, kurie gyvena iš socialinių pašalpų ir nesistengia ieškoti darbo.

Kad nusikalstamumas yra labai aktuali problema nurodė 21 proc. apklaustųjų ir 47 proc. teigė, kad tai aktuali. Tačiau reikia pastabėti, kad ir strateginiame veiklos plane yra akcentuojama, jog nusikalstamumo situacija blogėja ir vis daugiau padaroma sunkių ir labai sunkių nusikaltimų.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinė situacija rajone nėra palanki ir daugeliui socialinių veiksnių turi įtakos ir ekonominiai aspektai, nes gyventojai neturi darbo, uždirba minimalius atlyginimus kas lemia nepasitenkinimą esama situacija ir sudaro prielaidas netinkamai gyvenimo kokybei.

Kiekviena savivaldybė savo teritorijoje teikia įvairias socialines paslaugas, nes visur yra socialinių problemų. Todėl buvo aiškinamasi, kaip savivaldybės darbuotojai vertina socialinių paslaugų pasiūlą rajono gyventojams (žr. 27 pav.).

27 pav. Socialinių paslaugų pasiūlos vertinimas

Pagal respondentų pateiktus atsakymus matyti, kad socialinių paslaugų pasiūla yra vertinama daugiau palankiai, negu labai palankiai. Palankiausiai yra vertinami Polekėlės globos namai. Ši įstaiga skirta neįgalimą turintiems ir senyvo amžiaus žmonėms, tačiau joje tik 30 gyvenamųjų vietų, todėl šios paslaugos netenkina iš esmės viso rajono socialinių poreikių.

Tai, kad ir Šeduvos globos namai vertinami labai palankiai 42 proc. respondentų ir 48 proc. atsakiusių palankiai rodo, kad globos namai yra reikalingi rajone ir jų veikla bei teikiama pagalba yra naudinga.

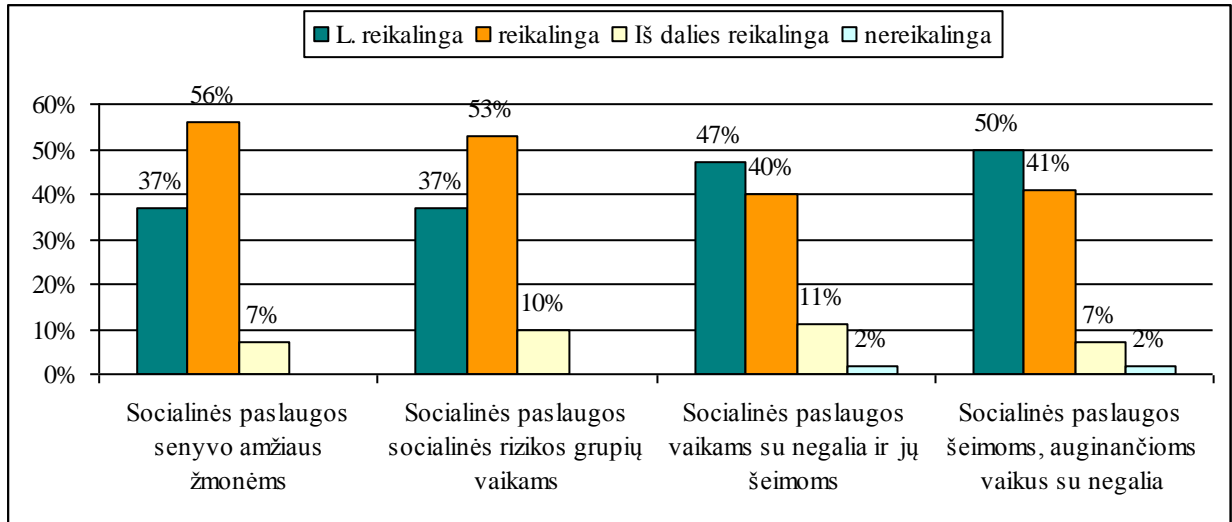
Vaikų globos namai „Nykštukas“ yra labai palankiai vertinami 41 proc. respondentų ir palankiai 46 proc. atsakiusių. Šios socialinės įstaigos paslaugos taip pat reikalingos, nes kaip buvo minėta strateginiame plėtros plane vis daugėja socialinės rizikos šeimų ir tų šeimų vaikams yra suteikiama globa.

37 proc. respondentų labai palankiai ir 52 proc. apklaustųjų palankiai vertinamas paramos šeimai centras lopšelyje – darželyje „Kregždutė“. Šį paramos centrą lanko vaikai ir jaunuoliai iki 21 metų su negalia.

Švietimo ir sporto paslaugų centro dienos užimtumo skyriaus teikiamos paslaugos vertinamos labai palankiai 28 proc. ir palankiai 44 proc. respondentų. Todėl galima daryti prielaidą, kad šio centro paslaugos nėra labai akcentuotinos rajone, tačiau įvertinant tai, kad šio centro dėka yra organizuojamas tiek jaunimo tiek suaugusių žmonių laisvalaikis galima teigti, kad tokie užsiėmimai yra reikalingi.

Mažiausiai palankių vertinimų pateikta Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centrui, tačiau reikia pastebėti, kad šis centras neseniai atidarytas ir dar mažai žinomos jo teikiamos paslaugos.

Socialinių paslaugų pasiūla rajone yra aiški ir ją įgyvendina kelios įstaigos, tačiau labai svarbus aspektas yra ir socialinių paslaugų trūkumas. Todėl buvo prašoma respondentų įvardinti, kokių socialinių paslaugų rajone trūksta (žr. 28 pav.).

28 pav. Socialinių paslaugų reikalingumas rajone

Analizuojant respondentų atsakymus nustatyta, kad labiausiai rajone trūksta socialinių paslaugų šeimoms, auginančioms vaikus su negalia. Todėl aišku, kad vien paramos šeimai centro Radviliškio mieste neužtenka. Tokią nuostatą patvirtina ir 47 proc. respondentų pritarimas teiginiui, kad labai reikalingos paslaugos vaikams su negalia ir jų šeimoms. Pagal šiuos atsakymus matyti, kad siekiant patenkinti vaikų su negalia poreikius ir siekti jų gyvenimo kokybės neužtenka vien socialinių išmokų, todėl tikslinga ieškoti įvairesnių veiklos formų, kad šie vaikai galėtų save realizuoti.

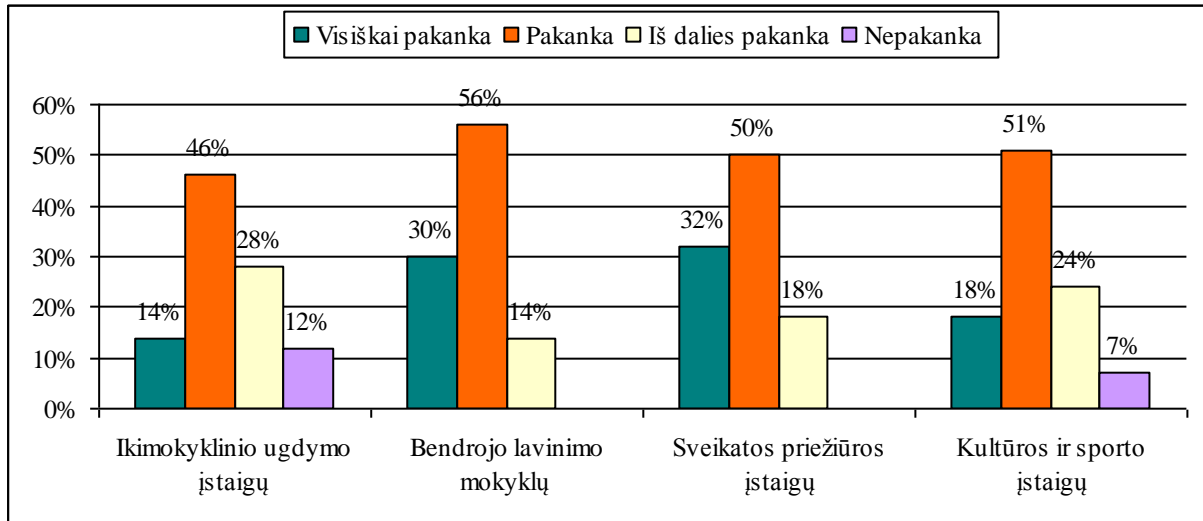
Socialinių paslaugų senyvo amžiaus žmonės poreikiui pritarė 37 proc. respondentų, nurodydami, kad jos yra labai reikalingos ir 56 proc. respondentų, kad reikalingos. Taigi, daugėjant rajone senyvo amžiaus žmonių reikalinga akcentuoti jų užimtumą ir gyvenimo kokybės gerinimą. Todėl tikslinga ne tik globos namų veikla, bet ir kitų rajono įstaigų organizuojami renginiai, mugės ir pan.

Panašus skaičius respondentų nurodė, kad yra reikalingos socialinės paslaugos socialinės rizikos grupių vaikams. Vadinasi, apklaustieji savivaldybės darbuotojai aiškiai mato situaciją, kuomet vis daugėja socialinės rizikos grupei priskiriamų vaikų. Todėl didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas ir parapijos socialinio paslaugų centro.

Įvertinant socialinių paslaugų reikalingumą Radviliškio rajone galima teigti, kad šios paslaugos yra teikiamos, tačiau jos nepatenkina visų poreikių. Tikslinga daugiau dėmesio skirti ir

ugdymo įstaigoms, organizuojant neformalųjį ugdymą bei kitoms įstaigoms, remiant renginius, organizuojant ir įgyvendinant įvairius projektus.

Kiekvienoje savivaldybėje yra nemažai savivaldybės įstaigų, tačiau pastaruoju metu stebima situacija, kad esamos įstaigos nepatenkina gyventojų poreikių, todėl buvo aiškinamasi, ar pakanka ugdymo, sveikatos priežiūros ir kultūros bei sporto įstaigų rajone. (žr. 29 pav.).

29 pav. Įstaigų pakankamumo rajone vertinimas

Analizuojant respondentų atsakymus nustatyta, kad visų įstaigų pakankamumas vertinamas palankiai, nes didžioji dalis apklaustųjų šių įstaigų pakankamumą rajone vertino pagal kriterijų pakanka.

Geriausia situacija rajone yra su bendrojo lavinimo mokyklomis. Šios mokyklos tenkina gyventojų poreikį. Rajone yra keturios gimnazijos, išskiriamos pagrindinės mokyklos bei mokyklos-darželiai. Mažėjant gyventojų skaičiui buvo uždaromos mažai mokinių turinčios pradinės mokyklos ir jungiamos į didesnių mokyklų skyrius. Sujungus mokyklas yra sutvarkytas mokinių pavėžėjimas, todėl problemų šioje srityje nėra.

Gana palankiai vertinama ir sveikatos priežiūros įstaigų situacija rajone. Radviliškio mieste yra ligoninė, kurioje suteikiamos antrinio lygio medicininės paslaugos, o rajono didesniuose miesteliuose yra ambulatorijos, kuriose suteikiamos pirminio lygio sveikatos priežiūros paslaugos. Mažuose kaimuose palikti medicinos punktai, todėl pirminė pagalba yra suteikiama.

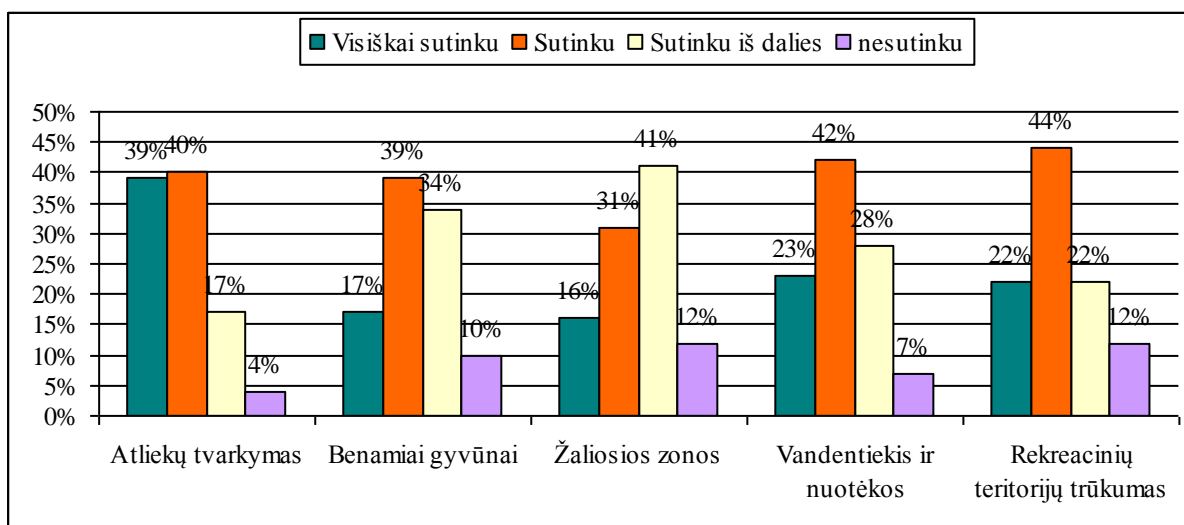
Kultūros ir sporto įstaigų pakankamumas žemesnis nei ugdymo ir sveikatos priežiūros įstaigų, juo labiau, kad yra 7 proc. respondentų nurodyta, kad jų nepakanka. Todėl galima teigti, kad didesnė dalis šias paslaugas teikiančių įstaigų yra Radviliškio mieste ir jų trūkumas gali būti jaučiamas rajono gyvenvietėse.

Nepalankiausia situacija rajone dėl ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Net 12 proc. respondentų nurodė, kad šių įstaigų rajone nepakanka. Gyventojų mažėjimo tendencija ir galimybė auginti vaikus iki 2 metų įtakoja ikimokyklinių įstaigų auklėtinių mažėjimą, tačiau pasikeitus situacijai, vėl atsiranda šių įstaigų poreikis.

Apibendrinant socialinį darnaus vystymosi aspektą Radviliškio rajone, galima teigti, kad socialinių paslaugų pasiūla yra reikšminga, tik esamos įstaigos rajone, nepatenkina gyventojų poreikių. Teikiamos socialinės paslaugos vertinamos palankiai, esamų ugdymo, sveikatos priežiūros, sporto bei kultūros įstaigų rajone iš esmės pakanka.

3.4.4. Darnaus vystymosi aplinkosauginis aspektas Radviliškio rajone

Svarbi darnaus vystymosi sritis yra aplinkosauga. Šios srities veiksmų įgyvendinimui labai reikšminga ne tik saugoti ar tausoti aplinką, bet įgyvendinti ir švarios gamybos nuostatus, siekti atkurti senkančius išteklius. Aplinkosauginių problemų yra kiekvienoje savivaldybėje, todėl buvo aiškinamasi, kokios aplinkosauginės problemos pastebimos Radviliškio rajone (žr. 30 pav.).

30 pav. Aplinkosauginės problemos savivaldybėje

Pagal 30 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad viena opiausių problemų yra atliekų tvarkymas. Reikia pastabėti, kad Radviliškio rajono atliekų tvarkymą organizuoja Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras. Tačiau situacija, pagal respondentus, nėra patenkinama, nors yra pateikiama informacija gyventojams, siekiama ugdyti atsakingą atliekų rūšiavimą, nors dar ne visose rajono vietose yra šis klausimas išspręstas.

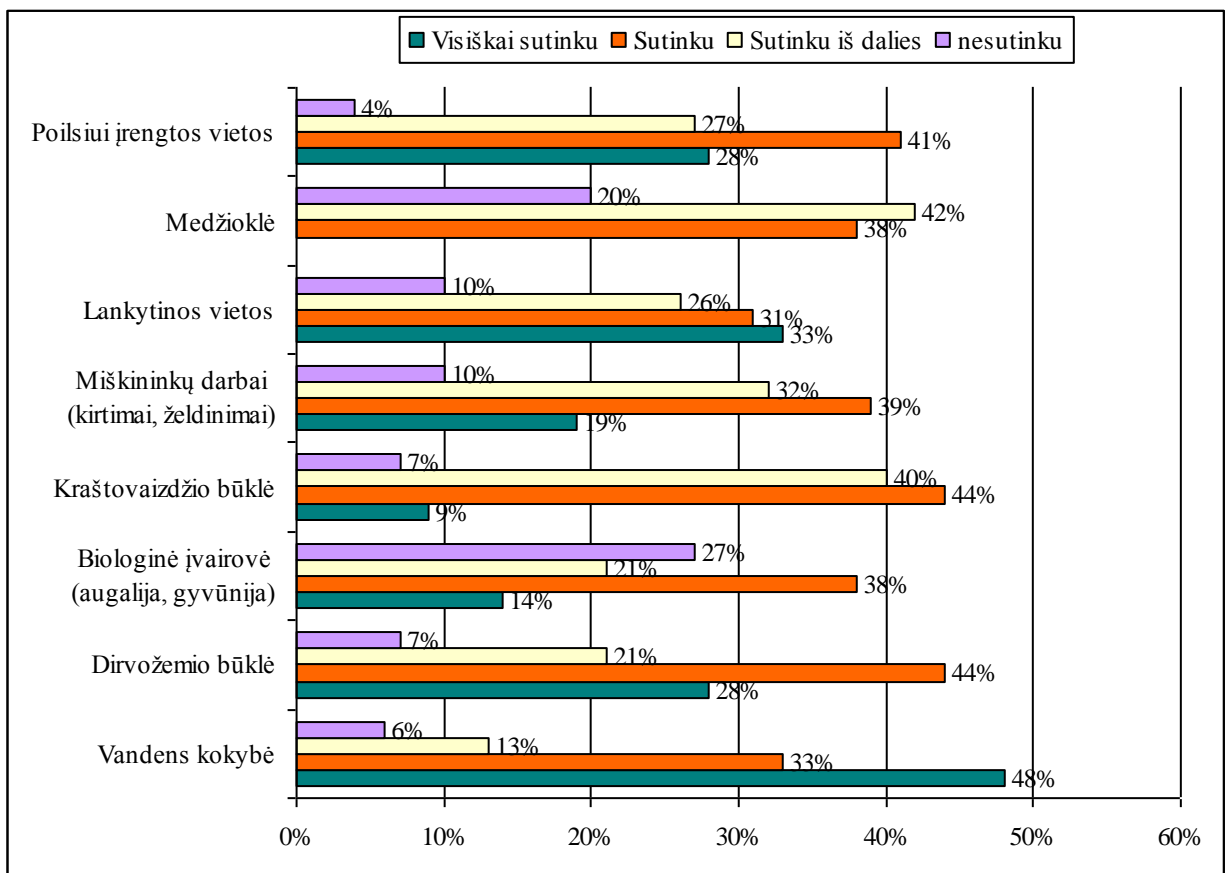
23 proc. respondentų kaip labai probleminė situacija yra vandentiekio ir nuotėkų šalinimas. Tačiau reikalinga akcentuoti, kad investicijų projektas „Radviliškio miesto vandentvarkos įrenginių

rekonstrukcija, nuotekų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas“ buvo vienas didžiausių ir reikšmingiausių darbų visoje bendrovės ūkinėje ir finansinėje veikloje, svarbus žingsnis modernizuojant gamybą. Todėl ši sritis yra sutvarkyta, bet apklausoje dalyvavę savivaldybės darbuotojai dar išskiria šios srities problemas.

Kaip aplinkosauginę problemą 22 proc. respondentų mato rekreacinių teritorijų trūkumą. Su šia nuomone galima sutikti, nes Radviliškio rajone tikrai yra rekreacinių zonų, kurios dar nebaigtos įrengti, bet pastaruoju metu vyksta baigiamieji darbai. Tai ir Arimaičių ežero bei Antaniškių parko teritorijos.

17 proc. respondentų įvardija kaip labai aktualią beglobių gyvūnų priežiūros problemą. Taigi Radviliškio rajone nėra tinkamai sutvarkyta ši sritis. Panašus skaičius respondentų nurodė ir tai, kad nėra sutvarkytos žaliosios zonos. Vadinasi, tikslinga daugiau dėmesio skirti ir rajono žaliųjų zonų sutvarkymui.

Kiekviena aplinkosauginė veikla prieš imantis kažkokių jos saugojimo priemonių turėtų būti nuodugniai ištirta ir numatytos tinkamos priemonės, kurios iš esmės pagerintų situaciją, buvo aiškinamasi ir Radviliškio rajono gamtosauginės problemos, kurių sprendimui reikalinga atlikti išsamius tyrimus (žr. 31 pav.)

31 pav. Gamtosauginė veikla, reikalaujanti išsamių tyrimų

Remiantis pateiktais respondentų atsakymais galima teigti, kad iš esmės reikalinga atlikti vandens tyrimus, nes yra abejojama jo kokybe. Reikia akcentuoti, kad buvo minėta, jog vandens

kokybei yra skirtas labai reikšmingas projektas, kurio įgyvendinimas leidžia tikėtis kokybiško vandens Radviliškio rajone, tačiau vartotojų nuomone, ši veikla dar nėra išbaigta.

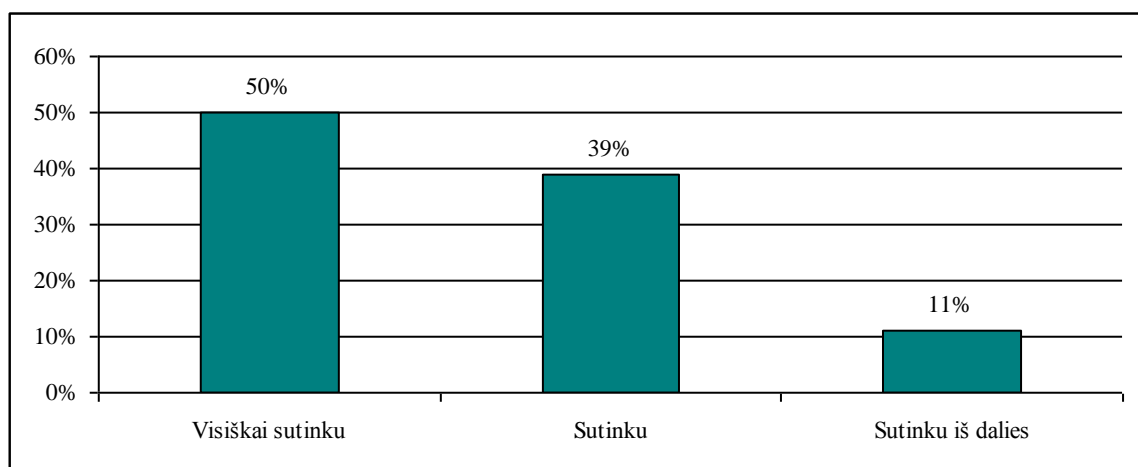
Lankytinų vietų tyrimui pritaria 33 proc. respondentų, kurie nurodo, kad visiškai sutinka su tyrimų poreikiu ir 31 proc. apklaustųjų, kurie sutinka, kad šią sritį reikalinga iširti. Reikėtų pastabėti, kad lankytinios vietos rajone sudaro prielaidas plėsti turizmą, kurio dėka galima spręsti ekonomines rajono problemas, tačiau Radviliškis negali pasigirsti lankytinų vietų gausa, rajone yra tik vienas reikšmingas Daugyvenės muziejus. Todėl lankytinų vietų parengimas lankymui ir turistų dėmesiui yra būtinas.

28 proc. respondentų nuomone, labai reikalinga iširti dirvožemį. Tačiau kaip nurodoma strateginiame plėtros plane, dirvožemio būklė nėra bloga ir galimos geros sąlygos ūkininkavimui. Panašus skaičius respondentų nurodo, kad tyrimų reikalauja ir poilsio įrengtos vietos. Todėl tikėtina, kad ne visos poilsio zonos yra tinkamos eksploatavimui ir dar vietovių, kuriose būtų galima įrengti tokias zonas.

Kitoms problemoms nėra pateikta išsamaus vertinimo ir nenurodytas tyrimo reikalingumas, kiek daugiau akcentuota miškininkų veikla. Apibendrinant galima teigti, kad gamtosauginė situacija iš esmės nėra probleminė, bet yra įžvelgiamos didesnės gamtosauginės veiklos galimybės.

3.4.5. Radviliškio rajono savivaldybės strateginio plano vertinimas darnaus vystymosi aspektu

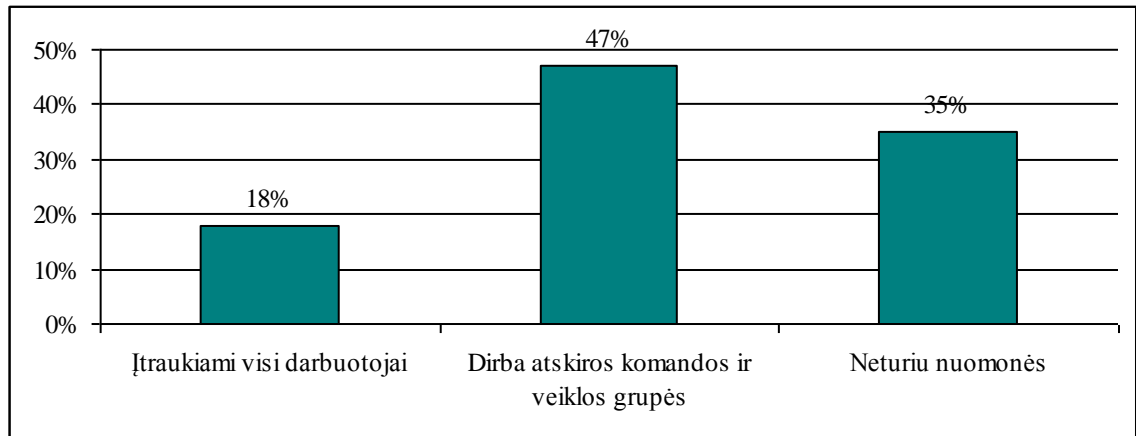
Darnaus vystymosi idėjos yra įvardintos valstybiniuose strateginiuose dokumentuose. Šie akcentai turi atsispindėti ir savivaldybių strateginiuose planuose, todėl svarbu yra tai, kad kiekvienas savivaldybės darbuotojas būtų supažindintas su planu (žr. 32 pav.).

32 pav. Susipažinimo su strateginiu savivaldybės planu galimybės savivaldybės darbuotojams

Pagal pateiktus respondentų atsakymus matyti, kad savivaldybės darbuotojams yra reikalinga susipažinti su strateginiu planu. Tačiau 11 proc. respondentų nurodė, kad susipažinimas

su savivaldybės strateginės plėtros planu yra reikalingas tik iš dalies. Tačiau, analizuojant respondentų atsakymus pastebima, kad jų požiūris ir strateginio plano nuostatos neatitinka. Vadinasi, tikslinga kuo daugiau darbuotojų įtraukti darbuotojų į strateginio plano rengimo procesą (žr. 33 pav.).

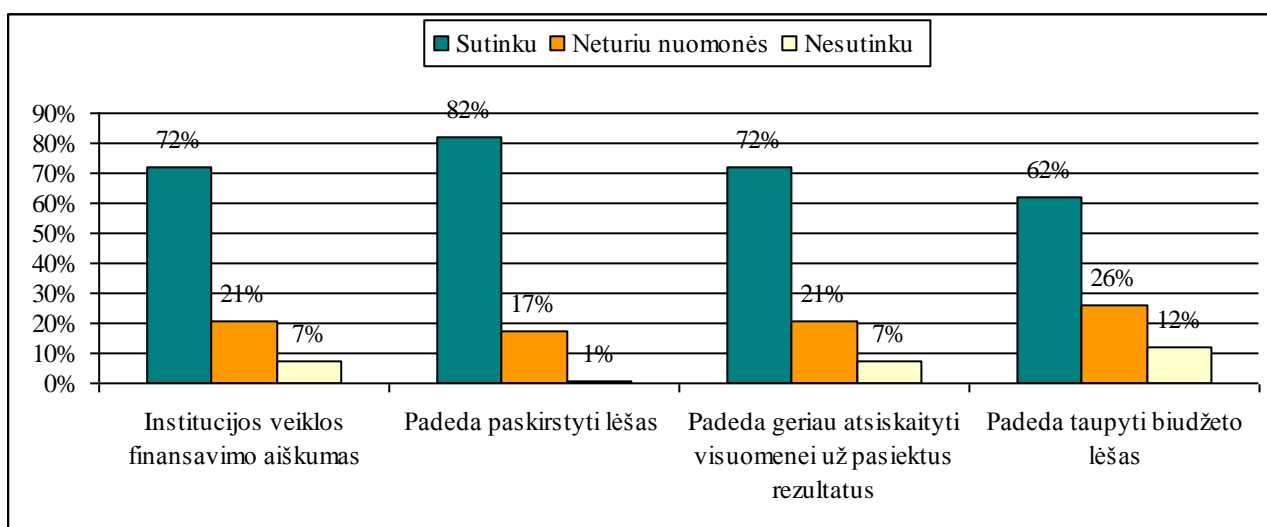
33 pav. Strateginio plano rengimas

Remiantis savivaldybės darbuotojų pateiktais atsakymais matyti, kad Radviliškio rajono savivaldybėje strateginio plano rengimas patikėtas atskiroms komandoms ir darbo grupėms. Tai rodo, kad dažniausiai strateginius planus rengia tie patys žmonės, kurie yra pasiruošę tokiam darbui. Todėl tikslinga daugiau akcentuoti visų darbuotojų dalyvavimą strateginio plano rengimo svarstymuose, nes tokia galimybė išsakyta tik 18 proc. respondentų. Tai, kad 35 proc. apklaustųjų nurodė, kad neturi nuomonės dėl to, kas rengia strateginį savivaldybės plėtros planą, rodo, jog ne visi savivaldybės darbuotojai yra susipažinę su šiuo dokumentu.

Strateginio planavimo nauda yra įvertinama moksliniame diskurse, pačių darbuotojų, kurie rengia strateginius planus, todėl buvo analizuojama, kaip strateginio plano naudingumą savivaldybei vertina patys darbuotojai (žr. 33 pav.).

Pagal 33 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad net 82 proc. respondentų teigimu, strateginis planavimas padeda paskirstyti lėšas. Vadinasi, yra akcentuojamas pagrindinis strateginio plano akcentas, nes būtent dėl finansinio savarankiškumo ir pradėta rašyti strateginius planus.

72 proc. respondentų nurodė, kad strateginis planavimas savivaldybėje parodo institucijos finansinį aiškumą. Todėl galima teigti, kad strateginiuose planuose atsispindi visos reikalingos lėšos ir jų panaudojimo galimybės, sprendžiant rajono klausimus.

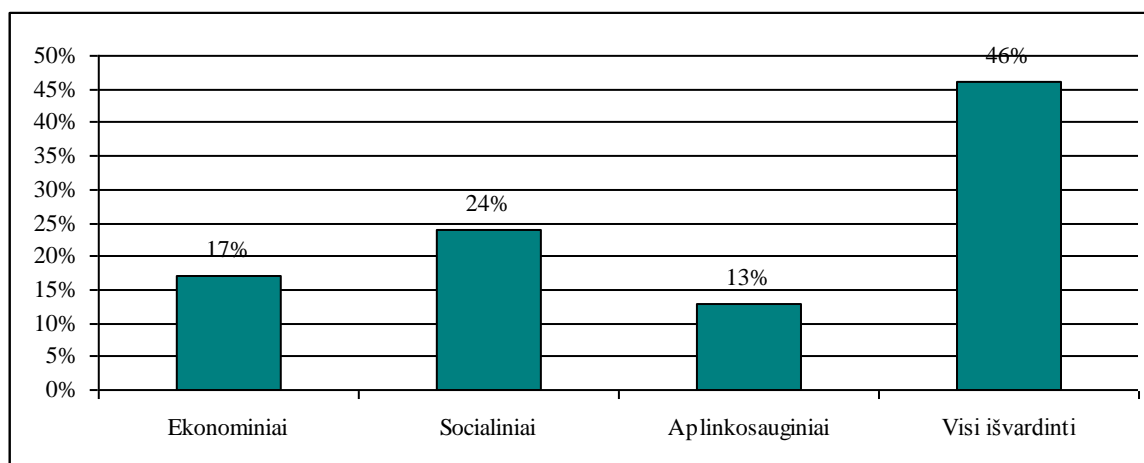

34 pav. Strateginio planavimo nauda savivaldybėje

Taip pat 72 proc. respondentų nuomone, strateginis savivaldybės planas padeda geriau atsiskaityti visuomenei už pasiektus rezultatus. Taigi tikėtina, kad pateikus tai, kas yra įgyvendinta ir kas dar neįvykdyta sudaroma aiški visuomenės nuomonė apie savivaldybės veiklą.

62 proc. respondentų nuomone, strateginis planavimas padeda taupyti biudžeto lėšas, kas yra reikšminga kiekvienai savivaldybei.

Anketinė apklausa baigiama klausimu, kokie darnaus vystymosi aspektai daugiausia akcentuojami strateginiame savivaldybės plane (žr. 35 pav.)

35 pav. Darnaus vystymosi aspektai akcentuojami strateginiame plane

Analizuojant pateiktus savivaldybės darbuotojų atsakymus nustatyta, kad strateginiame plane yra akcentuojami visi atsakymo variantuose išvardinti veiksniai, tačiau pastebima, kad 24 proc. respondentų akcentuoja socialinius veiksnius.

3.5. Interviu duomenų analizė

Aiškinantis rajono savivaldybės strateginio valdymo tobulinimo galimybes darnaus vystymosi aspektu tikslinga išsiaiškinti ekspertų nuomonę dėl to, kiek yra svarbu rajono savivaldybėje įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas (žr. 6 lentelė).

6 lentelė

Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo savivaldybėje svarba

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo savivaldybėje svarba</i>	Visų trijų darnaus vystymosi aspektų įgyvendinimas	„<...skatinti darnų ekonominį ir politinį vystimąsi, racionaliai spręsti ekologines problemas“. „Ekonomikoje darnus vystymasis turi užtikrinti, kad ateities kartų asmeninės pajamos neturi būti mažesnės nei dabartinių kartų...>
	Visuomenės dalyvavimo siekis	Darnus vystymasis neįmanomas be plataus visuomenės dalyvavimo priimant darnaus vystymosi požiūriu svarbius įvairaus lygio sprendimus.
	Išteklių naudojimo ir taršos mažinimas	„<...kad išteklių naudojimas ir aplinkos tarša didėtų daug lėčiau negu gamyba ir paslaugos...>
	Aplinkosauginių problemų sprendimas	„<...racionaliai spręsti ekologines problemas“ „Ekologijoje – vystymasis, išsaugantis biologinių rūšių įvairovę“.

Tyrimo dalyvavusių ekspertų atsakymai išsiskyrė į keturias subkategorijas. Pagal šias subkategorijas matyti, kad darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo savivaldybėje svarba pasireiškia per visų trijų: ekonominio, ekologinio ir socialinio darnaus vystymosi aspektų įgyvendinimo būtinybę. Todėl aišku, kad rajone svarbu ne tik akcentuoti ar išskirti kažkurią vieną darnaus vystymosi sritį, bet tinkamai apjungti visas sritis, kad būtų pasiektas optimalus rezultatas. Vadinas, ekspertų požiūriu, labai svarbu, kad darnaus vystymosi nuostatos nebūtų išskirtos ar akcentuotina kažkuri viena sritis, o būtų siekiama bendrų tikslų ir vienovės ekonomikoje, ekologijoje ir socialiniame gyvenime.

Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimas turėtų būti pasiektas kviečiant dalyvauti savivaldybės gyventojus. Todėl aišku, kad yra būtina informacijos sklaida ir visuomenės įtraukimas į darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimą rajone. Todėl tikslinga inicijuoti įvairias akcijas, priemones, aktyviau skatinti gyventojus dalyvauti priimant reikšmingus rajono savivaldybei sprendimus ir įgyvendinant darnaus vystymosi priemones.

Kaip vienas iš svarbių darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo aspektas savivaldybėje išryškėjo išteklių naudojimo ir taršos mažinimas. Todėl aišku, kad šios problemos sprendimas yra

aktualus rajone. Todėl tikslinga nuolat įvertinti teikiamų paslaugų ir gamybos situaciją rajone, akcentuoti įmonių prievoles tvarkyti aplinką ir atkreipti dėmesį į išteklių naudojimo ir perdirbimo galimybes.

Ekspertų atsakymuose kaip svarbus darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo aspektas išryškėjo aplinkosauginių problemų sprendimo būtinybė. Tokiam atsakymui galėjo turėti įtakos ir tas faktas, kad Radviliškio miestą kerta stambūs geležinkelio ir automobilių keliai, mazutu kūrenamos katilinės, todėl aplinkos užterštumas yra vienas iš rajono probleminių aspektų.

Darnaus vystymosi trys svarbiausios sritys turėtų būti akcentuotos visuose strateginiuose dokumentuose, todėl buvo aiškinamasi kiekvienos srities priemonių įgyvendinimo galimybės rajone ir šių galimybių atspindys rajono savivaldybės strateginiame plėtros plane. Radviliškio rajono ekonominių problemų sprendimo atspindys strateginiame rajono plane aptariamas 7 lentelėje.

7 lentelė.

Ekonominių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Ekonominių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane</i>	Naujų darbo vietų kūrimas	„Naujų darbo vietų kūrimas.“
	Investicijų pritraukimas	„Verslo plėtrai tinkamų teritorijų ir pastatų /patalpų informacinės duomenų bazės, skirtos potencialiems investuotojams, suformavimui“
	Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra	„Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, pradedančių verslą ir siekiančių jį plėtoti asmenų rėmimas“. Numatytos savivaldybės biudžeto lėšos (300,0 tūkst. Lt)
	Turizmo infrastruktūros plėtra	Numatyta Daugyvenės kraštovaizdžio draustinio kultūrinio pažintinio turizmo infrastruktūros plėtra ir pritaikymas vešiesiems turizmo poreikiams.
	Gyventojų skatinimas diegti energijos taupymo priemones	Daugiabučių namų modernizavimo rėmimui, siekiant diegti energijos taupymo priemones, numatyta skirti 1500,0 tūkst. Lt

Remiantis pateiktais ekspertų atsakymais, galima teigti, kad ekonominių problemų sprendimas realizuojamas pagal 5 subkategorijas. Yra siekiama kurti naujas darbo vietas rajone. Tai labai reikalinga, nes rajone didelis bedarbių skaičius, kuris pagal darbo biržos duomenis nuo 2009 metų, kuomet buvo 2,5 tūkstančiai bedarbių, 2010 metais išaugo iki 3,9 tūkstančių ir nors 2011 metais buvo stebima mažėjimo tendencija 3,3 tūkstančiai bedarbių, tačiau situacija lieka labai nepalanki.

Naujų darbo vietų steigimui taip pat aktuali yra ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtra. Radviliškyje vyrauja smulkios verslo įmonės, tačiau ir tokių įmonių steigimas leis rajone steigti

daugiau verslininkų ir kurti darbo vietas rajono gyventojams. Rajono savivaldybės strateginiame plane yra numatyta 3000,0 tūkst. Lt .

Taip pat strateginiame plane akcentuojama, kad yra reikalinga pritraukti daugiau investuotojų, todėl siekiant šias nuostatas įgyvendinti yra reikalinga sukurti duomenų bazę, kurioje atsispindėtų plėtrai tinkamos teritorijos ir pastatai, kad būtų galima tikslingai nukreipti investuotojus.

Vienas iš reikšmingų ekonominės srities rodiklių – turizmo infrastruktūros plėtra. Šis kriterijus yra įgyvendinamas ir Radviliškio rajono savivaldybėje. Rajone yra Daugyvenės kultūros istorijos muziejus - draustinis(vienas reikšmingas kultūros ir kraštotyros muziejus), tačiau jis dar nėra (iš esmės) tinkamai parengtas vešiesiems turizmo poreikiams, todėl strateginiame plane numatyta Daugyvenės kraštovaizdžio kultūrinio pažinimo turizmo infrastruktūros plėtra ir pritaikymas vešiesiems turizmo poreikiams.

Labai svarbus aspektas yra energijos taupymas. Šiai sričiai Radviliškio rajono savivaldybė taip pat skiria dėmesį ir aktyvina gyventojus savo būstuose taupyti energiją. Todėl strateginiame plėtros plane yra numatyta 1500,0 tūkst. Lt. skirti gyventojų būstų šiltinimui ir renovacijai.

Taigi, pagal pateiktus internetų atsakymus matyti, kad ekonominė rajono situacija reikalauja įvairių priemonių bei sprendimų siekiant pagerinti gyventojų ekonomines gyvenimo sąlygas ir rajono situaciją.

Aplinkosauginių rajono problemų sprendimo atspindys strateginiame plėtros plane aptariamas 8 lentelėje.

8 lentelė

Aplinkosauginių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Aplinkosauginių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane</i>	Ekologiškai sąmoningos bendruomenės ugdymas	Visuomenės švietimo bei informavimo priemonių dėl būtinumo tvarkyti atliekas ir mažinti jų kiekius parengimui ir įgyvendinimui ir aplinkosauginių projektų įgyvendinimui skirta 500,0 tūkst. Lt.
	Gamtinių teritorijų valymas nuo praeities taršos	Numatoma skirti ES, LRVB lėšų (5550,7 tūkst. Lt)
	Savivaldybės ekologiškos aplinkos užtikrinimas	Numatyta aprūpinti rajono savivaldybės gyventojus aukštos kokybės geriamuoju vandeniu (40707,0 tūkst. Lt),
	Gamybinių, buitinių, lietaus nuotekų sistemų renovavimas	Renovuoti ir išplėsti gamybinių, buitinių ir lietaus nuotekų bei melioracijos sistemas. Numatoma skirti 30636,0 tūkst. Lt

Aplinkosauginių problemų sprendimo atspindys rajono strateginiame plėtros plane įvertinamas pagal 4 subkategorijas. Labai svarbus aspektas siekiant spręsti aplinkosaugines rajono savivaldybės problemas yra ekologiškai mažtančios visuomenės ugdymas. Šio veiksnio įgyvendinimui numatyta rengti aplinkosauginius projektus, kurių įgyvendinimas siejamas su būtinybe tvarkyti atliekas ir mažinti jų kiekius. Todėl galima teigti, kad akcentuojamas atliekų rūšiavimas ir tinkamas jų utilizavimas. Tačiau visuomenės švietimas ir jos ekologinių nuostatų ugdymas neturėtų apsiriboti vien tik projektine veikla, bet labai svarbu pastebėti, kad yra būtina aktyviau į šią veiklą įjungti mokyklas, aktyvinti jaunas žmones.

Viena iš aktualių rajono problemų yra buvusių taršos šaltinių, nuo praeityje gyvavusių katilinių Baisogalos miestelyje ir Pakiršinio kaime naikinimas. Todėl šioms veikloms taip pat yra numatytos lėšos strateginiame plane. Tačiau, kaip pastebi ekspertas, šios problemos sprendimui savivaldybė neskiria nei lito, o lėšos yra numatomos iš ES ir Valstybės biudžeto.

Labai svarbi ir aktuali Radviliškio miesto ir rajono problema geriamo vandens kokybė. Todėl šios problemos sprendimas yra akcentuojamas kasmet. Pastaruoju metu yra siekiama aprūpinti savivaldybės gyventojus kokybišku geriamuoju vandeniu ir tam yra skirtos didelės lėšos. Vadinasi, yra siekiama užtikrinti geriamo vandens kokybę visoje savivaldybėje.

Aktuali problema rajone yra gamybinių, buitinių ir lietaus nuotekų sistemų susidėvėjimas. Todėl šios problemos sprendimui yra taip pat skirtos lėšos visų minėtų nuotekų sistemų renovacijai. Apibendrinant aplinkosauginių rajono problemų sprendimo galimybes galima teigti, kad aplinkosauginės problemos yra pastebimos ir yra siekiama jas išspręsti.

Socialinių rajono problemų atspindys (strateginiame) 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane aptariamas 9 lentelėje.

9 lentelė

Socialinių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Socialinių rajono problemų atspindys strateginiame 2007 – 2013 m. strateginiame plėtros plane</i>	Kaimo gyventojų alternatyvių veiklų skatinimas	Numatytas plačiąjuosčio interneto ryšio kaimiškuose vietovėse išplėtojimas, amatų centrų įkūrimas
	Sveikatos įstaigų renovacija	VšĮ Radviliškio ligoninės Operacinės ir Reanimacijos – Intensyvios terapijos skyrių rekonstravimas bei medicininės įrangos įsigijimas.
	Asmens sveikatos priežiūros plėtra	Plėtoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną ir sveikatingumo veiklas
	Viešųjų erdvių pertvarkymas	Pertvarkyti viešąsias erdves didinant jų funkcionalumą ir patrauklumą. Numatoma skirti 8671,0 tūkst. Lt

Analizuojant ekspertų pateiktus atsakymus nustatyta, kad socialinių problemų sprendimas rajone įgyvendinamas pagal 4 subkategorijas. Aktuali (šioje savivaldybėje) socialinė problema yra įvardinta kaimo gyventojų galimybė užsiimti alternatyvia veikla. Radviliškio rajono savivaldybėje yra siekiama, kaimo gyventojams sudaryti palankias ryšio sąlygas kaip ir miesto gyventojams. Tuo tikslu yra numatytas plačiajuosčio interneto ryšio kaimiškuose vietovėse išplėtojimas, kas sudarytų galimybę kaimo gyventojams aktyviau ir aiškiau susipažinti su visuomenine situacija, tinkamai naudotis e.paslaugomis. J. Ziborova (2010) pažymi, kad unikalaus informacinių technologijų įrankio naudojimas Lietuvos neurbanizuotų vietovių plėtros kontekste ypač aktualus. J. Jasaičio ir A. Šurkuvienės (2006) teigimu, bet kurios ūkio šakos vadybos centrus galima steigti bet kurioje vietovėje, kur yra spartusis internetas. Būtent informacinių technologijų dėka daugėja profesinės veiklos sričių, kuriomis galima užsiimti namuose. Svarbu akcentuoti, kad kaimo bendruomenių skatinimas užsiimti alternatyviu verslu sudaro nemažą galimybę užsidirbti ir pragyventi puoselėdamos šeimos ūkius, užsiimdamos ekologinio ūkio kūrimu, pradėdamos smulkų asmeninį verslą, sodybas palankiose gamtinėse vietovėse pritaikydamos kaimo turizmui bei rengdamos įvairius renginius tose teritorijose, kuriose yra kultūrinio paveldo objektai. Tačiau reikia pastebėti, kad visų šių priemonių įgyvendinimas turi būti vykdomas planuotai, pradedant nuo mokymų ir einant link praktinės veiklos įgyvendinimo.

Kaip svarbus akcentas įvardintas ir amatų centrų įkūrimas. Todėl tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad amatų centrų steigimas yra viena naujausių veiklų, siekiant ugdyti kaimo gyventojų verslumą, tačiau, kaip pastebi G. Parafinavičė ir I. Krikštaponytė (2010), tradicinių amatų plėtra Lietuvoje susiduria su tam tikromis problemomis: menkas tradicinių amatininkų verslumas dirbti šiandieninėmis verslo ir rinkos sąlygomis, silpni analitikų viešojo atstovavimo gebėjimai, silpnos asocijuotos tradicinių amatininkų organizacijos, ypač partnerystė ir bendradarbiavimas su kitomis savivaldos organizacijomis, labai silpna amatų gaminių rinkodara, jų populiarinimas, informacijos apie tradicinių amatų gaminius trūkumas, nėra nuoseklios valstybės ir savivaldybių paramos tradicinių amatų plėtrai kaimo vietovėse sistemos. Taip pat kaip viena pagrindinių problemų įvardijama iš esmės neveikianti tradicinių amatininkų mokymo ir meistriškumo kėlimo, perdavimo sistema, dėl ko kai kurie amatai atsidūrė ant išnykimo ribos. Todėl tikėtina, kad tokių centrų steigimas rajone yra reikšmingas ne tik kaip veiklos plėtojimas, bet ir kaip tautinio bei kultūrinio paveldo išsaugojimas.

Pagal ekspertų pateiktus atsakymus galima išskirti sveikatos priežiūros įstaigų renovacijos ir asmens sveikatos priežiūros stiprinimo aktualijas rajone. Todėl svarbu tai, kad yra atlikta VšĮ Radviliškio ligoninės Operacinės ir Reanimacijos – Intensyvios terapijos skyrių renovacija bei įsigyta medicininė įranga.

I. Jakušovaitės ir Ž. Darulio (2004) teigimu, sveikatos sektoriaus paslaugų rinka, jos poveikis gyvenimo kokybei ir tarptautiškumo problemos tiesiogiai susiję su šalies ūkio sistema ir nuosavybės formomis. Tai lemia šalyje susidaranti organizacinius-ekonominius ir socialinius-ekonominius santykius. Dabartiniu laikotarpiu mokslinėje literatūroje sveikatos ekonomikai ir sveikatos apsaugos sektoriuje kylantiems klausimams skiriama vis daugiau dėmesio. Vadinasi, yra tikslinga ir aktualu plėtoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, vykdyti stebėseną ir planuoti įvairias sveikatingumo veiklas rajone.

Socialinės gyventojų gerovės aspektas ir tinkamai įrengtos viešosios erdvės, kas yra akcentuojama ir Radviliškio rajono savivaldybės strateginiame plėtros plane. Akcentuojama, kad yra skiriamos lėšos ir viešųjų erdvių patrauklumo ir funkcionalumo didinimui. Todėl tikslinga pastabėti, kad yra atkreipiamas dėmesys ne tik į socialines problemas, bet akcentuojamas ir išorinis veiksnys, kurie gerina paties rajono įvaizdį ir patrauklumą. Galima akcentuoti tai, kad ekspertai, aiškindami rajono socialinę situaciją nurodė tuos veiksnius, kurie duoda naudos rajonui, tačiau nei vienas nelietė skausmingos socialinės atskirties situacijos. Todėl tikėtina, kad sprendžiant socialines rajono problemas taip, kad sudarytų galimybes patiems gyventojams aktyviai jungtis į veiklą, kurti naujus verslus tuo pačiu bus galima spręsti ir socialinės atskirties problemas.

Antroji ekspertų interviu dalis yra skirta išsiaiškinti, kaip pavyko įgyvendinti aktualias problemas darnaus vystymosi požiūriu rajone. Ekonominių veiksmų įgyvendinimo rajone vertinimas pateikiamas 10 lentelėje.

10 lentelė

Veiksmų, gerinančių rajono ekonominę situaciją įgyvendinimo vertinimas

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Veiksmų, gerinančių rajono ekonominę situaciją įgyvendinimo vertinimas</i>	Kuriama nauja verslo įmonė	Pasinaudojus palankia verslo plėtrai teritorija, investuotojas kuria įmonę, kurioje bus apie 80 naujų darbo vietų.
	Skiriama parama verslininkams	Smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondas remia verslininkus, kurie sukuria naujas darbo vietas
	Miesto viešųjų įstaigų pastatų rekonstravimas	Rekonstruoti ugdymo, sveikatos įstaigų pastatai, siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą

Pagal pateiktus ekspertų atsakymus matyti, kad ekonominės strateginio plėtros plano nuostatos iš esmės įgyvendintos pagal 3 subkategorijas. Rajone yra kuriama nauja verslo įmonė, kurioje bus įsteigta apie 80 darbo vietų. Tai aišku, jog tinkamai panaudotos investicijos ir atsiranda galimybė išspręsti rajono tiek ekonomines, tiek socialines problemas.

Rajono smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondas remia verslininkus, kurie sukuria naujas darbo vietas. Vadinasi, rajone pavyko iš dalies išspręsti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros klausimus, taip pat skatinti verslininkus, kurie padeda spręsti socialines nedarbo problemas rajone.

Igyvendinant veiksmus, gerinant rajono ekonominę situaciją, sukoncentruotas dėmesys į energijos taupymą. Renovuotos viešosios sveikatos apsaugos įstaigos, apšiltinti mokyklų ir darželių pastatai, sutvarkytos patalpos. Vadinasi, ekonominiai klausimai yra sprendžiami palankiai, siekiama kurti palankų rajono įvaizdį investuotojams, padėti verslininkams ir tuo pačiu tikėtis naujų darbo vietų kūrimo. Aktyviai įsijungiama ir į energijos taupymą.

Probleminių rajono aplinkosauginių veiksnių įgyvendinimo vertinimas pateikiamas 11 lentelėje.

11 lentelė

Veiksnių, gerinančių rajono aplinkosauginę situaciją įgyvendinimo vertinimas

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Veiksnių, gerinančių rajono aplinkosauginę situaciją įgyvendinimo vertinimas</i>	Dėmesys atliekų rūšiavimui	Atliekų rūšiavimui prie daugiabučių namų įrengti konteineriai, sudarytos sąlygos pirminiam atliekų rūšiavimui.
	Arimaičių ežero valymas	Išvalyta dalis Arimaičių ežero
	Buvusių taršos židinių likvidavimas	Likviduotos taršos Pavartyčių, Raudondvario kaimų buvusių katilinių užterštos teritorijos
	Įgyvendinamos investicinės programos	Pagal Nemuno vidurupio baseino investicinės programos I etapą rekonstruoti Šeduvos miesto nuotekų valymo įrenginiai

Analizuojant ekspertų atsakymus nustatyta, kad aplinkosauginės probleminės sritys yra sprendžiamos pagal 4 subkategorijas. Rajone yra skiriamas dėmesys atliekų rūšiavimui. Kaip nurodo ekspertai, yra įrengti konteineriai prie daugiabučių namų, tokiu būdu sudaromos sąlygos pirminiam atliekų rūšiavimui. Vadinasi, rajonas aktyviai siekia sureguliuoti atliekų rūšiavimo sistemą.

Pagrindinė poilsio zona rajone yra Arimaičių ežeras, tačiau šio ežero sutvarkymui nebuvo skirtas dėmesys ilgą laiką. Jo priežiūra buvo patikėta privatininkams, kurie įsikūrę prie ežero. Tačiau pastaruoju metu buvo išvalyta dalis Arimaičių ežero, įgyvendinamas ES projektas, atkuriamas paplūdimys.

Aplinkosauginėms darnaus vystymosi nuostatoms yra svarbu ir taršos židinių likvidavimas. Šis aspektas yra įgyvendintas ir Radviliškio rajone. Sutvarkyti taršos židiniai tose rajono gyvenvietėse, kur anksčiau buvo katilinės.

Kaip svarbus aplinkosauginių problemų sprendimas yra dalyvavimas tikslinėse investicinėse programose. Pagal ekspertų atsakymus aišku, kad pasinaudojus Nemuno vidurupio

baseino investicinės programos I etapo lėšomis rekonstruoti Šeduvos miesto nuotekų valymo įrenginiai. Todėl apibendrinant galima teigti, kad į aplinkosauginių problemų sprendimą rajone yra reaguojama, skiriamos lėšos, įgyvendinami projektai ir investicinės programos.

Veiksnių, gerinančių rajono socialinę situaciją įgyvendinimo vertinimas pateikiamas 12 lentelėje.

12 lentelė

Veiksnių, gerinančių rajono socialinę situaciją įgyvendinimo vertinimas

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Veiksnių, gerinančių rajono socialinę situaciją įgyvendinimo vertinimas</i>	Įkurti amatų centrai	Įkurti amatų centrai Skėmių, Baisogalos, Aukštelkų, Grinkiškio Kutiškių gyvenvietėse
	Pagerintos gydymo įstaigų darbo sąlygos	VšĮ Radviliškio ligoninėje įkurtas Ambulatorinės reabilitacijos skyrius, renovuotas Operacinės ir Reanimacijos – Intensyvios terapijos skyrius bei įsigyta medicininės įrangos
	Rajono miestelių gatvių ir erdvių rekonstrukcija	Rekonstruotos Baisogalos, Šiaulėnų, Grinkiškio, Šeduvos miestelių centrinės aikštės, renovuoti ir nutiesti nauji šaligatviai
	Skiriamos lėšos kaimo bendruomenių veiklų įgyvendinimui	Suremontuoti Šeduvos ir Polekėlės globos namai, įkurtas Radviliškio rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, remiami kaimo bendruomenių sveikatingumo projektai.

Pagal pateiktus ekspertų atsakymus matyti, kad gerinant rajono socialinę situaciją yra įkuriami amatų centrai rajono gyvenvietėse ir kaimuose. Tai rodo, kad skiriamas pakankamas dėmesys kaimo bendruomenių veiklos aktyvinimui ir kaimo žmonių užimtumui skatinti.

Labai svarbu ir tai, kad siekiama pagerinti rajono gyventojų sveikatos priežiūrą, suremontuotos ligoninės patalpos, renovuoti svarbūs ligoninės skyriai, įsigyta naujos reikalingos medicininės įrangos, kas sudaro galimybes kokybiškai teikti medicinos paslaugas rajono gyventojams.

Vienas iš socialinių aspektas yra miestelių ir kaimų įvaizdžio kūrimas, infrastruktūros gerinimas. Rajone tinkamai atsižvelgta ir į šį veiksnių, kurio pagalba gerinama rajono socialinė situacija. Suremontuoti globos namai Polekėlėje ir Šeduvoje, įkurtas sveikatos priežiūros biuras, remiami kaimo bendruomenių sveikatinimo projektai. Šios veiklos rodo, kad yra skiriamas dėmesys kaimo bendruomenių veiklos aktyvinimui, (gyventojų įtraukimui į veiklą.) Labai svarbu tai, kad skatinama kaimo bendruomenių veikla, kas leidžia tikėtis, kai kaimų gyventojai pasinaudos reikalinga parama, įsijungs į veiklą, sieks patys kurti naujus ir reikalingus verslus.

Tačiau įgyvendinant darnaus vystymosi nuostatas rajone neužtenka vien numatyti priemonių planus ar tinkamai surašyti įgyvendinamus renginius, yra būtina su šia veikla supažindinti ir rajono gyventojus, todėl buvo aiškinamasi, kokiais būdais ir priemonėmis

supažindinami savivaldybės gyventojai su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimu rajone (žr. 13 lentelė).

13 lentelė

Būdai ir priemonės, skirti gyventojų supažindinimui su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimu rajone

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
Būdai ir priemonės, skirti gyventojų supažindinimui	Susitikimai su gyventojais	„Organizuojami susitikimai su gyventojais, kurių metų pristatoma rajono savivaldybės veiklos ataskaita.“ <...supažindinama su kiekvienų metų ataskaitomis.“
	Paruošiama savivaldybės veiklos ataskaita	Kiekvienais metais paruošiama Radviliškio rajono savivaldybės veiklos ataskaita.

Pagal pateiktus ekspertų atsakymus matyti, kad siekiant gyventojus supažinti su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimu rajone ir pristatyti nuveiktus darbus yra parengiama kasmetinė savivaldybės veiklos ataskaita. Ši ataskaita yra platinama įmonėms, įstaigoms, bibliotekoms. Ataskaitos pristatymas vyksta ir organizuojant susitikimus su rajono gyventojais.

Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimas nėra labai aktyviai ir plačiai aiškinamas rajono gyventojams, todėl tikėtina, kad tik aktyvesni rajono gyventojai gerai supranta ir žino parengto savivaldybės plėtros plano siekius, gali juos vertinti.

Magistro darbe analizuojami darnaus vystymosi aspektai strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 metams, tačiau 2013 metais prasidėjo 2014-2020 metų rajono savivaldybės strateginio plano rengimas. Todėl tikslinga išsiaiškinti, kokie darnaus vystymosi aspektai bus akcentuojami naujoje rajono strategijoje (žr. 14 lentelė).

14 lentelė

Darnaus vystymosi aspektai, akcentuoti naujajame rajono strateginiame plėtros plane 2014 – 2020 metams

Kategorija	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
<i>Darnaus vystymosi aspektai, akcentuoti naujajame</i>	Dėmesys darnaus vystymosi prioritetams	„Svarbu atkreipti dėmesį darnaus vystymosi prioritetus – pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, biologinės įvairovės apsauga, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas“.
	Dabarties veiklos palankus vertinimas ateityje	<...darnusis vystymasis užtikrintų vystimąsi, tenkinantį žmonių gerovę dabartyje nesumažinant žmonių gerovės galimybių ateityje“.

<i>rajono strateginiame plėtros plane</i>	Ekologinio efektyvumo didinimas	„Pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinį jų efektyvumą“ „Gamtos išteklių naudojimo efektyvumo didinimas, atliekų mažinimas, racionalus tvarkymas ir antrinis naudojimas“. <..siekiant išvengti neatitaisomos žalos natūraliajam kapitalui (gamtos ištekliams), galinčios pasireikšti vėlesnėse kartose.“
---	---------------------------------	--

Analizuojant ekspertų pateiktus atsakymus nustatyta, kad naujajame strateginiame plėtros plane yra akcentuojamas dėmesys visiems trims darnaus vystymosi prioritetams. Vadinasi, naujajame strateginiame plėtros plane turi atsirasti įvairios priemonės, kuriomis bus akcentuojamas pavojaus žmogaus sveikatai mažinimas, taip pat akcentuojamas socialinės atskirties bei nedarbo ir skurdo mažinimas.

Svarbu akcentuoti, kad ekspertai išsakė nuomonę, jog tikslinga vertinti dabartinę veiklą pagal tai, kiek ji bus naudinga ateities kartoms. Todėl tikėtina, kad strateginiame plane bus akcentuojama švari ir tvari gamyba, žalingo poveikio aplinkai mažinimas.

Ekspertų akcentuotas ekologinio efektyvumo didinimas, kas yra svarbu įgyvendinant visas aplinkosaugai reikšmingas priemones. Numatyti aplinkosauginiai veiksniai, kurie leis tinkamai organizuoti atliekų tvarkymą ir jų perdirbimą.

Apibendrinant galima teigti, kad numatant perspektyvas tolesniam rajono strateginiam valdymui yra svarbūs visi trys darnaus vystymosi aspektai, tačiau labiausiai yra akcentuojami aplinkosauginiai veiksniai, kurių laikymasis leis stiprinti žmonių sveikatą, palikti švaresnę aplinką ateinančioms kartoms.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad viešojo sektoriaus strateginio planavimo veiklą galima skirstyti į kelis etapus. Įgyvendinant strateginį planavimą per pastaruosius du dešimtmečius buvo rengiamos ir tobulinamos strateginio planavimo metodikos, akcentuojami formos ir turinio pokyčiai. Savivaldybėse strateginio planavimo esmę sudaro esamos situacijos SSSG analizė, prioritetų išskyrimas, darbinių strategijų numatymas, kontrolė, stebėjimas ir vertinimas.
2. Darnus vystymasis apibrėžiamas labai įvairiai ir yra sukurta daug šios sąvokos apibrėžimų, tačiau dažniausiai mokslininkai nurodo, kad tai tinkama aplinkosaugos, socialinė ir ekonominė politika, kuri reaguoja į žmonių poreikius ir akcentuoja gyvenimo kokybę.
3. Analizuojant Radviliškio strateginės plėtros planą nustatyta, kad yra įvardintos visos metodikose akcentuojamos sritys, atlikta išsamios demografinės, socialinės ir ekonominės sričių analizės. Numatyti veiklos prioritetai. Tačiau pastebima, kad nepavyksta įgyvendinti visų numatytų priemonių lėšų trūkumo arba priemonės neaktualumo rajonui.
4. Savivaldybės darbuotojų anketinė apklausa atskleidė, kad Radviliškio rajone aktualiausia ir problemiškausia ekonominė darnaus vystymosi sritis;
 - dažniausiai darnaus vystymosi nuostatos įgyvendinamos pagal strateginį savivaldybės planą bei įgyvendinant ES struktūrinių fondų paramą;
 - daugiau kaip pusė respondentų sutinka su teiginiu, kad darnus vystymasis yra būdas išgyventi. Taip pat nustatyta, kad daugiausia respondentų apie darnųjį vystymąsi žino tik iš straipsnių spaudoje bei pateikiamos informacijos visuomenei;
 - vertindami rajono verslo plėtros situaciją, respondentai iš esmės pritarė, kad ši situacija yra iš dalies palanki;
 - palankiausiai savivaldybės veikla yra vertinama prižiūrint šilumos ir vandentiekio trasas bei renovuojant ugdymosi įstaigas;
 - Visos nedarbo mažinimo priemonės, kurios taikomos Radviliškio rajone yra vertinamos kaip iš dalies veiksmingos;
 - Didžiausia socialine problema yra įvardijami maži atlyginimai ir nedarbas;
 - Siūlomos socialinės paslaugos rajono gyventojams yra vertinamos palankiai, o socialinių paslaugų trūkumas akcentuojamas dėl socialinių paslaugų teikimo galimybių ribotumo, nes esančios rajone socialines paslaugas teikiančios įmonės gali tenkinti nedaugelio gyventojų poreikius;
 - Apklaustųjų nuomone, rajone pakanka bendrojo lavinimo mokyklų ir sveikatos priežiūros įstaigų;

- Kaip aktualiausia aplinkosauginė problema respondentų įvardinta atliekų tvarkymas. Aplinkosauginius tyrimus siūloma atlikti vertinant vandens kokybę;
 - Savivaldybės darbuotojų teigimu, savivaldybės strateginis plėtros planas yra rengiamas atskiros komandos ar darbuotojų grupės. Esminė savivaldybės rengiamo strateginio plano nauda – biudžetinių lėšų paskirstymas, finansinės veiklos aiškumas.
5. Ekspertų struktūruotas interviu atskleidė, kad Radviliškio rajono strateginiame plėtros plane akcentuojamos visos trys darniojo vystymosi sritys. Darnaus vystymosi nuostatos įgyvendinamos pagal tris prioritetus:
- Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimas rajone yra reikšmingas visų trijų darnaus vystymosi sričių įgyvendinimo požiūriu, svarbus akcentas dabartinės gamybos palikimas ateinančioms kartoms;
 - Ižvelgiamos tokios ekonominės problemos: investicijų pritraukimas, smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, turizmo infrastruktūros plėtra, gyventojų skatinimas rengti savo būstuose energijos taupymo priemonės.
 - Išskirtos tokios aplinkosauginės problemos: atliekų tvarkymas, gamtinių teritorijų tvarkymas nuo praeities taršos, ekologinės aplinkos užtikrinimas savivaldybėje.
 - Išskirtos tokios socialinės problemos: kaimo gyventojų alternatyvių veiklų skatinimas, sveikatos priežiūros įstaigų renovacija, asmens sveikatos priežiūros stiprinimas.
6. Tyrimo hipotezė, kad Radviliškio rajono strateginės nuostatos darnaus vystymosi aspektu nėra iš esmės įgyvendintos ir akcentuojamos strateginio plano prioritetuose pasitvirtino. Radviliškio rajono savivaldybės 2007-2013 metų strateginiame plėtros plane suformuotuose Radviliškio rajono savivaldybės plėtros prioritetuose nėra išskirta aplinkosauginė sritis. II prioritete 2.1.3 uždavinys ir 2.3 tikslas daugiau priskiriami socialinių problemų sprendimui, negu ekonominių. Radviliškio rajono savivaldybės 2007-2013 metų strateginiame plėtros plane lėšos paskirstytos netolygiai. Ekonomių problemų sprendimui skirta 3/5 dalys, socialinių – 1/5 dalis, aplinkosauginių – 1/5 dalis.

REKOMENDACIJOS

1. Atsiskaityti ne už vykdytus procesus (įgyvendinta tiek priemonių, apmokytas toks skaičius darbuotojų ir pan.), o už pasiektus rezultatus (pagerėjo teikiamų paslaugų kokybė, sumažėjo išlaidos patalpų šildymui ir pan.).
2. Stebėsenos informacija turėtų būti naudojama ne tik atsiskaitymui, bet ir atitinkamiems valdymo sprendimams priimti.
3. Savivaldybės strateginio valdymo tobulinimą darnaus vystymosi aspektu įgyvendinti per trumpalaikius strateginius veiklos planus, atsižvelgiant į planuojamus pasiekti rezultatus ir tam tikslui skirtus biudžeto asignavimus.
4. Supažindinti savivaldybės darbuotojus su darnaus vystymosi nuostatomis, nacionaline darnaus vystymosi strategija, organizuojant mokymus, konferencijas, savišvietą, susitikimus su specialistais.
5. Rajono strateginiame plėtros plane numatytos vykdyti priemonės turi būti vykdomos savivaldybei deleguotų kompetencijų ribose.
6. Strateginio plano rengimo darbo grupei rengiant strateginį plėtros planą tikslinga įvertinti prioritetinių sričių siūlomas priemones pagal jų aktualumą rajonui
7. Radviliškio rajono savivaldybės strateginio valdymo tobulinimas turi atispindėti rengiant ir įgyvendinant strateginį plėtros planą.
8. Vykdamas rajono savivaldybės plėtros plano stebėseną, atkreipti dėmesį į strateginio valdymo tobulinimą.
9. Rengiant rajono savivaldybės 2014-2020 metų strateginį plėtros planą išanalizuoti savivaldybės finansines galimybes.

LITERATŪRA

1. Arimavičiūtė M. (2005). Savivaldos institucijų strategijų strateginio planavimo metodai ir valdymo rekomendacijos. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 4, p.9-17
2. Arimavičiūtė M. (2010). Strateginiai personalo veiksniai gerinant gyvenimo kokybę Lietuvos savivaldybėse. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 4(8), p. 109 - 124
3. Arimavičiūtė M. (2011). Savivaldybių strateginės plėtros planavimas užsienio šalių pavyzdžiu. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 3(1), p. 59 – 76
4. Arimavičiūtė M. (2012). Lietuvos savivaldybių strateginio planavimo problemos. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 11(2), p.272-286
5. Aleksandravičius A., Klupšas F. (2009). Tradicinių amatų išsaugojimo ir jų plėtros svarba kaimo darniam vystymuisi. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir infrastruktūros plėtrai*. Nr.19(4), p.6 - 14
6. Astrauskas A. (2004). Optimalaus Lietuvos savivaldybių institucinės struktūros modelio paieška. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 8, p. 3 - 17
7. Astrauskas A. (2011). Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990 – 2010 metais. *Viešoji politika ir administravimas*, T 10, Nr. 2, p. 283-298
8. Astrauskas A., Česonis G. (2008). Strateginio planavimo principų diegimo Lietuvos vietos savivaldybėse etapai. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 26, p. 25 – 34
9. Atkočiūnienė V. (2007). Europos Sąjungos struktūrinė politika http://www.kaimopletra.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=36&Itemid=29 [Žiūrėta 2012-08-17]
10. Bagdzevičienė V. (2002). Regioninė politika – vidinis poreikis ar ES sąlyga. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 8, p. 49 - 50
11. Baležentis A., Baležentis T. (2011). Kaimo darnaus vystymo strateginis valdymas. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2011. Nr. 1 (25), p. 27-33
12. Baršauskienė V., Leliūgienė I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis): monografija*. Kaunas: Technologija
13. Bernotaitė K. (2008). Europos Sąjungos sanglaudos teisinės prigimties problemos. *Jurisprudencija*, Nr. 5 (107), p. 71 – 78
14. Bitinas B., Rupšienė V., Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda.
15. Bražėnas V. (2002). *Nauja pasaulio santvarka*. Vilnius.
16. Čiegis R. (1997). *Tolydi ekonomikos plėtra*. Kaunas.
17. Čiegis R. (2002a). *Tolydi plėtra ir aplinka: ekonominis požiūris*. Vilnius.

18. Čiegis R. (2002b). *Tolydžios ekonominės plėtros alternatyvios teorijos*. Kaunas.
19. Čiegis R. (2003). *Darnus vystymasis: ekonominiai aspektai*. Kaunas.
20. Čiegis R., Gavenauskas A. (2005). Darnus vystymasis – poveikis gyvenimo kokybei. *Vadyba*, Nr. 1 (6), p. 17 - 27
21. Čiegis R., Zeleniūtė R. (2008). Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*. T. 2, Nr. 1. p. 38
22. Čiegis R. (2009). Darnaus žemės ūkio plėtra Lietuvoje. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*. Nr. 16 (1). P. 30
23. Čiegis R. (2009). Theoretical Reasoning of the Use of Indicators and Indices for Sustainable Development Assessment. *Inžinerinė ekonomika*, Nr. 14 (1).
24. Darnaus vystymosi rodikliai (2010). Statistikos departamentas. Prieiga per internetą http://www.stat.gov.lt/uploads/11_Darnaus_vystymosi_rodikliai_2010.pdf [Žiūrėta 2012-07-26]
25. Dambrauskienė G. (2002). Lanksčių užimtumo formų taikymas Lietuvoje. *Jurisprudencija*, Nr. 25 (17), p. 19 - 25
26. Dukynaitė R., Ališauskas R. (2012). Strateginis valdymas kaip lyderystės priemonė. *Viešojo politika ir administravimas*, Nr. 11, p. 75 - 88
27. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai (2005). Laisvosios rinkos institutas. Prieiga per internetą https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:nd0dftXJczcJ:www.lrinka.lt/uploads/files/dir_15/12_0.php+&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESi8UVGRPpNH-cxSn0q48qc41srkOO5eBvj1S8vnk6JfYnPDs00CyIpyFk1mo1_RMDFgkXbgqyo4zqdOy9F Fm1edSuMlyM6ppFPVliK-KoZgZuage4Vd3sImgyH_LUr-1jA0KXLd&sig=AHIEtbSRCdZkt-eIta6MPwsg5yv45w41WQ [Žiūrėta 2012-08-29]
28. Galinienė B., Dikovič O. (2008). Europos Sąjungos biudžeto reforma: *Ekonomika*, Nr. 82, p.57-74
29. Gedvilaitė–Moan A., Zakarevičius P. (2010). Strateginio planavimo ypatumų viešajame sektoriuje teoriniai aspektai. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*, Nr. 54, p. 53 – 66
30. Guogis A., Gudelis D. (2003). Naujosios viešosios vadybos taikymo teoriniai ir praktiniai aspektai. *Viešojo politika ir administravimas*, Nr. 4, p. 26 - 54
31. Gudelis D. (2007). *Savivaldybių veiklos matavimo modeliai ir jų įgyvendinimo galimybės Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius.
32. Jakušovaitė I., Darulis Ž. (2004). Medicinos ir sveikatos priežiūros tikslai. *Medicina*, Nr. 40(9), p. 826 – 834

33. Jasaitis J., Šurkuvienė S. (2006). Neurbanizuotų vietovių šiuolaikinių funkcijų sistemos kūrimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 2(7), p. 85 – 93
34. Jasaitis J. (2010). Antropologiniai atokesnių ir neurbanizuotų vietovių raidos strateginio valdymo aspektai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3(19), p.12 – 22
35. Jašelskytė Ž., Volkovas V. (2004). Risk Assesments Models of Potentially Dangerous Industrial Objects. *Aplinkos tyrimai: inžinerija ir vadyba*, Nr. 3(29), p. 71 – 76
36. Ilgalaike (iki 2025 m.) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategija (2002); Prieiga per internetą
http://www.transp.lt/lt/veikla/planavimo_dokumentai/ilgalaike_iki_2025_metu_lietuvos_transporto_sistemos_pletros_strategija_/ilgalaike_iki_2025_metu_lietuvos_transporto_sistemos_pletros_strategija
37. Karapetrovic S. (2002). Strategies for the integration of management systems and standards. *The TQM Magazine*, Vol. 14 No.1, p.61-67
38. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas.
39. Kazėnas G. (2008). ES struktūrinės politikos reforma. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 26, p. 55 – 62
40. Kilijotienė A., Vyšniauskas V. (2002). Regions and spatial development as they are – different points OFM view. Regionų plėtra 2002 tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas. Technologija.2002.
41. Krušinskas V. (2008). *Atmosferos apsauga. Aplinkos politika ir valdymas*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
42. Kundrotienė N., Rekerta K. (2002).Strateginio planavimo diegimas Lietuvos viešojo administravimo institucijose. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 3, p. 57 - 63
43. Luobikienė I. (2007). *Socialinių tyrimų metodologija*. Kaunas.
44. LR Vietos savivaldos įstatymas. (2008). Valstybės žinios, Nr. 15-508
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2002.Nr. 57
46. Lietuvos miškų ūkio politika ir jos įgyvendinimo strategija (2002). Prieiga per internetą
http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4997
47. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos regioninės politikos metmenų“. Nr. 902. valstybės žinios, Nr. 66 - 1922
48. LR Vyriausybės nutarimas Dėl regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo 2011-2013 metų programos patvirtinimo (2010). [Žiūrėta 2012-08-20] prieiga per internetą
http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/110112/17.pdf

49. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos darbo nuomos įstatymo koncepcijos patvirtinimo“. (2007). Valstybės žinios, Nr. 67 – 2619
50. Mačys G. (2005). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
51. Melnikas B., Smaliukienė R. (2007). *Strateginis valdymas. Mokomoji knyga*. Vilnius; Lietuvos Jono Žemaičio karo akademija.
52. Melnikas B. (2008). *Modernios ekonomikos kūrimas: nauji iššūkiai ir valstybės politika globalizacijos ir žinių visuomenės kūrimosi sąlygomis*. Vadybos šiuolaikinės tendencijos. Mokslo darbų rinkinys. Sud. A. Makštutis. p. 237-275
53. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. (2003). Vilnius.
54. Nacionalinė energetikos strategija (2007). Valstybės žinios, Nr. 11 - 430
55. Nakrošis V. (2003). *Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas*. Vilnius.
56. Parafinavičė G., Krikštaponytė I. (2010). Tradicinių amatininkų mokymo ir meistriškumo kėlimo realijos bei perspektyvos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr.3(19), p. 49-58
57. Pasaulinis aukščiausio lygio susitikimas darnaus vystymosi klausimais. Prieiga per internetą // http://www.pprc.lt/dv/dokumentai/Rio_de_Zeneiras.pdf [Žiūrėta 2012-09-03]
58. Patzelt, H., Shepherd, D. A. (2010). Recognizing Opportunities for Sustainable Development. *Entrepreneurship theory and practice*. Prieiga per internetą <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6520.2010.00386.x/abstract>>. [žiūrėta 2012-08-22].
59. Peredo AM, Chrisman JJ. (2006). Toward a theory of community-based enterprise. *Academy of Management Review*, 31(2):309–28
60. Pramonės plėtojimo vidutinės trukmės politika ir jos įgyvendinimo strategija (2000). *Valstybės žinios*, Nr. 56-1664
61. Radviliškio rajono savivaldybės strateginės plėtros planas 2007 – 2012 metams. Prieiga per internetą www.radviliskis.lt
62. Raišienė A. (2006). Tarporganizacinis bendradarbiavimas vietos savivaldoje: partnerystės šalių atstovų susitikimų bruožai. *Socialiniai tyrimai*. Šiaulių universitetas.
63. *Savivaldybių administracijų struktūrų analizės studija* (2010). Vilnius. Europos socialinis fondas.
64. Starkevičiūtė M. (2003). Kūrybinių ekonominių veiklų indėlio į Lietuvos ekonomiką vertinimas. Prieiga per internetą

- http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:hZLsV-CSA0cJ:scholar.google.com/+ES+ekonomika&hl=lt&as_sdt=0 [Žiūrėta 2012-08-17]
65. Starkevičiūtė M. (2007). Lietuvos ekonominės integracijos gairės. *Intelektinė ekonomika*, Nr. 1, p.82 – 86
66. Stasiškienė Ž. (2008). Environmental Accounting in Lithuanian industry: Analysis of Necessity, possibilities and Perspectives. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 2(16), p. 28
67. Stasiškienė Ž., Juškaitė R. (2008) Optimization of the Cardboard Manufacturing Process in Accordance with Environmental and Economic Factors *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 2(40), p. 70 - 79
68. Stasiškienė Ž., Dvarionienė J, (2002). Vandens išteklių tausojimo Lietuvos pramonėje galimybių analizė. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 1(19), 2002, .p.34 – 42
69. Stasiškis A., Arbačiauskas V. (2009). Sustainability Performance Indicators for Industrial Enterprise management. *Aplinkos tyrimai, inžinerija, vadyba*. Nr. 2(48), p. 42 – 50
70. Statistikos metraštis (2011). Vilnius.
71. Subalansuotos plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita, 2002
72. Smith, A. (2007). Making the case for the competitive advantage of corporate social responsibility. *Business Strategy series*, Vol. 8, No. 3, p. 186 - 195.
73. Svensson G. (2006). Sustainable quality management: a strategic perspective. *The TQM Magazine*, Vol. 18, No. 1, p. 22-29
74. Šidlauskienė I. (2000). *Europos Sąjunga iš arčiau*. Dokumentinė literatūra. Vilnius: Suomijos viešojo administravimo institutas (HAUS)
75. Štreimikienė D., Markandya A. (2004). Millenium Strategijų Čantes in the Context of Climate change. *Inžinerinė ekonomika* Nr.1., p. 58 – 64
76. Štreimikienė D., Dapkus R., Šivickas G. (2007). Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas. *Ekonomika*, Nr. 80, p. 84 - 102
77. Štreimikienė D., Mikalauskienė A. (2009). Integruotų rodiklių taikymas nacionalinės energetikos strategijos monitoringui. *Energetika*, T. 55, Nr 3, p. 158 - 166
78. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2007). Vilnius: Enciklopedijų ir žodynų leidykla.
79. Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas (2007). Prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=12081 [Žiūrėta 2012-09-17]
80. Vienažindienė M., Čiarnienė M., Sakalas A. (2007). Strategic human resources management: changes in the content of new public management. Transformations in *Business and Economics*. Nr. 6 (2), p. 144 - 164

81. Žemės ūkio ir kaimo plėtros strategija (2004); Prieiga per internetą:
<http://www.paramakaimui.lt/kas-yra-kpp> [Žiūrėta 2012-09-13]
82. Ziborova J. (2010). Informacinių technologijų naudojimo svarba Lietuvos kaimo plėtrai.
Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, Nr. 3(19), p.89-93

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Radviliškio rajono savivaldybės 2007 – 2013 metų strateginio plėtros plano tikslų, uždavinių ir priemonių finansavimo suvestinė

Priemonės pavadinimas	Lėšų poreikis, tūkst. Lt, % nuo viso plano	SB tūkst. Lt, % nuo viso plano	LRVB tūkst. Lt, % nuo viso plano	ES tūkst., % nuo viso plano	Kiti tūkst. Lt, % nuo viso plano
I. PRIORITETAS. SUSISIEKIMO IR INŽINIERINĖS INFRASTRUKTŪROS TOBULINIMAS.	186917,7 44,5	11529,1 45,3	23864,8 35,9	138836,5 50,6	2400,0 5,7
1.1 tikslas. Vystyti rajono savivaldybės susisiekimo infrastruktūrą.	65758,5 15,7	4429,4 17,4	9021,4 13,6	52307,7 19,1	0,0
1.1.1 uždavinys. Formuoti reikiamo pralaidumo ir patikimumo susisiekimo valstybės ir vietinės reikšmės keliais tinklą.	57628,5 13,7	2484,4 9,8	8321,4 12,5	46822,7 17,1	0,0
1.1.2 uždavinys. Diegti eismo saugumo priemones rajono savivaldybės gatvėse ir keliuose.	6530,0 1,6	1045,0 4,1	0,0	5485,0 2,0	0,0
1.1.3 uždavinys. Tobulinti geležinkelių infrastruktūrą siekiant rajono savivaldybės gyventojams pagerinti susisiekimo sąlygas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.1.4 uždavinys. Optimizuoti susisiekimo viršuoju transportu sistemą.	1600,0 0,4	900,0 3,5	700,0 1,1	0,0	0,0
1.2 tikslas. Pertvarkyti rajono savivaldybės energetikos ūkį siekiant padidinti energijos naudojimo efektyvumą.	28370,4 6,8	2355,0 9,2	0,0	18808,0 6,7	0,0
1.2.1 uždavinys. Diegti energijos taupymo priemones viešosios infrastruktūros objektuose.	26770,4 6,4	2105,0 8,3	0,0	17458,4 6,4	0,0
1.2.3 uždavinys. Skatinti gyventojus diegti energijos taupymo priemones savo būstuose.	1600,0 0,4	250,0 1,0	0,0	1350,0 0,5	0,0
1.3 tikslas. Užtikrinti rajono savivaldybėje ekologiškai švarią	81593,7 19,4	3502,6 13,8	80,0 0,1	0,0	0,0

aplinką.					
1.3.1 uždavinys. Aprūpinti rajono savivaldybės gyventojus aukštos kokybės geriamuoju vandeniu.	40707,0 9,7	612,6 2,4	5162,5 7,8	29450,6 10,7	2400,0 5,7
1.3.2 uždavinys. Renovuoti ir išplėsti gamybinių, buitinių ir lietaus nuotekų bei melioracijos sistemas.	30636,0 7,3	2070,0 8,1	8568,1 12,9	19997,9 7,3	0,0
1.3.3 uždavinys. Išvalyti gamtines teritorijas nuo praeities taršos.	5550,7 1,3	0,0	768,9 1,6	4783,0 1,7	0,0
1.3.4 uždavinys. Tobulinti atliekų tvarkymo sistemą.	4200,0 1,0	400,0 1,6	0,0	3800,0 1,4	0,0
1.3.5 uždavinys. Ugdyti ekologiškai sąmoningą bendruomenę.	500,0 0,1	420,0 1,6	80,0 0,1	0,0	0,0
1.4 tikslas. Kompleksiškai sutvarkyti miestų, miestelių ir kaimų viešąsias erdves.	11195,2 2,7	1242,1 4,9	263,9 0,4	9688,9 3,5	0,0
1.4.1 uždavinys. Parengti racionaliam viešųjų erdvių vystymui reikalingus teritorijų planavimo ir kitus dokumentus.	2524,2 0,6	478,2 1,9	0,0	2046,0 0,7	0,0
1.4.2 uždavinys. Pertvarkyti viešąsias erdves didinant jų funkcionalumą ir patrauklumą.	8671,0 2,1	763,9 3,0	263,9 0,4	7642,9 2,8	0,0
II PRIORITETAS. EKONOMIKOS VYSTYMAS.	156209,6 37,2	4197,1 16,5	31507,0 47,4	79379,0 32,1	39278,4 94,0
2.1 tikslas. Didinti vietos gyventojų ekonominį užimtumą.	29776,1 7,1	2784,0 11,0	1862,9 2,8	20129,2 7,3	5000,0 12,0
2.1.1 uždavinys. Sudaryti gyventojams palankias sąlygas pradėti ir plėtoti verslą.	850,0 0,2	300,0 1,2	120,0 0,2	430,0 0,2	0,0
2.1.2 uždavinys. Pritraukti į rajono savivaldybę užsienio ir šalies investicijas.	250,0 0,05	20,0 0,08	20,0 0,03	210,0 0,08	0,0
2.1.3 uždavinys. Skatinti kaimo gyventojus užsiimti alternatyviomis žemės ūkiui veiklomis.	13000,0 3,1	390,0 1,5	1000,0 1,5	6610,0 2,4	5000,0 12,0
2.1.4 uždavinys. Pritraukti į rajono savivaldybę turistus plėtojant viešąją turizmo infrastruktūrą.	15676,1 3,7	2074,0 8,1	722,9 1,1	12879,2 4,7	0,0

2.2 tikslas. Sudaryti sąlygas konkurencingam žemės ūkiui vystyti.	120061,5 28,6	626,8 2,5	29044,1 43,7	54264,1 19,8	34278,4 82,1
2.2.1 uždavinys. Efektyviai įgyvendinti ES ir valstybinės paramos žemės ūkiui priemonės rajono savivaldybėje.	85405,0 20,3	250,0 1,0	11958,0 18,0	42491,0 15,5	30856,0 73,9
2.2.2 uždavinys. Vykdyti žemės ūkio paskirties žemės našumą didinančias priemones.	34656,5 8,3	376,8 1,5	17086,1 25,7	11773,1 4,3	3422,4 8,2
2.3 tikslas. Tobulinti savivaldybės įstaigų valdymą siekiant skaidrumo ir bendruomenės dalyvavimo.	6372,0 1,5	786,3 3,1	600,0 0,9	4985,7 1,8	0,0
2.3.1 uždavinys. Gerinti gyventojų ir ūkio subjektų aptarnavimą savivaldos institucijose.	3685,7 0,9	340,9 1,3	600,0 0,9	2744,8 1,0	0,0
2.3.2 uždavinys. Diegti strateginio valdymo principus savivaldybės veikloje.	2686,3 0,6	445,4 1,7	0,0	2240,9 0,8	0,0
III PRIORITETAS. IŠSILAVINUSI, SVEIKA, KŪRYBINGA, DORA IR PILIETIŠKA BENDRUOMENĖ.	76831,0 18,3	9747,1 38,3	11048,1 16,6	55952,7 20,4	83,0 0,2
3.1 tikslas. Didinti socialinių paslaugų ir sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą.	27195,1 6,5	4788,0 18,8	1950,0 2,9	20457,1 7,5	0,0
3.1.1 uždavinys. Plėtoti socialines paslaugas.	11067,1 2,6	2240,0 8,8	550,0 0,8	8277,1 3,0	0,0
3.1.2 uždavinys. Plėtoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas.	14958,0 3,6	2078,0 8,1	1400,0 2,1	11480,0 4,2	0,0
3.1.3 uždavinys. Vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną ir sveikatingumo veiklas.	1170,0 0,3	470,0 1,8	0,0	700,0 0,3	0,0
3.2 tikslas. Suteikti gyventojams galimybę gauti kokybiškas švietimo paslaugas ir mokytis visą gyvenimą.	12396,3 3,0	1493,1 5,9	250,0 0,4	10653,2 3,9	0,0
3.2.1 uždavinys. Modernizuoti ugdymo įstaigų materialinę bazę.	11320,0 2,7	1423,1 5,6	0,0	9897,2 3,6	0,0
3.2.2 uždavinys. Didinti ugdymo proceso patrauklumą.	320,0 0,07	70,0 0,3	250,0 0,4	0,0	0,0

3.2.3 uždavinys. Plėtoti suaugusiųjų kompetencijos didinimo ir perkvalifikavimo veiklas.	756,0 0,2	0,0	0,0	756,0 0,3	0,0
3.3 tikslas. Sudaryti prielaidas turiningam laisvalaikiui.	34084,1 8,1	2350,4 9,2	8848,1 13,3	22802,5 8,3	83,0 0,2
3.3.1 uždavinys. Didinti kultūrinių paslaugų įvairovę ir patrauklumą.	15916,6 3,8	1219,9 4,8	8048,1 12,1	6648,5 2,4	0,0
3.3.2 uždavinys. Sukurti gyventojams sąlygas užsiimti sporto veiklomis.	18167,5 4,3	1130,5 4,4	800,0 1,2	16154,0 5,9	83,0 0,2
3.4 tikslas. Stiprinti visuomenės saugumą ir bendruomeniškumą.	3155,5 0,8	1115,6 4,4	0,0	2039,9 0,7	0,0
3.4.1 uždavinys. Sukurti palankią aplinką jauno žmogaus vertingam gyvenimui ir saviraiškai.	730,0 0,2	230,0 0,9	0,0	500,0 0,2	0,0
3.4.2 uždavinys. Bendradarbiaujant su policija ir kitomis struktūromis užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą.	430,0 0,1	430,0 1,7	0,0	0,0	0,0
3.4.3 uždavinys. Stiprinti bendruomenių gebėjimus spręsti vietos problemas.	1995,5 0,5	455,6 1,8	0,0	1539,9 0,6	0,0
Iš viso planui:	419958,3	25473,3	66419,9	274168,2	41761,4

2 PRIEDAS

KLAUSIMYNAS RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS DARBUOTOJAMS

Šiaulių universiteto viešojo administravimo specialybės magistrantas Vytautas Simelis atlieka tyrimą magistro darbui. Šio tyrimo tikslas, išsiaiškinti, kaip Radviliškio rajono savivaldybės darbuotojai vertina Radviliškio rajono savivaldybės strategiją darnaus vystymosi aspektu, todėl jūsų atsakymai labai svarbūs.

Anketa anoniminė, todėl nereikia rašyti nei vardo nei pavardės. Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X, jei nebus nurodyta kitaip.

Iš anksto dėkoju už atsakymus.

1. Kaip manote, kurios srities vystymasis yra svarbiausias ir aktualiausias jūsų rajone?

(įvertinkite visas sritis)

Sritis	1. aktuali	Aktuali	Neaktuali	Neturiu nuomonės
Ekonominės				
Socialinės				
Aplinkosaugos				
Politikos				
Švietimo				

2. Kokia sritis yra problematiškiausia Jūsų savivaldybėje?

(įvertinkite visas sritis)

Sritis	1. probleminė	Probleminė	Neprobleminė	Neturiu nuomonės
Ekonominės				
Socialinės				
Aplinkosaugos				
Politikos				
Švietimo				

3. Kokiais būdais realizuojami darnaus visuomenės vystymosi aspektai Jūsų savivaldybėje?

(įvertinkite visus būdus)

Darnaus visuomenės vystymosi aspektų pateikimo būdai	Vykdoma nuolat	Vykdoma retai	Nevykdoma	Neturiu nuomonės
Rengiamos konferencijos				
Įgyvendinami įvairūs projektai pagal darnaus vystymosi kriterijus				
Įgyvendinama ES struktūrinių fondų parama darnaus vystymosi sritims				
Rengiama aktuali informacija visuomenėje				
Darnaus vystymosi akcentai integruojami į savivaldybės įstaigų veiklą				
Įgyvendinama pagal strateginį savivaldybės planą				

4. Ar sutinkate su teiginiu, kad darnus vystymasis – būdas išgyventi?

(pasirinkite vieną, jums tinkantį atsakymo variantą)

- Visiškai sutinku
- Sutinku
- Iš dalies sutinku
- Nei sutinku nei nesutinku
- Nesutinku
- Visiškai nesutinku
- Kita.....

5. Kiek esate susipažinęs su nacionaline darnaus vystymosi strategija?

(pasirinkite vieną, jums tinkantį atsakymo variantą)

- Išsamiai analizavęs
- Nuostatas taikau kasdieniame darbe
- Skaitau straipsnius spaudoje
- Dalyvauju įgyvendinant įvairius projektus pagal darnaus vystymosi priemones
- Žinau tik pagal visuomeninę informaciją
- Kita.....

Darnaus vystymosi ekonominis aspektas Radviliškio rajone

6. Kaip vertinate verslo plėtros sąlygas rajone?

- Labai palankiai
- Palankiai
- Iš dalies palankiai
- Nepalankiai
- Labai nepalankiai

7. Kaip vertinate savivaldybės veiklą:

(Ivertinkite kiekvieną veiklą)

Savivaldybės veiklos sritys	L. palankiai	Vidutiniškai	Nepalankiai	Neturiu nuomonės
Atnaujinant ir prižiūrint rajono kelius				
Pertvarkant ir prižiūrint vandentiekio ir šilumos trasas				
Renovuojant ugdymo įstaigas				
Tvarkant miesto aplinką				

8. Kiek rajone veiksmingos ir efektyvios nedarbo mažinimo priemonės?

(Ivertinkite visas priemones)

Priemonė	L. veiksminga	Veiksminga iš dalies	Neveiksminga	Neturiu nuomonės
Jaunimo iniciatyvų rėmimas				
Vietinių iniciatyvų rėmimas				
Darbuotojų perkvalifikavimas				
Verslo inkubatorių veikla				
Bedarbių mokymai				
Verslumo skatinimas				

Darnaus vystymosi socialinis aspektas Radviliškio rajone

9. Radviliškio rajono aktualiausios socialinės problemos būtų šios:

(įvertinkite visas problemas)

Socialinės problemos	l. aktuali	Aktuali	Aktuali iš dalies	Neaktuali
Skurdas				
Mažas jaunimo užimtumas				
Emigracija				
Gyventojų senėjimas				
Gimstamumo mažėjimas				
Nedarbas				
Maži atlyginimai				
Alkoholismas				
Nusikalstamumas				

10. Kaip vertinate socialinių paslaugų pasiūlos reikalingumą rajono savivaldybėje?

(Įvertinkite visus teiginius)

Socialinių paslaugų pasiūla	L. palankiai	Palankiai	Iš dalies palankiai	Nepalankiai
Vaikų globos namai „Nykštukas“				
Šeduvos globos namai				
Polekėlės globos namai				
Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centras				
Švietimo ir sporto paslaugų centro Dienos užimtumo skyrius				
Paramos šeimai centras lopšelyje-darželyje „Kregždutė“				

11. Kokių socialinių paslaugų trūksta rajone?

(Įvertinkite visus teiginius)

Socialinių paslaugų pasiūla	L. reikalinga	Reikalinga	Iš dalies reikalinga	Nereikalinga
Socialinės paslaugos senyvo amžiaus žmonėms				
Socialinės paslaugos socialinės rizikos grupių vaikams				
Socialinės paslaugos vaikams su negalia ir jų šeimoms				
Socialinės paslaugos šeimoms, auginančioms vaikus su negalia				

12. Įvertinkite įstaigų pakankamumą rajone?

(Įvertinkite visus teiginius)

Įstaigos	Visiškai pakanka	Pakanka	Iš dalies pakanka	Nepakanka
Ikimokyklinio ugdymo įstaigų				
Bendrojo lavinimo mokyklų				
Sveikatos priežiūros įstaigų				
Kultūros ir sporto įstaigų				

Darnaus vystymosi aplinkosauginis aspektas Radviliškio rajone

13. Kokias šiuo metu matote opiausias aplinkosaugines problemas savivaldybėje?

Problemos	Visiškai sutinku	Sutinku	Sutinku iš dalies	Nesutinku
Atliekų tvarkymas				
Benamiai gyvūnai				
Žaliosios zonos				
Vandentiekis ir nuotėkos				
Rekreacinių teritorijų trūkumas				

14. Kokia gamtosauuginė veikla pastaruoju metu reikalauja išsamių tyrimų?

Veikla	Visiškai sutinku	Sutinku	Sutinku iš dalies	Nesutinku
Vandens kokybė				
Dirvožemio būklė				
Biologinė įvairovė (augalija, gyvūnija)				
Kraštovaizdžio būklė				

Miškininkų darbai (kirtimai, želdinimai)				
Lankytinos vietos				
Medžioklė				
Poilsiu įrengtos vietos				

Radviliškio rajono savivaldybės strateginio plano vertinimas darnaus vystymosi aspektu

15. Savivaldybės darbuotojams yra sudaromos galimybės susipažinti su strateginiu savivaldybės planu?

- Visiškai sutinku
- Sutinku
- Sutinku iš dalies
- Nesutinku
- Neturiu nuomonės

16. Ar darbuotojai įtraukiami į savivaldybės tikslų formulavimo, strategijų ir veiklos planų rengimo, procesų ir jų tobulinimo veiklą?

- Įtraukiami visi darbuotojai
- Dirba atskiros komandos ir veiklos grupės
- Neturiu nuomonės

17. Kokios naudos duoda strateginis planavimas savivaldybėje?

Strateginio planavimo teikiama nauda:	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku
Institucijos veiklos finansavimo aiškumas			
Padeda paskirstyti lėšas			
Padeda geriau atsiskaityti visuomenei už pasiektus rezultatus			
Padeda taupyti biudžeto lėšas			

18. Kurie darnaus vystymosi aspektai daugiausiai akcentuojamas strateginiame plane?

- Ekonominiai
- Socialiniai
- Aplinkosauginiai
- Visi išvardinti
- Neturiu nuomonės

Demografinės charakteristikos

19. Lytis:

- Vyras
- Moteris

20. Darbo stažas savivaldybėje:

- Iki 5 metų
- 6 – 10 metų
- 11 – 15 metų
- 16 – 20 metų
- Daugiau nei 20 metų

21. Statusas:

- Valstybės tarnautojas
- Dirbantis pagal darbo sutartį
- Skyriaus vadovas
- Padalinio vadovas
- Kita.....

Nuoširdžiai dėkoju už sugaištą laiką ir pateiktus atsakymus

3 PRIEDAS

INTERVIU KLAUSIMAI STRATEGINIO PLANO RENGIMO GRUPĖS NARIAMS PROTOKOLAS

1.	Kiek laiko dirbate strateginio plano rengimo grupėje?
	ATSAKYMAS:
2.	Kiek svarbu rajono savivaldybėje įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas?
	ATSAKYMAS:
3.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant ekonomines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.?
	ATSAKYMAS
4.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant aplinkosaugines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.?
	ATSAKYMAS:
5.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant socialines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.?
	ATSAKYMAS:
6.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius ekonominę rajono situaciją?
	ATSAKYMAS:
7.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius aplinkosauginę rajono situaciją?
	ATSAKYMAS:
8.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius socialinę rajono situaciją?
	ATSAKYMAS:
9.	Kokiais būdais ir priemonėmis supažindinate savivaldybės gyventojus su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo rajone?
	ATSAKYMAS:
10.	Kiek reikšmingas darnaus vystymosi akcentavimas rengiant rajono strategiją 2012 - 2020 m.?
	ATSAKYMAS:
11.	Kokie pagrindiniai darnaus vystymosi kriterijai akcentuojami rengiant rajono strategiją iki 2020 metų?
	ATSAKYMAS:

4 PRIEDAS
INTERVIU KLAUSIMAI RADVILIŠKIO RAJONO STRATEGINIO PLĖTROS PLANO
RENGIMO GRUPĖS NARIAMS
PROTOKOLAS

1.	Kiek laiko dirbate strateginio plano rengimo grupėje? ATSAKYMAS: Strateginio plano rengimo grupėje esu nuo 2007 metų.
2.	Kiek svarbu rajono savivaldybėje įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas? ATSAKYMAS: Svarbiausia yra patenkinti pagrindinius žmonių poreikius, skatinti darnų ekonominį ir politinį vystimąsi, racionaliai spręsti ekologines problemas.
3.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant ekonomines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Naujų darbo vietų kūrimas, vidaus ir užsienio investuotojų pritraukimas. Verslo plėtrai tinkamų teritorijų ir pastatų /patalpų informacinės duomenų bazės, skirtos potencialiems investuotojams, suformavimui.
4.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant aplinkosaugines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Ugdyti ekologiškai sąmoningą bendruomenę. Visuomenės švietimo bei informavimo priemonių dėl būtinumo tvarkyti atliekas ir mažinti jų kiekius parengimui ir įgyvendinimui ir aplinkosauginių projektų įgyvendinimui skirta 500,0 tūkst. Lt.
5.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant socialines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Skatinti kaimo gyventojus užsiimti alternatyviomis žemės ūkio veiklomis. Numatytas plačiajuosčio interneto ryšio kaimiškuose vietovėse išplėtojimas, amatų centrų įkūrimas.
6.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius ekonominę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Pasinaudojus palankia verslo plėtrai teritorija, investuotojas kuria įmonę, kurioje bus apie 80 naujų darbo vietų.
7.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius aplinkosauginę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Atliekų rūšiavimui prie daugiabučių namų įrengti konteineriai, sudarytos sąlygos pirminiam atliekų rūšiavimui.
8.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius socialinę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Įkurti amatų centrai Skėmių, Baisogalos, Aukštelkų, Grinkiškio Kutiškių gyvenvietėse.
9.	Kokiais būdais ir priemonėmis supažindinate savivaldybės gyventojus su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo rajone? ATSAKYMAS: Organizuojami susitikimai su gyventojais, kurių metų pristatoma rajono savivaldybės veiklos ataskaita.

10.	Kiek reikšmingas darnaus vystymosi akcentavimas rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 m.?
	ATSAKYMAS: Svarbu atkreipti dėmesį darnaus vystymosi prioritetus – pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, biologinės įvairovės apsauga, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas.
11.	Kokie pagrindiniai darnaus vystymosi kriterijai akcentuojami rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 metams?
	ATSAKYMAS: Gamtos išteklių naudojimo efektyvumo didinimas, atliekų mažinimas, racionalus tvarkymas ir antrinis naudojimas.

5 PRIEDAS

**INTERVIU KLAUSIMAI RADVILIŠKIO RAJONO STRATEGINIO PLĖTROS PLANO
RENGIMO GRUPĖS NARIAMS
PROTOKOLAS**

1.	Kiek laiko dirbate strateginio plano rengimo grupėje? ATSAKYMAS: Strateginio plano rengime dalyvauju nuo 2010 metų.
2.	Kiek svarbu rajono savivaldybėje įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas? ATSAKYMAS: Ekonomikoje darnus vystymasis turi užtikrinti, kad ateities kartų asmeninės pajamos neturi būti mažesnės nei dabartinių kartų. Sociologijoje – vystymasis, kuris išsaugo bendruomenę. Ekologijoje – vystymasis, išsaugantis biologinių rūšių įvairovę.
3.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant ekonomines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, pradedančių verslą ir siekiančių jį plėtoti asmenų rėmimas. Numatytos savivaldybės biudžeto lėšos (300,0 tūkst. Lt).
4.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant aplinkosaugines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Išvalyti gamtines teritorijas nuo praeities taršos. Numatoma skirti Europos Sąjungos, Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšų (5550,7 tūkst. Lt), tačiau savivaldybės lėšų neskiriama.
5.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant socialines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Sveikatos įstaigų remontas, VšĮ Radviliškio ligoninės Operacinės ir Reanimacijos – Intensyvios terapijos skyrių rekonstravimas bei medicininės įrangos įsigijimas.
6.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius ekonominę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondas remia verslininkus, kurie sukuria naujas darbo vietas.
7.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius aplinkosauginę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Išvalyta dalis Arimaičių ežero. Likviduotos taršos Pavartyčių, Raudondvario kaimų buvusių katilinių užterštos teritorijos.
8.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius socialinę rajono situaciją? ATSAKYMAS: VšĮ Radviliškio ligoninėje įkurtas Ambulatorinės reabilitacijos skyrius, renovuotas Operacinės ir Reanimacijos – Intensyvios terapijos skyrius bei įsigyta medicininės įrangos.
9.	Kokiais būdais ir priemonėmis supažindinate savivaldybės gyventojus su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo rajone? ATSAKYMAS: Susitikimuose su rajono gyventojais supažindinama su kiekvienu metų ataskaitomis.

10.	Kiek reikšmingas darnaus vystymosi akcentavimas rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 m.?
	ATSAKYMAS: Rengiant rajono strateginės plėtros planą 2014 – 2020 metams siekiama, kad darnusis vystymasis užtikrintų vystimąsi, tenkinantį žmonių gerovę dabartyje nesumažinant žmonių gerovės galimybių ateityje.
11.	Kokie pagrindiniai darnaus vystymosi kriterijai akcentuojami rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 metams?
	ATSAKYMAS: Skatinti darnų ekonominį ir politinį vystymąsi, siekiant išvengti neatitaisomos žalos natūraliajam kapitalui (gamtos ištekliams), galinčios pasireikšti vėlesnėse kartose.

6 PRIEDAS

**INTERVIU KLAUSIMAI RADVILIŠKIO RAJONO STRATEGINIO PLĖTROS PLANO
RENGIMO GRUPĖS NARIAMS
PROTOKOLAS**

1.	Kiek laiko dirbate strateginio plano rengimo grupėje?
	ATSAKYMAS: Strateginio plano rengimo grupėje esu nuo 2006 metų.
2.	Kiek svarbu rajono savivaldybėje įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas?
	ATSAKYMAS: Darnus vystymasis neįmanomas be plataus visuomenės dalyvavimo priimant darnaus vystymosi požiūriu svarbius įvairaus lygio sprendimus.
3.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant ekonomines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.?
	ATSAKYMAS: Skatinti gyventojus diegti energijos taupymo priemones savo bustuose. Daugiabučių namų modernizavimo rėmimui, siekiant diegti energijos taupymo priemones, numatyta skirti 1500,0 tūkst. Lt
4.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant aplinkosaugines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.?
	ATSAKYMAS: Užtikrinti rajono savivaldybėje ekologiškai švarią aplinką. Numatyta aprūpinti rajono savivaldybės gyventojus aukštos kokybės geriamuoju vandeniu (40707,0 tūkst. Lt), išvalyti gamtines teritorijas nuo praeities taršos (5550,7 tūkst. Lt).
5.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant socialines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.?
	ATSAKYMAS: Pertvarkyti viešąsias erdves didinant jų funkcionalumą ir patrauklumą. Numatoma skirti 8671,0 tūkst. Lt
6.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius ekonominę rajono situaciją?
	ATSAKYMAS: Rekonstruoti ugdymo, sveikatos įstaigų pastatai, siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą.
7.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius aplinkosauginę rajono situaciją?
	ATSAKYMAS: Pagal Nemuno vidurupio baseino investicinės programos I etapą rekonstruoti Šeduvos miesto nuotekų valymo įrenginiai.
8.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius socialinę rajono situaciją?
	ATSAKYMAS: Rekonstruotos Baisogalos, Šiaulėnų, Grinkiškio, Šeduvos miestelių centrinės aikštės, renovuoti ir nutiesti nauji šaligatviai.
9.	Kokiais būdais ir priemonėmis supažindinate savivaldybės gyventojus su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo rajone?
	ATSAKYMAS: Kiekvienais metais paruošiama Radviliškio rajono savivaldybės veiklos ataskaita.

10.	Kiek reikšmingas darnaus vystymosi akcentavimas rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 m.?
	ATSAKYMAS: Pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinių jų efektyvumą.
11.	Kokie pagrindiniai darnaus vystymosi kriterijai akcentuojami rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 metams?
	ATSAKYMAS: Atkreipiamas dėmesys, kad būsto sektorius sunaudoja daugiau kaip trečdalį galutinės energijos ir yra vienas didžiausių vandens teršėjų, būtina šio sektoriaus poveikio palinkai mažinimas.

7 PRIEDAS

**INTERVIU KLAUSIMAI RADVILIŠKIO RAJONO STRATEGINIO PLĖTROS PLANO
RENGIMO GRUPĖS NARIAMS
PROTOKOLAS**

1.	Kiek laiko dirbate strateginio plano rengimo grupėje? ATSAKYMAS: Strateginio plano rengime dalyvauju nuo 2006 metų.
2.	Kiek svarbu rajono savivaldybėje įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas? ATSAKYMAS: Siekiant atsieti ekonominį augimą nuo gamtos išteklių naudojimo ir pasiekti, kad išteklių naudojimas ir aplinkos tarša didėtų daug lėčiau negu gamyba ir paslaugos, skirti daugiau dėmesio gamybos ir paslaugų ekologinio efektyvumo didinimui.
3.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant ekonomines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Pritraukti į rajono savivaldybę turistus plėtojant viešąjį turizmo infrastruktūrą. Numatyta Daugyvenės kraštovaizdžio draustinio kultūrinio pažintinio turizmo infrastruktūros plėtra ir pritaikymas vešiesiems turizmo poreikiams.
4.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant aplinkosaugines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Renovuoti ir išplėsti gamybinių, buitinių ir lietaus nuotekų bei melioracijos sistemas. Numatoma skirti 30636,0 tūkst. Lt.
5.	Kokie veiksniai aktualūs sprendžiant socialines rajono problemas? Kaip jie atsispindi savivaldybės strateginiame plėtros plane 2007 – 2013 m.? ATSAKYMAS: Plėtoti asmens sveikatos priežiūros paslaugas, vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną ir sveikatingumo veiklas.
6.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius ekonominę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Pasinaudojus palankia verslo plėtrai teritorija, investuotojas kuria įmonę, kurioje bus apie 80 naujų darbo vietų.
7.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius aplinkosauginę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Atliekų rūšiavimui prie daugiabučių namų įrengti konteineriai, sudarytos sąlygos pirminiam atliekų rūšiavimui.
8.	Kaip pavyko įgyvendinti veiksnius, gerinančius socialinę rajono situaciją? ATSAKYMAS: Suremontuoti Šeduvos ir Polekėlės globos namai, įkurtas Radviliškio rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, remiami kaimo bendruomenių sveikatingumo projektai.
9.	Kokiais būdais ir priemonėmis supažindinate savivaldybės gyventojus su darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimo rajone? ATSAKYMAS: Organizuojami susitikimai su gyventojais, kurių metų pristatoma rajono savivaldybės veiklos ataskaita.

10.	Kiek reikšmingas darnaus vystymosi akcentavimas rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 m.?
	ATSAKYMAS: Svarbu atkreipti dėmesį darnaus vystymosi prioritetus – pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, biologinės įvairovės apsauga, nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas.
11.	Kokie pagrindiniai darnaus vystymosi kriterijai akcentuojami rengiant rajono strategiją 2014 - 2020 metams?
	ATSAKYMAS: Gamtos išteklių naudojimo efektyvumo didinimas, atliekų mažinimas, racionalus tvarkymas ir antrinis naudojimas.